

ΗΡΟΚΛΕΟΥΣ ΒΑΣΙΑΔΟΥ

ΘΡΑΚΙΚΟΣ

ΗΤΟΙ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΑΥΤΗΣ.

895

ΛΟΓΟΣ

ΑΠΑΓΓΕΛΘΕΙΣ ΤΗ 15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΕΝ ΤΗ,

ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙ ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΩΝ

ΤΟΥ

ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

Τὰς χάριτας ὅσας εὐγενῶς χαρίζεται
ἡδίστος ἐν βροτοῖσιν.

ΕΥΡΗΣΙΑΝΗΣ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

1872.

ΤΥΠΟΙΣ Ι. Α. ΒΡΕΤΟΥ.

ΤΩ: ΚΥΡΙΩ:

ΓΕΩΡΓΙΩ ΖΑΡΙΦΗ.

ΑΝΔΡΙ ΚΑΛΩ: ΚΑ:ΓΑΘΩ:

ΚΑΙ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩ: ΚΑΙ ΦΙΛΟΓΕΝΕΙ,

ΤΟΥ ΔΕ ΘΡΑ:ΚΙΚΟΥ ΦΙΛΕΚΠΑ:ΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΜΕΓΑΛΩ: ΕΥΕΡΓΕΤΗ: ΚΑΙ ΕΠΙΤΙΜΩ: ΠΡΟΕΔΡΩ:

ΑΝΑΤΙΘΕΙΝ

Ο ΓΡΑΨΑΣ.

ΘΡΑΚΙΚΟΣ

ΗΤΟΙ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΑΥΤΗΣ.

Ἄξιότιμοι συνάδελφοι καὶ συνιδρυταί

τοῦ Θρακικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου.

Ἐν τῇ φαιδρᾷ ταύτῃ καὶ χαρμωσύνῃ ἡμέρα τῆς ἐπισήμου τοῦ Συλλόγου καθιδρύσεως οὐδεὶς ἄλλος λόγος, νομίζω, προσφορώτερός ἐστιν ἢ ὁ περὶ τῆς ἀρχαίας Θράκης καὶ τῶν λαῶν αὐτῆς· διότι ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων περιπετειῶν, ἃς οἱ λαοὶ οὗτοι ὑπέστησαν, διδακτικώτατα δυνάμεθα πορίσασθαι μαθήματα περὶ τε τοῦ ἐνεστῶτος καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν ἐν Θράκῃ Ἑλλήνων. Ἄλλ' ὁ λόγος κατ' ἀνάγκην ἔσται μακρὸς, ἐφ' ᾧ καὶ τὴν ὑμέτεραν ἐπικαλοῦμαι ὑπομονὴν καὶ ἐπιείκειαν· οὐκ ἔστιν ὅμως καὶ ἄλλως γενέσθαι· διότι ὀφείλομεν ἐπὶ τῆς ἱστορίας στηριζόμενοι ἅπαξ τοῦλάχιστον τὰς γελοίας ἀνασκευάσαι ἀξιώσεις τῶν θεμελιωτῶν καινοφανοῦς τινος καὶ ἀλλοκότου ἱστορικῆς μεθόδου, οἷγε τοὺς μό-

λις κατὰ τὸν ἕκτον μ. Χ. αἰῶνα ἐν τισι χώραις τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας ἐγκαταστάντας ἀδεία τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων τολμῶσι νῦν οἱ γεννάδαι μετ' ἀνηκούστου θρασύτητος παριστᾶν ὡς πρῶτους τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας οἰκήτορας, οἷονεὶ γηγενεῖς καὶ αὐτόχθονας, ἢ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, ἀπὸ τῆς λιθίνης δηλαδὴ ἐποχῆς, τὰς χώρας ταύτας κατέχοντες, πρὸς ἀπόδειξιν καὶ μαρτυρίαν φέροντες εἰς μέσον γράωδη περὶ Δαφήνας μυθάρια καὶ Πομακίδας μούσας καὶ ἄσματα προϊστορικῆς δῆθεν ἐποχῆς ἔσον οὐπω ἐν Βελιγραδίῳ δημοσιευόμενα!

Ἡ Θράκη καλουμένη καὶ Πέρκη (ὄρεινή) καὶ Ἄρια εἶτ' ἐκ τοῦ Ἄρεως, ᾧ ἐλάτρουον οἱ Θραῖκες φιλοπόλεμοι ὄντες, εἶτ' ἐκ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἐκ τῆς Ἀρίας φυλῆς, ὠνόμασται οὕτως ἅτε τραχεῖα καὶ ὄρεινή, ὡς καὶ τὸ ἕτερον αὐτῆς ὄνομα δηλοῖ, τὸ Πέρκη, συγγενεῦον πρὸς τὸ Πέργαμον, σημαῖνον ἀκρόπολιν ἐπὶ ὑψηλοῦ κειμένην, καὶ πρὸς τὸ γερμανικὸν Berg. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ ἡ παρακειμένη τῇ Θράκῃ χώρα ἐκλήθη Μακεδονία (α) καὶ Μακετία (μακρὰ, ὑψηλὴ), ἧς τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄρεινὸν Ὀρεστίς ὠνομάζετο μητρόπολιν ἔχουσα τὸ Ὀρεστικὸν

(α) Ἐ'Αμφότεραι αἱ ὀνομασίαι (Μακεδονία καὶ Ὀρεστίς) ἀρχικῶς εἰσι ταυτόσημοι ἐν λέξει καὶ σημασίᾳ. Μακρὸς, μακεδνός καὶ magnus (μάγνης, μέγας) ἔχουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ῥίζαν καὶ ἀρχαία συγγένεια τῶν Μακεδόνων καὶ Μαγνήτων ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὸ ὄνομα αὐτῶν. Καθὼς δὲ ὁ Ὀμηρος τὸ μακρὸς μεταχειρίζεται ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὑψηλοῦ, οὕτω καὶ τὸ μακεδνός ἐσήμαινεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ τὴν ἐν τῷ ὕψει ἕκτασιν μᾶλλον ἢ τὴν ἐν τῷ πλάτει. Μετὰ ταῦτα ἐκλήθη Μακετία ἀρχικῶς ὡς ὑψηλὴ, ὄρεινὴ χώρα, λοιπὸν ἦν ταυτόσημος τῇ Ὀρεστίδι. Ὅθων Ἄβελ ἐν τῇ μέγρῃ Φιλίππου ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ τῆς Μακεδονίας σελ. 113 ἔλλ. μετάφρ. Μ. Δήμιτσα.

Ἄργος. Καὶ χώρα δέ τις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν Οἴτην τραχεῖα οὖσα καὶ ὄρεινὴ ἐκλήθη Τραχινία.

Περὶ δὲ τῶν τῆς Θράκης ὄριων ὁ μὲν Ὀμηρος πρὸς νότον διώριζεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς Πιερίας καὶ Ἡμαθίας (τῆς πεδινῆς Μακεδονίας).

Πιερὴν δ' ἐπιβάσῃ καὶ Ἡμαθίην ἐρατεινὴν
σεύατ' ἐφ' ἵπποπόλων Θρηκῶν οὐρεά νιφόνετα.

(Ἰλ. Ξ. 226—).

πρὸς ἄρκτον δὲ ἀπὸ τῆς χώρας τῶν Μυσῶν καὶ Σχυθῶν.

Αὐτὸς δὲ πάλιν τρέπεν ὅσπε φαινεῖον
νόσφιν ἐφ' ἵπποπόλων Θρηκῶν καθορώμενος αἶαν
Μυσῶν τ' ἀγχομάχων καὶ ἀγαυῶν ἵππυμολγῶν.

(Ἰλ. Ν. 3—5)

Τῶν δὲ μετ' αὐτὸν ἄλλοι ἄλλως τὰ τῆς Θράκης ὄρια περιέγραψαν· οἷον ὁ μὲν Ἑκαταῖος μέρος τῆς Θράκης ἐθεώρει καὶ τὴν Μακεδονίαν, διότι πολλαὶ αὐτῆς χῶραι ὑπὸ Θρακῶν κατεῖχοντο, ὡς ἄλλοι τε ἱστοροῦσι καὶ Στράβων (Ζ', σελ. 329) λέγων· «Κατεῖχον δὲ τὴν χώραν ταύτην (τὴν Ἡμαθίαν) Ἡπειρωτῶν τινες καὶ Ἰλλυριῶν, τὸ δὲ πλεῖστον Βοττιαῖοι καὶ Θραῖκες. Θρακῶν δὲ Πίερες μὲν ἐνέμοντο τὴν Πιερίαν καὶ τὰ περὶ τὸν Ὀλυμπον, Παῖονες δὲ τὰ περὶ τὸν Ἄξιον ποταμὸν καὶ τὴν καλουμένην διὰ τοῦτο Ἀμφαξίτιν, Ἡδῶνες δὲ καὶ Βισάλται τὴν λοιπὴν μέχρι Στρυμόνος». ἄλλοι δὲ καὶ τὴν ἐκτὸς τοῦ Ἰστροῦ χώραν ἐν τῇ Θράκῃ περιελάμβανον, διότι ἐμόφυλα τοῖς Θραξί καὶ ἐμόγλωσσα ἦσαν τὰ οἰκούντα αὐτὴν ἔθνη, οἱ Γέται καὶ Δᾶκες, ὡς Στράβων αὐθις μαρτυρεῖ (Ζ', σελ. 295 καὶ 304). «Οἱ τοίνυν Ἑλληνες τοὺς Γέτας Θρακᾶς ὑπελάμβανον, ᾧκουν

δ' ἐφ' ἐκάτερα τοῦ Ἰστροῦ, Γέται καὶ Δακοὶ ἐκ παλαιοῦ προσαγορευόμενοι» (β). Τούτων ἕνεκα καὶ Ἄνδρων ἐμυθεύσατο, ὅτι ὁ Ὠκεανὸς τέσσαρας ἐγέννησε θυγατέρας, τὴν Ἀσίαν, Λιβύην, Εὐρώπην καὶ Θράκην, διὰ τούτου τοῦ μύθου σαφῶς δηλῶν, ὅτι ἡ Θράκη τοσοῦτον εὐρεῖα ἦν, ὥστε τέταρτον ἡδύνατο τῆς γῆς ἀποτελεῖσαι μέρος. Ὁ δὲ Ἡρόδοτος (Δ', 90—) τὴν Θράκην ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος θεωρεῖ ἀρχομένην καὶ μέχρις Ἰστροῦ ἐκτεινομένην, καὶ πρὸς ἄρκτον μὲν ὑπὸ τοῦ Ἰστροῦ ἐρίζομένην, πρὸς ἕω δὲ ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τῆς Προποντίδος τε καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τῆς Ἰλλυρικῆς χώρας. Κατὰ ταῦτα τὰ ὅρια ἡ Θράκη τὴν οὐκ εὐκαταφρόνητον περιελάμβανεν ἐπιφάνειαν τετρακισχιλίων τετραγωνικῶν μιλίων, ὥστε οὐδόλως παράδοξον τὸ ὑπὸ Ἡροδότου (Ε', 3) λεγόμενον· «Θρηίκων δὲ ἔθνος μέγιστόν ἐστι μετὰ γέ Ἰνδοὺς πάντων ἀνθρώπων». Ὁ δὲ Θουκυδίδης (Β', 96) φαίνεται πρὸς ἄρκτον ὄριον τῆς Θράκης θεωρῶν τὸν Αἴμον ἐν οἷς περὶ τῆς ἐκστρατείας Σιτάλκου ἱστορεῖ βασιλείας τῶν Ὀδρουσῶν· ἀνίστησιν οὖν ἐκ τῶν Ὀδρουσῶν ὁρμώμενος πρῶτον μὲν τοὺς ἐντὸς τοῦ Αἴμου τε ὄρους καὶ τῆς Ῥοδόπης Θρακίας, ὅσων ἤρχε μέχρι θαλάσσης εἰς τὸν Εὐξείνου πόντον καὶ τὸν Ἑλλησπόντον, ἔπειτα τοὺς ὑπερβάντι Αἴμον Γέτας καὶ ὅσα ἄλλα μέρη ἐντὸς τοῦ Ἰστροῦ ποταμοῦ πρὸς θά-

(β) «Μεσημβρινῶς τοῦ Ἰστροῦ δυνάμεθα νὰ ἐλλάβωμεν ὡς θρακικὴν χώραν ὅλην τὴν Ῥωμυλίαν, Βουλγαρίαν καὶ Σερβίαν καὶ ἑτέραν τινὰ οὐχ ἦττον ἐκτεταμένην χώραν πρέπει νὰ κατατάξωμεν τῶν θρακικῶν ἔθνων ἀριστερότερον τοῦ ποταμοῦ.» Ἄβελ αὐτ. σελ. 85.

λασαν μᾶλλον τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου κατώκητο· εἰς δ' οἱ Γέται καὶ οἱ ταύτη ἔμποροι τε τοῖς Σκυθαῖς καὶ ὁμόσκειοι, πάντες ἵπποτοξόται· παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὄρειων τῶν Θρακῶν πολλοὺς τῶν αὐτονόμων καὶ μαχαιροφόρων, οἱ Δῖοι καλοῦνται τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες».

Ἐπὶ δὲ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἀπὸ Τιβερίου ἡ Θράκη εἰς τὰ ὑφ' Ὀμήρου καὶ Θουκυδίδου ὑποδειχθέντα ὅρια ἀκριβέστερον περιωρίσθη, μόνον τὰς πρὸς μεσημβρίαν καὶ τὰς πρὸς ἕω περιλαμβάνουσα κειμένας χώρας, ἀφ' ὧν ὑπὸ τοῦ Αἴμου διωρίζοντο αἱ πρὸς ἄρκτον τε καὶ τὸν Εὐξείνου πόντον, Μοισία καλούμεναι, πρότερον δὲ Μυσία, διότι τὸ τῶν Μυσῶν γένος ἐκ τῆς Ἀσίας μετὰ τῶν Τευκρῶν διαβὰν τὸν Βόσπορον, ταύτας τὰς χώρας κατέλαβε καὶ ἐγκατέστη, ὡς δηλοῦσι καὶ οἱ ἄνω μνημονευθέντες τοῦ Ὀμήρου στίχοι. Δῆλον ἄρα, ὅτι ἐπὶ Τιβερίου οὐπω ἦσαν Σλαῦοι ἐν τῇ Μοισίᾳ, πολλῶν δὲ ἦττον Ταταροβούλγαροι. Διὸ καὶ ὅτε ἐπὶ Αὐγούστου ὁ Αἴλιος Κάτος μετώκησεν ἐκ τῆς περαιῆς τοῦ Ἰστροῦ πέντε μυριάδας σωμάτων παρὰ τῶν Γετῶν, ὁμογλώττου τοῖς Θραξίν ἔθνοισι, εἰς ταύτην τὴν χώραν, ἐκλήθησαν καὶ οὗτοι Μοισοί, τῶν πρότερον οὐπω δηλονότι καλουμένων (Στράβ. Ζ', σελ. 303 καὶ 295). Ἀπὸ δὲ τοῦ 298 μ. Χ. ἡ θρακικὴ διοίκησις τὰς ἐξῆς ἐξ περιελάβανεν ἐπαρχίας, τὴν Εὐρώπην, Ῥοδόπην, Θράκην, Αἴμον, Μοισίαν, καὶ Σκυθίαν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων καταφανὲς γίνεται, ὅτι τὰ τῆς ἀρχαίας Θράκης ὅρια οὐκ ἦσαν σταθερά, ἀλλ' αἰεὶ συμμετεβάλλοντο ἐκτεινόμενα ἢ περιστελλόμενα κατὰ τὴν τῶν οἰκούντων ἐθνῶν τύχην. Τούτου ἕνεκα καὶ πολλοὶ τῶν νεωτέρων συγκεχυμένως περὶ αὐτῶν οὐδὲ

συμφώνως πρὸς ἀλλήλους ἐκφράζονται· οἶον ὁ πολυμαθὴς Α. Maury ἐν τῇ τῶν Ἑλληνικῶν ὀρησκευμάτων ἱστορίᾳ (τόμ. Α', σελ. 31) λέγει, ὅτι «Θράκη τὸ κατ' ἀρχάς ἐκλήθη μέρος τῆς Θεσσαλίας, ἢ Πιερίας, ἔστι δ' ἔτε καὶ ἡ Φωκίς καὶ ἡ Βοιωτία· ὕστερον δὲ τὸ ὄνομα ἐδόθη ταῖς προσαρκτικωτέραις χώραις πρὸς ἕω κλινοῦσαις». Ταῦτα ὅμως ἀντιφάσκουσι πρὸς τε τοὺς προμνημονευθέντας ἐμνηρικούς στίχους καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς τῶν Θρακῶν μεταναστάσεως. Πολλάκις οὐ μόνον παρὰ τῶν νεωτέρων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ἀρχαίων οἱ τελευταῖοι σταθμοὶ τῶν περιπλανηθέντων λαῶν ὡς πρώτη αὐτῶν κοιτίς ὑπελήφθησαν, καθὰ κατωτέρω δεῖξομεν πολλὰ παραδείγματα ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀναφέροντες ἱστορίας.

Οἱ δὲ λαοὶ τῆς Θράκης τίνας ἦσαν καὶ ποίαν τινὰ εἶχον πρὸς τοὺς Ἕλληνας συγγένειαν; Οἱ μὲν ἀρχαῖοτάτοι τῶν πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἕω χωρῶν τῆς Θράκης οἰκῆτορες ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἐξ οὗ καὶ οἱ Ἕλληνες, ἦσαν κλάδου, ἂν τε Πελασγικόν τις καλέσῃ αὐτόν, ἂν τε Θρακοπελασγικόν, ἂν τε Ἑλληνοἰταλικόν, ὡς ὁ Θεόδωρος Mommsen ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ. Ὁ κλάδος οὗτος, ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐκ τοῦ Ἀρίου στελέχους ἀποσχισθεὶς καὶ πρὸς τὰ πρόσω χωρήσας, τὴν πλείστην τῆς Ἑλλάσσοδος Ἀσίας κατέλαβε παραλίαν χώραν, ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ τὴν Θράκην τε καὶ Μακεδονίαν καὶ Ἡπειρον καὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα σὺν ταῖς παρακειμέναις αὐτῇ νήσοις. Ὁ Ἑλλησπόντος καὶ ὁ Βόσπορος, καίπερ τὴν Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην διαχωρίζοντες, ὑπῆρξαν αἰεὶ ἡ γέφυρα ἢ τὴν συγκοινωνίαν διευκολύνουσα καὶ τὴν διηνεκῆ τῶν ἐθνῶν δίκην παλιρροίας ἐκ τῆς μὲν εἰς τὴν ἑτέραν χώραν μετάβασιν. Διὰ τοῦτο ἐξ

ἀρχαιοτάτων χρόνων βλέπομεν ἐκάτερα τοῦ Βοσπόρου καὶ Ἑλλησπόντου ὑπὸ τῶν αὐτῶν λαῶν κατεχόμενα.

Ἐκ δὲ τῶν πολυπληθῶν τοῦ κλάδου τούτου λαῶν ὁ πρῶτος ἐπιδοθεὶς εἰς τὰ εὐγενῆ καὶ περιψύμα τῆς διανοίας ἔργα, ὁ πρῶτος τὴν μουσικὴν καὶ ποίησιν καλλιεργήσας, ἐγένετο ὁ τῶν Θρακῶν Πιέρων ἐκ τοῦ Διακοῦ γένους, πρῶτος Μουσεῖον ἰδρυσάμενος καὶ σύλλογον τῶν ἀοιδῶν ἐν τῷ περηνῷ τῆς Πιερίας Λειβήθρῳ, ὅθεν ὕστερον διασπαρέντες ἐν τῇ μεταναστάσει τῶν Θρακῶν μετέδωσαν τοῖς Ἕλλησι τὰ δῶρα τῶν Μουσῶν (Στράβ. Θ', σ. 410). Ὅτι δὲ οἱ Θρακῆες οὗτοι συγγενεῖς πρὸς τοὺς Πελασγοὺς ἦσαν μαρτυρεῖ ὁ Αἰσχύλος ἐν ταῖς Ἰκέτισι (στίχ. 258—), τοὺς ἐκ Πελοποννήσου μέχρι Στρυμόνος λαοὺς, ἐξ ὧν οὐκ ὀλίγοι καὶ Θρακῆες, εἰς τὴν τοῦ Πελασγοῦ βασιλείαν ὑπάγων·

Τοῦ γηγενοῦς γὰρ εἴμ' ἐγὼ παλαίχθονος
 Ἴις Πελασγός, τῆς δὲ γῆς ἀρχηγέτης.
 Ἐμοῦ δ' ἀνακτος εὐλόγως ἐπόνυμον
 γένος Πελασγῶν τὴν δὲ καρπούται χθόνα.
 καὶ πᾶσαν αἴαν, ἧς δι' ἀγνός ἔρχεται
 Στρυμῶν, τὸ πρὸς δύνοντος ἡλίου, κρατῶ.
 Ὅριζομαι δὲ τὴν δὲ Περραιβῶν χθόνα,
 Πίνδου τε τὰπέρινα, Παιόνων πέλας
 ὄρη τε Δωδωναῖα.

Τὴν συγγένειαν ὑποδηλοῦσι καὶ οἱ μῦθοι, ὅτι ὁ μὲν Πελασγὸς γυναῖκα ἔλαβε τὴν τοῦ Στρυμόνος θυγατέρα Εὐάδην, ἢ δὲ Ἀτθίς Ὀρειθουα ἐν Θράκῃ ἔζη, ἧς οἱ υἱοὶ Κάλαϊς καὶ Ζήτης μετὰ τοῦ Θρακῆος Ὀρφέως ἐν τῇ τῶν Ἀργοναυτῶν κατετάχθησαν χορεία.

Περὶ δὲ τῆς στενῆς συγγενείας τῶν Θρακῶν ἀοιδῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὁ Ὀδοφρῆδος Μύλλερους, ὁ γλα-

φυρὸς τῆς ἱστορίας τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων συγγραφεὺς, λέγει τὰ ἐξῆς (Τόμ. Α', σελ. 34.—Ἑλλην. μεταφρ. Κυπριανοῦ): «Ἀλλὰ τὸ παραδοξότατον πάντων ἔσα μνημονεύονται περὶ τῶν ἀρχαίων τῆς Ἑλλάδος αἰδῶν εἶναι ὅτι πολλοὶ αὐτῶν, μάλιστα οἱ τῆς δευτέρας τάξεως, λέγονται Θραῖκες τὸ γένος. Ἡ παράδοσις αὕτη φαίνεται καὶ πιστὴ καὶ παλαιά, διότι κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες κατεφρόνουν τὸ ἔθνος τῶν Θρακῶν (Θουκ Ζ', 29), δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πλασθῆ ὅτι Θραῖκες αἰδοὶ ἐγένοντο οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τῶν Ἑλλήνων, καὶ μάλιστα περὶ τέχνην σπουδαιωτάτην, οἷα εἶναι ἡ ποίησις· ἀλλὰ καὶ νὰ παραδεχθῶμεν πάλιν ὅτι ὁ Εὐμόλπος, ὁ Ὀρφεὺς, ὁ Μουσαῖος, ὁ Θάμυρις, ἦσαν ἐμόφυλοι τῶν Ἡδωνῶν, τῶν Ὀδρυσῶν καὶ τῶν Ὀδομάντων, οἵτινες κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν κατώκουν τὴν Θράκην καὶ ἐλάλουν γλῶσσαν πάντῃ ἀκατάληπτον τοῖς Ἕλλησι, δὲν φαίνεται ὀρθόν· διότι πῶς ἄνθρωποι ἀλλόφυλοι καὶ ἀλλόθροοι ἠδύναντο νὰ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰ ἀγαθὰ ταῦτα τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ἐπιμιξία τῶν ἐθνῶν ἦτο δύσκολος καὶ ἡ ἐκμάθησις ξένων γλωσσῶν ἀσυνήθης; Ἄν δ' ἐψαλλον εἰς ξένην γλῶσσαν, τότε δὲν ἠδύναντο βεβαίως νὰ κινήσωσι τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων πλέον τι ἢ τὰ τερετίσματα τῶν πτηνῶν. Εἰς τοιαύτας ἐποχὰς μόνῃ ἡ ἄρχησις καὶ ἡ μουσικὴ μελωδία, γυμνὴ λόγου, δύναται νὰ μεταδοθῆ ἀπὸ ἐθνους εἰς ἔθνος, ὡς μετεδόθη ἡ μουσικὴ τῶν Φρυγῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα· οὗτοι ἔμως οἱ Θραῖκες αἰδοὶ ὁμολογοῦνται ὁμοφώνως ὡς πατέρες τῆς ποιήσεως, ἢ δὲ ποίησις, ὡς γνωστὸν, μετέχει λόγου. . . . Οἱ Πίερες οὗτοι ἐκ τῆς

μεγάλῃς ἐπιρροῆς, ἣν ἔλαβον εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων, φαίνεται ὅτι ἦσαν Ἑλληνικὴ φυλὴ· τοῦτο δὲ συνάγεται καὶ ἐκ τῶν ὀνομάτων τῆς χώρας αὐτῶν, καὶ τῶν ποταμῶν καὶ τῶν πηγῶν κτλ. ἅτινα εἶναι πάντα ἑλληνικά».

Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ Ὀθων Ἀβελ ἐν τῇ μέχρι Φιλίππου ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ τῆς Μακεδονίας (σελ. 46 Ἑλλ. μεταφρ.). «Παρίστανται οἱ ἡμέτεροι Θραῖκες καθ' ὅλους τοὺς χαρακτῆρας αὐτῶν ὡς Ἑλληνικὸν ἔθνος· αὐτοὶ διέδωσαν τὴν σπουδαίαν καὶ βαθέως ἐπενεργήσαν ἐπὶ τε τοῦ διανοητικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων λατρείαν τοῦ Διονύσου καὶ τῶν Μουσῶν, καὶ ὅτι ὑπὸ τὴν τελευταίαν δὲν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν μόνον μουσολατρείαν, μαρτυρεῖ τὸ ἀναμφισβήτητον συμβάν, ὅτι διὰ τοῦ αἰδοῦ αὐτῶν Ὀρφέως καὶ ἄλλων ἐκπροσωποῦσι τὰς ἀρχὰς τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, καὶ δὴ οἱ πατέρες αὐτῆς εἰσιν».

Τοιαῦτα μὲν ὁ Μύλλερὸς καὶ Ὀθων Ἀβελ· ἀλλ' αἱ νεώταται τοῦ Βοσνίου Βέρκοβιτς τεράστιαι ἀνακαλύψεις καὶ ἀποκαλύψεις ἄρδην πάντα ταῦτ' ἀνατρέπουσιν, ἡλίχι φαεινότερον ἀποδεικνύουσαι, ὅτι οἱ Θραῖκες οὗτοι αἰδοὶ καὶ μάλιστα ὁ κορυφαῖος αὐτῶν, ὁ Ὀρφεὺς, ἦσαν ἐκ τοῦ γένους τῶν Βουλγαροσλαύων, Πομάκων μὲν καλουμένων, οἰκούντων δὲ τὴν Ῥοδόπην καὶ μέχρι τοῦ νῦν θαυμασία ἀδόντων ἄσματα, τέσσαρα μὲν περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ὀρφέως, ἐν δὲ περὶ τῶν γάμων αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἀράβων (!), καὶ δύο περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀθανάτου τούτου αἰδοῦ. Ὑμεῖς, ὡς βλέπω, ἐπὶ τούτοις τοῖς τεραστίοις ἀκούσμασιν ὑπομεριδιᾶτε· ἀλλὰ καὶ τί ἄλλο ἐκὼν ἀέκων δύναται τις ποιεῖν τοιαῦτα παραληρήματα

ἀκούων; Ἄλλὰ πρᾶγμα παράδοξον! ὅ,τι πρὸ τριακονταετίας περίπου ἤκουσα παρὰ τοῦ διαβολήτου Ἰλαρίωνος, διαμένοντος τότε ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ καὶ εἰς τὴν βουλγαρικὴν μετάφρασιν ἀσχολουμένου τῆς κατηχήσεως τοῦ ῥώσσου Πλάτωνος, ὡς δῆθεν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες παρὰ τῶν Θρακῶν, δηλ. τῶν Βουλγάρων, τὴν μουσικὴν καὶ ποίησιν παραλάβοιεν, ὁ δὲ Ὀρφεὺς τῶν Βουλγάρων μᾶλλον ἢ τῶν Ἑλλήνων εἶη πρόγονος, διότι οἱ Βούλγαροι οἱ πρῶτοι τῆς Θράκης κάτοικοι· ὅ,τι ὁ πανσλαυισμὸς ἔκτοτε ἐκυφόρει, καὶ, ὡς κοινότερον λέγομεν, ἐκοιλιοπύνει περὶ Ὀρφέως καὶ παναρχαίας τῶν Σλαύων ἐν Θράκῃ οἰκήσεως, τοῦτο ἐμαυεύσατο νῦν ὁ γεννάδας Βέρκοβιτς. Ἄλλὰ τοῦτον μὲν μακροφρονεῖς (γ) ζηλοῦντα ἄθλους ἐῷμεν χαίρειν καὶ ἀγάλλεσθαι ἐπὶ τοῖς Πομάκοις αὐτοῦ ἀοιδοῖς καὶ τῇ

(γ) Πρῶτος τὴν δεινὴν ταύτην νόσον τῶν πανσλαυιστῶν ἐνόησεν ὁ Δανκὸβσκυ; τερατευσάμενος, ὅτι ὁ Ὀμηρος σλαῦος εἶη ἀοιδός· ἀλλ' ἔκτοτε τὸ κακὸν τοσοῦτον προέκοψεν, ὥστε πᾶς κλάδος τοῦ Ἄριου στελέχους καὶ πᾶσα γλῶσσα καὶ φιλολογία θεωροῦνται αὐτόχρημα σλαυικαί· ἀκούσαντες τῶν λόγων τοῦ σοφοῦ καὶ σπουδαίου μεσαιωνοδύφου Χόπφ κρίνατε· «Δανκὸβσκυς τις διέπλεσε τὸν Ὀμηρον σλαῦον ἀοιδὸν (Homerus Slavicus dialecticis Cognata lingua scripsit, ἐν Βιέννῃ 1829—31), ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν ποιητὴς τῆς Ἰλιάδος ἦτο τυφλός, οἱ δὲ τυφλοὶ ψάλλαι, εἴνευ περιπλανῶνται μετὰ τῆς γούσλης μνημονεύουσι τὸν Σέρβον Ἡρακλέα, τὸν μυθώδη πρίγκιπα Μάρκον, αἱ δὲ σλαυ. καὶ γλῶσσαι ἀνήκουσι καὶ αὐταὶ εἰς τὸ Ἰνδογερμανικὸν στέλεχος! καὶ Βολάνσκης τις μήπως δὲν ἠθέλησε νὰ ἐξηγήσῃ ὡς ἀρχαῖα σλαυικὰ τὰ αἰνιγματώδη τυρρηνικὰ κείμενα! Καὶ σήμερον ὁ προτοῦ συνετὸς Πετραξέβσκυς (προσθηθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τῆς σλαυικῆς ἐπιδημικῆς νόσου) δὲν ἐκδίδει τὸ Zend Avesta ὡς ἀρχαιότατον μνημεῖον τῆς σλαυικῆς γλώσσης! Ὁ δὲ Κόλλας μήπως δὲν ἐπεχείρησε νὰ ἀποδείξῃ ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ καταλειφθέντι ἔργῳ, ὁ ἴδιος ἀναλώμασιν ἐδημοσίευσεν ἡ βενναία Ἀκαδημία»(1), ὅτι ἡ ἀρχαία Ἰταλία ἐν γένει ἦν σλαυική! Ἄλλὰ διὰ τοιοῦτων τεκμηρίων τὰ πάντα δύνανται ν' ἀποδειχθῶσιν» (Ἴδε οἱ Σλαῦοι ἐν Ἑλλάδι. μετάφρ. ἑλλην. τοῦ καθηγητοῦ Ζαμβέλλου σελ.

κλεινῇ Δαφήνῃ, ἦτις, ὡς ἄλλη Μνημοσύνη, μήτηρ ἐστὶ τῶν πομακίδων Μουσῶν καὶ πάσης ποιήσεως, καὶ προσκαλεῖν, εἰ βούλεται, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, ὡς νῦν οἱ ἐκ τοῦ Βόλγα καλοῦσι τοὺς Μακεδόνας, ὅπως ἀποταχθέντες τοῖς Ἕλλησι, μεθ' ὧν οὐδεμίαν ἔχουσι συγγένειαν, συνταχθῶσι τοῖς μουσηγέταις Πομάκοις, ἐπανέλθωμεν δὲ εἰς τοὺς θεῖους ἀοιδοὺς τῆς Πιερίας καὶ εἰς τὴν τελεσιουργὸν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ὁμοφύλων ἐπιρροήν.

Δύο κέντρα ὡς φαίνεται καὶ ἐστίαί τῶν Θρακῶν τοῦ Διακοῦ γένους ἦσαν, ἡ Πιερία καὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος· καὶ ἐκ μὲν τῆς Πιερίας ἀνέθορον ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ποίησις, ἐκ δὲ τοῦ Παγγαίου ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου οὐ μικρὸν συντελέσασα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἐν Ἑλλάδι τῆς μουσικῆς τε καὶ τῆς λυρικῆς καὶ δραματικῆς ποιήσεως καὶ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν· ὥστε, εἴ περ οἱ λαοὶ τοῦ Θρακοπελασγικοῦ κλάδου, τὸ πλεῖστον κατέχοντες τῆς Ἑλλάσσοнос Ἀσίας τὴν Θράκην τε καὶ Μακεδονίαν καὶ Ἡπειρον καὶ Θεσσαλίαν καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ὑπ' οὐδενὸς ἐταράσσοντο, ἀλλ' ἠσυχίαν ἄγοντες τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης ἐκαλλιέργουν, ἀναμφηρίστως πρώτη χώρα καὶ προεξάρχουσα, πηγὴ τῆς ποιήσεως, ἐστία τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἦν ἂν ἡ Θράκη, εἰς ἣν, ὡς πρὸς φαεινὸν ἥλιον, ἐμελλον ἀτενίζειν πάντες οἱ ὁμοφυλοὶ λαοί, ἐξ αὐτῆς ἐλλαμπόμενοι καὶ πᾶσαν ἀρῶμενοι ζωοποιὸν δύναμιν. Περὶ τούτου πολυλάκις ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ μακρὸν ἐποίησάμην λόγον· περὶ τούτου δὲ καὶ ὁ πολυμαθὴς Γαλάτης Du-

44 καὶ 93). Διὰ τοιοῦτων δὲ τεκμηρίων ἄλλοτε καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἐκείνος μανιακὸς τὰ εἰς Πειραιᾶ εἰσερχόμενα καὶ ἐξερχόμενα ξένα πλοῖα ἐλογίζετο ἴδια ἑαυτοῦ καὶ ἔχαιρεν ἐπὶ τούτοις.

mont λέγει τάδε: «Ce fut, en effet, dans ce pays que la race grecque, sortie à peine de l'enfance, arriva pour la première fois à la conscience d'elle même. Peu de provinces du monde antique peuvent faire valoir un titre plus sérieux à l'attention de la science contemporaine» (*Rapport sur un voyage archéologique en Tharce par A. Dumont, Archives des missions scientifiques et littéraires, Tome VI pag. 455. 1871*).

Ἄλλὰ τίς ἡ αἰτία, δι' ἣν αἱ πρῶται πηγαὶ τῆς ποιήσεως ἐν τῷ τῆς Πιερίας Λειβήθρῳ οὕτω ταχέως ἐστέρησαν καὶ ὁ πολιτισμὸς ἅμ' ἀρξάμενος ἐμαράνθη, οἱ δὲ λαοὶ τῆς Θράκης ἔπαυσαν πρωταγωνιστοῦντες ἐν τῇ μουσικῇ καὶ ποιήσει; Πόθεν ἡ αἰφνιδία αὕτη μεταβολὴ καὶ κατάρπτωσις; Δειναὶ ἐπὶ τοὺς λαοὺς τῆς Θράκης καὶ Ἐλλάσσονος Ἀσίας, δειναὶ, ὡς καταστρεπτικοὶ κεραυνοὶ, ἐπέπεσαν συμφοραὶ· καὶ πρώτη μὲν, ὡς ἔοικεν, ἡ τοῦ Αἰγυπτίου Σεσώστριος ἐπιδρομὴ, ὃς «στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἠπείρου, πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδῶν καταστρεφόμενος... ἐς δ' ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς τοὺς τε Σκύθας κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρήικας» (Ἡρόδ. Β', 102): εἶτα αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Φρυγίων λαῶν, ἀφορμὴν λαβοῦσαι ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης τοῦ Σεσώστριος συνταράξεώς τε καὶ συγκρούσεως τῶν τῆς Ἀσίας λαῶν, ἐξ ὧν πιεσθέντες καὶ οἱ Φρύγες τὴν μὲν Ἀρμενίαν κατέλιπον, εἰσῆλασαν δὲ πρὸς τὰς παραλίαις τῆς Ἐλλάσσονος Ἀσίας χώρας, καὶ ταύτας κατακτησάμενοι τοὺς μὲν τῶν λαῶν τοῦ Θρακοπελασγικοῦ κλάδου κατέστρεψαν, τοὺς δὲ ἐξέβαλον τῆς χώρας, ὡς τοὺς περὶ τὸν Πέλοπα εἰς τὴν Ἑλλάδα καταφυγόντας, ἐξ οὗ ἔχει ἂν τις εἰκάσαι ὅτι ὁ Πέλοψ καλεῖται ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων Φρύξ, διότι ἡ χώρα ἦν κατέλιπε καταληφθεῖσα ὑπὸ τῶν

Φρυγῶν ὠνομάσθη Φρυγία· τοὺς δ' ὑποτελεῖς ποιησάμενοι παραμένειν εἶασαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ διάσπασις αὐτῶν τῶν Θρακοπελασγικῶν φύλων καὶ διασπορὰ ἐγένετο πρὶν ἢ οἱ ὀμόφυλοι λαοὶ τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἐνόητος συναισθανθῶσι, καὶ ταύτην διὰ τῆς λατρείας τῶν αὐτῶν θεῶν, διὰ τῆς ποιήσεως καὶ τῶν κοινῶν ἀγῶνων παγιώσωσιν, οἱ ἐν Ἀσίᾳ ἀπολειφθέντες ῥαδίως τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἐπιλανθανόμενοι συνεχωνεύοντο τοῖς ἀλλοφύλοις καὶ ἄσμενοι συνεμάχουν αὐτοῖς, τούτους νομίζοντες οἰκειοτέρους ἢ τοὺς ὄντως συγγενεῖς καὶ ὁμαίμονας. Ἐξ αὐτῶν ἦσαν καὶ οἱ ἐν τῇ Ἰλιάδι ὡς σύμμαχοι τῶν Τρώων ἀναφερόμενοι, οἱ Δάρδανοί τε καὶ Σκαιοὶ καὶ Πελασγοὶ καὶ Καύκωνες καὶ Λύκιοι καὶ Λέλεγες καὶ οἱ βαρβαρόφωνοι Κᾶρες (ἰδ. Deimling die Leleger). Ἐκ δὲ τῆς Ἀσίας οἱ Φρύγες λαοὶ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν εἰς τὴν Εὐρώπην διαβάντες μεγάλας ὠσαύτως καὶ κατὰ τῶν τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν οἰκούντων λαῶν ἐπήνεγκον καταστροφάς, ὡς σαφῶς περὶ τούτων ἐξιστορεῖ ὁ Ἡρόδοτος (Ζ', 20) λέγων· «τὸν Μυσῶν τε καὶ Τευκρῶν στόλον τὸν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν γενόμενον, οἱ διαβάντες ἐς τὴν Εὐρώπην κατὰ Βόσπορον τοὺς τε Θρήικας κατεστρέψαντο πάντας καὶ ἐπὶ τὸν Ἴόνιον πόντον κατέβησαν μέχρι τε Πηνειοῦ τὸ πρὸς μεσαμβρίας ἤλασαν». Καὶ ὁ μὲν Ἡρόδοτος ἐκ τῶν Φρυγίων λαῶν τούτους μόνον ἀναφέρει τοὺς Μυσσοὺς καὶ Τευκροὺς δηλονότι, ἀλλαχοῦ δὲ (Ε', 13) καὶ τοὺς Παίονας ὀνομάζει ἀποίκους τῶν Τευκρῶν· ἀλλ' ἀναντιρρήτως καὶ ἄλλοι μετ' αὐτῶν ἦσαν, διότι Βρίγες ἦτοι Φρύγες ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ οἰκοῦντες παρὰ πολλῶν ἀναφέρονται. Περὶ δὲ Παιόνων ὁ Στράβων (Ζ', σελ. 330) λέγει· «Οἱ δὲ

Παίονες καὶ πάλαι καὶ νῦν φαίνονται πολλὴν τῆς νῦν Μακεδονίας κατεσχηκότες, ὡς καὶ Πέρινον πολιορκῆσαι καὶ Κρηστωνίαν καὶ Μυγδονίδα πᾶσαν καὶ τὴν Ἀγριάνων μέχρι Παγγαίου ὑπ' αὐτοῖς γεγενῆσθαι». Τῶν δὲ Παίωνων εἰσὶ καὶ οἱ Σιροπαίονες καὶ Γρααῖοι καὶ Λααῖοι· συγγενεῖς δ' αὐτοῖς λαοὶ καὶ οἱ Ἡδωνοὶ (δ) καὶ Μύγδονες.

Ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν οὖν τούτων καὶ καταστροφῶν διεσπᾶσθη ἡ ἐνότης καὶ ὁ συγγενικός τοῦ Θρακοπελασγικοῦ κλάδου δεσμός ἐν τε τῇ Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, ὡς καὶ ἐν τῇ Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ· διότι καὶ ἐν ταύταις ταῖς χώραις οἱ μὲν τῶν Θρακοπελασγικῶν λαῶν παντελῶς κτεστράφησαν, καταλαβόντων τὴν χώραν τῶν νικητῶν, μάλιστα τὴν παρὰ τῷ Ἐβρῶ καὶ Στρυμόνι καὶ Ἀξιῶ καὶ Ἀλιάκμονι πεδινῇ, οἱ δ' ἐξέπεσαν τῆς χώρας, ἐξ ὧν οἱ μὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα προσέφυγον, οἱ Μινύαι καὶ Καδμεῖοι καὶ Δρύοπες καὶ Ἄβαντες καὶ οἱ μετ' Εὐμόλπου τὴν Ἑλευσίνα καταλαβόντες καὶ οἱ ἐν Δελφοῖς Θρακίδαι καὶ οἱ Πίερες τὸν Ἑλικῶνα ταῖς Μούσαις καθιερώσαντες (Στράβ. Θ', σελ. 410)· οἱ δ' αὖθις εἰς Ἀσίαν διέβησαν, οἱ Τραλλιανοὶ καὶ οἱ ἐκ τῆς Στρυμονίας χώρας Βιθυνοὶ φεύγοντες τοὺς Παίονας, ἐξ ὧν ἡ χώρα ἐκλήθη Βιθυνία, καὶ Θράκη ἢ ἐν Ἀσίᾳ, καὶ Στρυμονίς· μετ' αὐτῶν δ' ἦσαν καὶ Δῖοι καὶ Πίερες καὶ Βοττιαῖοι· ἄλλοι δ' εἰς τὰς ὄρεινὰς τῆς Ῥοδόπης χώρας προσέφυγον πρὸς ἀσφαλεστέραν τῆς ἑαυτῶν αὐτονομίας ὑπεράσπισιν, οἱ Δῖοι καλούμενοι, ὧν τὸ ὄνομα κάλλιστα τὴν πρὸς τοὺς Πελασγοὺς δηλοῖ συγγένειαν, οὗς ὁ Ὅμηρος ἀεὶ

(δ) Κατὰ τὸν Ἄβελ (αὐτ. σελ. 19) οἱ Ἡδωνοὶ ἀνήκουσιν οὐχὶ τῷ Παιονικῷ, ἀλλὰ τῷ Θυνοβρακικῷ γένει.

καλεῖ Δῖους, καὶ οἱ Σάτραι, περὶ ὧν ὁ Ἡρόδοτος (Ζ', 111) λέγει· «Σάτραι δὲ οὐδενός κω ἀνθρώπων ὑπήκοοι ἐγένοντο, ἔσον ἡμεῖς ἴδμεν, ἀλλὰ διατελευσὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ αἰεὶ ἐόντες ἐλεύθεροι μῦνοι Θρηγίκων· οἰκέουσι γὰρ οὖρεα ὑψηλά, ἴδῃσι τε παντοίησι καὶ χιόνι συνηνεφεῖα, καὶ εἰσὶ τὰ πολέμια ἄκροι, οὗτοι, οἱ τοῦ Διονύσου τὸ μαντήϊόν εἰσι ἐκτεμμένοι· τὸ δὲ μαντήϊον τοῦτό ἐστι μὲν ἐπὶ τῶν οὐρέων τῶν ὑψηλοτάτων, Βηησοὶ δὲ τῶν Σατρῶν εἰσὶ οἱ προφητεύοντες».

Ἐκτὸς δὲ τῶν Δίων καὶ Σατρῶν καὶ Βηησῶν, ἐν τοῖς Θραξί τοῦ Διακοῦ γένους (Θουκυδ. Ζ', 28), ἦτοι τοῦ Θρακοπελασγικοῦ κλάδου, φαίνονται καὶ οἱ ἐξῆς λαοὶ καταλογιστέοι, οἱ Σίνται ἢ Σαπαῖοι, οἱ Μαῖδοι, ἐξ ὧν οἱ Βιθυνοὶ κατάγονται, οἱ Πελαγόνες (ε) τοῖς Παίσιον ἀναμιχθέντες, οἱ Πίερες καὶ Βοττιαῖοι (ς), ὧν μοῖρα εἰς Ἀσίαν μετέβη, οἱ Σίθωνες, οἱ Κίκωνες, οἱ Τραλλεῖς, ὧν μοῖρα ὡσαύτως εἰς Ἀσίαν μετέβη, ἑτέρα δὲ εἰς Ἰλλυρίαν.

Ὅτι δ' οἱ λαοὶ οὗτοι τοῦ Διακοῦ γένους ἦσαν μαρτυρεῖ ἡ ὀνομασία Δῖον καὶ Δία· διότι ἔπου Θραῖκες τοῦ Διακοῦ γένους, ἐκεῖ ἐξ ἅπαντος εὐρήσει τις καὶ πόλιν Δῖον ἢ Δίαν, καὶ τ' ἀνάπαλιν ἔπου πόλις Δῖον, ἐκεῖ καὶ Θραῖκες, ὡς ἔπου Δῖοι Πελασγοὶ, ἐκεῖ καὶ πόλις Ἄργος καὶ Λάρισσα· οἶον Δῖον πόλις ἐν Ἄθῃ (Ἡρόδ.

(ε) «Ἐν μέρει δὲ συνέθη ἐπίσημος ἐπιμῆξις μετὰ τοῦ νέου ἔθνους (τῶν Παίωνων), ὥστε Παίονες καὶ Πελαγόνες ἐν ἔθνος ἐθεωρήθησαν, καὶ ἦδη παρ' Ὀμήρῳ Ἀστεροπατος ὁ τῶν Παίωνων ἡγεμὼν εἶναι υἱὸς τοῦ Πηλεγόνου· ἐν τούτοις ἡ σχέσις τῶν ἀρχαίων κατοίκων πρὸς τοὺς νέους κατακτητὰς παρίσταται, ὡς ἡ μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ.» (Ἄβελ αὐτ. σελ. 39).

(ς) Κατὰ τὴν κοινῶς παραδεδεγμένην γνώμην τῶν ἀρχαίων οἱ Βοττιαῖοι κατήγοντο ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Κρήτης (Ἄβελ αὐτ. σελ. 31).

Z', 22), Δῖον πόλις ἐν Πιερίᾳ ἕσον ἑπτὰ ἀπέχουσα σταδίου τοῦ Θερμαίου κόλπου, εἶχε δ' ἡ πόλις Δῖον καὶ κώμην πλησίον Πίμπλειαν καλουμένην, ἐνθα Ὀρφεὺς διέτριβε (Στράβ. σελ. 330), Δῖον ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν Εὐβοίᾳ ἔδρα τῶν Ἀβάντων, Δία ἐν Ἀμοργῷ, ἐν Μιλήτῳ, ἐν Κρήτῃ, Δία δὲ πολὺν χρόνον καὶ ἅπασα ἡ Νάξος ἐκαλεῖτο, τὴν δὲ τῶν Θρακῶν Δίων εἰς Νάξον μετοίκισιν μαρτυρεῖ καὶ ἡ λατρεία ἐν αὐτῇ τοῦ Διονύσου ἀναμφηρίστως ὑπὸ τῶν Θρακῶν εἰσαχθεῖσα, Δῖον δὲ καὶ ἐν Τράλλεσι καὶ ἐν Βιθυνίᾳ.

Ἄξια δὲ σημειώσεως καὶ τὰ ἐξῆς α) ὅτι οἱ μεθ' Ἡρόδοτον συγγραφεῖς τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς Εὐρώπην διαβάντας Μυσοὺς τε καὶ Τευκροὺς καὶ Παίονας καὶ Βρίγας ἢ Φρύγας καλοῦσι Θρακᾶς· β) ὅτι τῆς ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς Θράκην διαβάσεως ἐπιλαθόμενοι, ἥτις πολὺ ἀρχαιότερα ἐστὶ τῆς τῶν Θρακῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν, τῶν Τραλλιανῶν καὶ Βιθυνῶν καὶ λοιπῶν, ὑπολαμβάνουσιν ὅτι οἱ Φρύγες καὶ Μυσοὶ Θρακᾶς ὄντες ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἀσίαν μετέβησαν. «Καὶ οἱ Μυσοὶ, φησὶ Στράβων (Z', 295), Θρακᾶς ὄντες καὶ αὐτοὶ καὶ οὗς νῦν Μοισοὺς καλοῦσιν, ἀφ' ὧν ὠρμήθησαν καὶ οἱ νῦν μεταξὺ Λυδῶν καὶ Φρυγῶν καὶ Τρώων οἰκοῦντες Μυσοὶ· καὶ αὐτοὶ δ' οἱ Φρύγες Βρίγες εἰσὶ, Θρακίον τι ἔθνος, καθάπερ καὶ Μύγδονες καὶ Βέβρυκες, καὶ Μαιδοβιθυνοὶ καὶ Βιθυνοὶ καὶ Θυνοὶ, δοκῶ δὲ καὶ τοὺς Μαρυανδονοὺς· οὗτοι μὲν οὖν τελέως ἐκλελοίπασιν πάντες τὴν Εὐρώπην, οἱ δὲ Μυσοὶ συνέμειναν» καὶ ἀλλαχοῦ (Z' σελ. 330). «Αὐτοῦ που καὶ τὸ Βέρμιον ὄρος, ὃ πρότερον κατεῖχον Βρίγες Θρακῶν ἔθνος, ὧν τινες διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν Φρύγες μετωνομάσθησαν» (ἴδ. Ἄβελ αὐτ. σελ. 67).

Ἄλλὰ ταῦτα παρὰ τὴν ἱστορίαν εἰσὶ καὶ ἡμαρτημένα καὶ ἄτοπα, ὡς εἰ ἐλεγέ τις, ὅτι οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ Ἀγγλοσάξωνες ἐκ τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπεραιώθησαν.

Οὗτοι οὖν οἱ Θρακᾶς τοῦ Διακοῦ γένους χειρωθέντες ἅπαξ καὶ διασπαρέντες οὐκ ἠδυνήθησαν τὴν πρότερον ἀνακτήσασθαι δύναμιν καὶ εὐκλειαν ἐπὶ μουσικῇ καὶ ποιήσει· διότι ἐκτὸς τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Φρυγίων λαῶν ὑπέστησαν καὶ ἄλλας ἐν Θράκῃ παρὰ τῶν λαῶν τοῦ Γετοθρακικοῦ κλάδου, οἱ ἐξ ἀρκτου ὀρμώμενοι καὶ μυριοπληθεῖς ὄντες καὶ ἰσχυροὶ εἰς τὴν Θράκην εἰσῆλασαν πολλῶ ὕστερον τῶν Τρωϊκῶν, ὡς ἔοικε, καὶ ταύτης σχεδὸν ἀπάσης ἐκράτησαν, πλὴν τῶν ὀρεινῶν, ἃ κατεῖχον οἱ Δῖοι καὶ Σάτραι, τὸ δὲ τῶν Φρυγῶν κράτος διέσπασαν καὶ κατέλυσαν.

Καὶ οἱ λαοὶ τοῦ Γετοθρακικοῦ (ζ) κλάδου ἐκ τοῦ Ἀρίου κατήγοντο γένους, ἦσαν δ' αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἱ Θρακᾶς, περὶ ὧν οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ ποιούμενοι λόγον βαρβάρους αὐτοὺς ἀποκαλοῦσι, καὶ οἴγε συγγενεοῦσι μᾶλλον τοῖς Δαξί καὶ Ἰλλυριοῖς (Στράβ. Z', σελ. 303·

(ζ) Ἐκ τῶν Βυζαντινῶν μόνος ὁ Θεοφύλακτος Σιμόκαττας συνέχευε τοὺς Γέτας μετὰ τῶν Σλαύων. «Τὸ . . . Γετικὸν ταῦτόν δ' εἰπεῖν αἱ τῶν Σλαβηνῶν ἀγέλαι». Ἄλλ' ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Χόπφ (ἐνθα ἄνωτ. σελ. 38), ὅτι τινὲς τῶν μεταγενεστέρων ἱστορικῶν ἀγνοοῦντες συνήθως τὴν ἔθνογραφίαν μετήνεγκον εἰς τοὺς Σλαύους τὰ ὀνόματα τῶν πρὸ αὐτῶν. Ὁ δὲ Ὄθων Ἄβελ τὸν Γετοθρακικὸν κλάδον καλεῖ Θυνοθρακικόν, τοὺς δ' ἐξ αὐτοῦ λαοὺς Θυνοὺς Θρακᾶς· οἷον ἐν σελ. 48 «νέα τις, φησὶ, καὶ καταστρεπτικὴ ἔθνικὴ θύελλα ἐπῆλθε τοῖς Θραξί διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν Θυνοκῶν φυλῶν» Ἰδ. καὶ σελ. 78—97· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ μεταναστάσει τῶν Θυνοῶν καὶ Βιθυνῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν ἦσαν μετ' αὐτῶν καὶ Τραλλεῖς καὶ Δῖοι καὶ Βοττιαῖοι, πιθανώτερον ἡμῖν δοκεῖ, ὅτι οἱ Θυνοὶ λαοὶ τῷ Θρακοπελαστικῷ ἀνήκον κλάδῳ. Ἰδ. καὶ B. Giseke *Thrakisch—pelagische Stämme* σελ. 24.

321), ἢ τοῖς ἀρχαίοις (η) Θραξί· μετ' αὐτῶν δὲ ὕστερον καί τινα Κελτικὰ φύλα ἀνemieύθησαν καὶ Γερμανικὰ καὶ Σκυθικὰ (Στράβ. σελ. 289· 296· 384· 313). Ἐζῶν δὲ αὐτόνομοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἰδίους ἔχοντες ἡγεμόνας ἕκαστος καὶ διηνεκῶς πρὸς ἀλλήλους ἐρίζοντες καὶ πολεμοῦντες. Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω ἰστοροῦντα τὸν Θουκυδίδην, ἰσχυρότατοι πάντων ἐγένοντο οἱ Ὀδρύσαι καὶ πολλῶν Θρακίων ἐθνῶν ἡρξαν. Ὁ δὲ Ἡρόδοτος (Ε', 3) τὰ ἐξῆς περὶ Θρακῶν γράφει· «Θρητικῶν δὲ ἔθνος μέγιστόν ἐστι μετὰ γε Ἰνδοῦς πάντων ἀνθρώπων. Εἰ δὲ ὑπ' ἐνὸς ἀρχοῖτο ἢ φρονέοι κατὰ ταῦτά, ἄμαχον τ' ἂν εἶη καὶ πολλῶν κράτιστον πάντων ἐθνῶν κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, ἀλλὰ γὰρ τοῦτο ἄπορόν σφι καὶ ἀμήχανον μήκοτε ἐγγένηται· εἰσὶ δὲ κατὰ τοῦτο ἀσθενέες· οὐνόματα δὲ πολλὰ ἔχουσι κατὰ χώρας ἕκαστοι, νόμοισι δὲ οὗτοι παραπλησίοισι πάντες χρεόνται κατὰ πάντα πλὴν Γετέων καὶ Τραυσῶν καὶ τῶν κατ' ὑπερθε Κρηστωνιαίων οἰκεόντων. Τούτων δὲ τὰ μὲν γέται ποιεῦσι οἱ ἀθανατίζοντες εἰρηταί μοι, Τραυσοὶ δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κατὰ ταῦτά τοῖσι ἄλλοισι Θρηξί ἐπιτελέουσι, κατὰ δὲ τὸν γινόμενόν σφι καὶ ἀπογινόμενον ποιεῦσι τοιαῦδε· τὸν μὲν γινόμενον περιζόμενοι οἱ προσήκοντες ὀλοφύρονται, ὅσα μὲν δέει ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀναπλήσαι κακὰ, ἀνηγεόμενοι τὰ ἀνθρωπήϊα πάντα πάθεα, τὸν δ' ἀπογινόμενον παίζοντές τε καὶ ἠδόμενοι

(η) Ὁ Gerhard ἐν ἰδίᾳ περὶ Θρακῶν πραγματεία καὶ ὁ Welcker ἐν τῷ πολυμαθεστάτῳ περὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων θρησκείας συγγράμματι ταῦτίζουσι τοὺς ἀρχαίους Θραξίας τοῖς τοῦ Γετοθρακικοῦ κλάδου· ἀλλ' ἐπειδὴ στεροῦμαι νῦν τῶν βιβλίων τούτων οὐκ ἰδὼ ἐπὶ τίσι στηριζόμενοι λόγοις ποιῶσι τοῦτο.

γῆ κρύπτουσι, ἐπιλέγοντες ὅσων κακῶν ἐξαπαλλαχθεῖς ἐστὶ ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ· οἱ δὲ κατ' ὑπερθε Κρηστωνιαίων ποιεῦσι τοιαῦδε. Ἐχει γυναῖκας ἕκαστος πολλὰς· ἐπεὶ ὧν τις αὐτῶν ἀποθάνῃ, κρίσις γίνεται μεγάλη τῶν γυναικῶν καὶ φίλων σπουδαὶ ἰσχυραὶ περὶ τοῦδε, ἥτις αὐτέων ἐφιλέετο μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἀνδρός· ἢ δ' ἂν κριθῆ καὶ τιμηθῆ ἐγκωμισθεῖσα ὑπὸ τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σφάζεται ἐς τὸν τάφον ὑπὸ τοῦ οἰκηϊτάτου ἑαυτῆς, σφαχθεῖσα δὲ συνθάπτεται τῷ ἀνδρὶ· αἱ δὲ ἄλλαι συμφορὰν μεγάλην ποιεῦνται· ὄνειδος γὰρ σφι τοῦτο μέγιστον γίνεται· τῶν δὲ δὴ ἄλλων Θρητικῶν ἐστὶ ὅδε ὁ νόμος· πωλεῦσι τὰ τέκνα ἐπ' ἐξαγωγῆ, τὰς δὲ παρθένους οὐ φυλάσσουσι, ἀλλ' ἐῶσι τοῖσι αὐταὶ βούλονται ἀνδράσι μίσγεσθαι· τὰς δὲ γυναῖκας ἰσχυρῶς φυλάσσουσι, καὶ ὠνεόνται τὰς γυναῖκας παρὰ τῶν γονέων χρημάτων μεγάλων· καὶ τὸ μὲν ἐστίχθαι εὐγενὲς κρίνεται, τὸ δ' ἄστικτον ἀγενές· ἀργὸν εἶναι κάλλιστον, γῆς δ' ἐργάτην ἀτιμότεστον· τὸ ζῶειν ἀπὸ πολέμου καὶ ληϊστύος κάλλιστον. Οὗτοι μὲν σφέων οἱ ἐπιφανέστατοι νόμοι εἰσὶ. Θεοὺς δὲ σέβονται μόνους τοὺς δε, Ἄρεα καὶ Διόνυσον καὶ Ἄρτεμιν· οἱ δὲ βασιλεῖς αὐτῶν πάρεξ τῶν ἄλλων πολιητέων, σέβονται Ἑρμῆν μάλιστα θεῶν, καὶ ὀμνύουσι μόνον τοῦτον, καὶ λέγουσι γεγονέναι ἀπὸ Ἑρμῆος ἑωυτούς. Ταφαὶ δὲ τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν εἰσὶ αἶδε· τρεῖς μὲν ἡμέρας προτιθέασι τὸν νεκρὸν, καὶ παντοῖα σφάζαντες ἱερῆα εὐωχέονται, προκλαύσαντες πρῶτον· ἔπειτα δὲ θάπτουσι κατακαύσαντες ἢ ἄλλως γῆ κρύψαντες, χῶμα δὲ χέαντες ἀγῶνα τιθεῖσι παντοῖον».

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἡρόδοτος, αἱ δὲ ἀνασκαφαὶ τῶν χωμάτων μυρίων ὅσων ἐν Θράκῃ ὄντων πολλὰ διδά-

ξουσιν ἡμᾶς περὶ τῆς ἀρχαίας τῶν Θρακῶν ἱστορίας, μάλιστα δὲ ἡ αὐτοψία τῶν κρανίων, ἃν που εὐρεθῶσι, καὶ ἡ ἀντιπαράθεσις αὐτῶν πρὸς τὰ νῦν δείξουσιν, ὅτι οὐδ' οἱ Θραῖκες οὗτοι τοῦ Γετοθρακικοῦ κλάδου κοινόν τι τοῖς ἐκ τοῦ Βόλγα εἶχον, ὡς οὐδ' ἡ γλῶσσα αὐτῶν, περὶ ἧς ἐσχάτως ἔγραψεν ὁ Ἰταλὸς γλωσσολόγος Ascoli. Διὰ ταῦτα μεταφέρω ἐνταῦθα ὅσα περὶ τῶν χωμάτων ὁ κ. Dumont (αὐτόθ. σελ. 458—460) γράφει· «Τὰ χώματα (tumulus) πολυάριθμά εἰσι, τὸ πλῆθος μάλιστα αὐτῶν πᾶσαν πρὸς ἀνασκαφὰς ὄρεξιν ἀφαιρεῖ, εἰ μήτις ἐπὶ τούτῳ μεγάλους πόρους ἔχει· διότι τὸ ὕψος αὐτῶν ἐστὶ δέκα μέχρι τριάκοντα ποδῶν κατὰ μέσον ὄρον, ἐστὶ δ' ὅτε καὶ μείζον· παρατηρῶν δέ τις τὸν τρόπον καθ' ὃν διατεθειμένα εἰσι, συλλέγων καὶ ἐλέγχων τὰς ἐν ἀφθονίᾳ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων παρεχομένας ἀντιφατικὰς πληροφορίας, ἐξετάζων τὰ ἐν μέρει κατεστραμμένα δύναται περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς κατασκευῆς αὐτῶν εἰς βέβαια συμπεράσματα ἀφικέσθαι· ἄλλως τε αἱ ἀρχαῖαι μαρτυρίαι ἔρχονται εἰς ἡμετέραν ἐπικουρίαν ἐπικυροῦσαι ἐν τῷ νῦν τοῦ περιηγητοῦ τὸ ὄρθον τῆς γνώμης, ἣν συνέλαβεν αὐτὰ τὰ μνημεῖα ἐξετάζων.

«Περὶ τῶν χωμάτων ἄξια σημειώσεως τὰ ἐξῆς·

α) Τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐστὶν οἷον τὸ τοῦ ἐν Μαραθῶνι χώματος.

β) Εἰσὶ πλεῖστα ἐν τῇ ἄνω τοῦ Ἑβρου κοιλάδι, σπανιώτατα δ' ἐν τῇ κάτω, παρέξ τῶν περὶ Αἶνον, ὅπου ἀπαντῶσιν ὀλίγα τινὰ, σπανιώτατα δὲ ἐν τῷ ὄρει καὶ ταῦτα κατ' ἐξαίρεσιν.

γ) Πολυαριθμώτατα δὲ καθορῶνται περίξ τῶν μεγάλων πόλεων, ὅσαι ἀείποτε μεγάλου πλῆθους ἐγέ-

νοντο κέντρα, ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐν τῇ τῶν ἀρχαίων Βησσαπάρων (Ταταρπαζαρτζικ), ἐν δὲ τῇ τῆς Φιλιππουπόλεως πλείω ἢ διαχόσια εἰσὶν· ἀπὸ δὲ Φιλιππουπόλεως μέχρις Ἰσαρίου, ὁδὸν ἐξ λευγῶν διατρέχων, ἠδυνήθην ἐν πεδιάδι εὐφώρῳ τε καὶ αἰεὶ κατοικηθεῖση ἐξήκοντα τοῦλάχιστον ἀριθμῆσαι· περίξ δὲ τῶν ἐπισημοτέρων τουρκικῶν χωρίων, ἃ ῥωμαϊκὰς καὶ βυζαντινὰς διεδέχθησαν πόλεις, ὡς αὐταὶ ἐπὶ τῆς θέσεως ἦσαν θρακικῶν πόλεων ἐκτισμέναι, ἐν πάσῃ βεβαιότητι ὁ ἐπισκεπτόμενος εὐρήσει χώματα.

δ) Ἐκ τῶν χωμάτων τινὰ ἐβλάβησαν ὑπὸ τῆς ὀδοῦ, ἣν ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις διὰ τῆς Θράκης κατασκευάζει· ἐξ αὐτῶν εὐκόλως βλέπει τις, ὅτι ἐκ χόδς ἐπισεσωρευμένου εἰσὶ κατεσκευασμένα, οὐδὲ σειρὰς λίθων ἀξέστων καλύπτουσιν, ὡς ἐν πλείστοις παρετηρήθη τῶν ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ χωμάτων.

ε) Καί τινα μὲν αὐτῶν ἀνεσκάφησαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ ἀνασκαφαὶ κακῶς ἐγένοντο καὶ ἡμιτελῶς καὶ μᾶλλον ἐπὶ κερδοσκοπία, οὐδεμία ἀνακάλυψις κατωρθώθη· ἐν ἐνίοις κάλπαι ἐκ γῆς εὐρέθησαν, τεμάχια ἀμαξῶν, ὅπλα κατωτέρω, ὡς εἶοικε, καὶ ὅπερ ἄλλως πιθανόν, τῆς τοῦ ἐδάφους ἐπιφανείας· διότι πρῶτον ὁ νεκρὸς ἐν τινὶ λάκκῳ κατετίθετο, ὕστερον δ' ἐπὶ τοῦ νεκρικοῦ θαλάμου ἤγειρον τὸ χῶμα.

ς) Ἐκ τῆς ἐξετάσεως δὲ τῶν ἐν τοῖς χώμασιν ἀνακαλυφθέντων πραγμάτων ἀνεύρισκε τις, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τῆς ταφῆς ἐπὶ πολὺ διήρκεσε· διότι ἐν τοῖς πράγμασιν οὐ μόνον ὠραῖα ἑλληνικὰ λείψανα εὐρηγῆται, ἀλλὰ καὶ ἀγγεῖα καὶ ἐνώτια ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Ἐν πολλοῖς δὲ χωρίοις τὰ χώματα ἐν μέσῳ εἰσὶ τῶν σημερινῶν νεκροταφείων, ὡς εἰ μὴδὲ ἠλλαξεν ἐκ τῶν

ἀρχαίων χρόνων ὁ τρόπος τῆς ταφῆς ἐν τοῖς φυσικοῖς τούτοις καὶ πλήθουσι κέντροις.

Οὐδεμία ἀμφιβολία λείπεται περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν, εἴ τις ἀμφιλαφῶς αὐτὰς ἐπιχειρήσει· χωρίον τι τοῦ Ἡροδότου παρέχει ἡμῖν περὶ τούτου βεβαιότητα· παρὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ συγγραφῆως γινώσκωμεν, ὅτι οἱ γειτνιαζόντες τοῖς Θραξὶ λαοὶ ἤγειρον ὡσαύτως χῶμα ἐπὶ τοῦ νεκρικοῦ λάκκου· ὁ κ. Guillaume Lejean μετὰ φιλοφροσύνης διεκοινώσατό μοι ἅς ἐποίησατο ἐπὶ τῶν χωμάτων τῆς Βουλγαρίας καὶ Ῥωμυλίας παρατηρήσεις, πολὺν χρόνον καὶ πολλάκις ἐν αὐταῖς διατρίψας· συμφωνοῦσι δὲ κατὰ πάντα τοῖς ἡμοῖς συμπεράσμασιν, ἐκτὸς μόνον ὅτι ὁ περιηγητὴς οὗτος ὅτι πλεῖστα ῥωμαϊκὰ λείψανα πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἴμου ἐν τούτοις τοῖς χώμασι παρετήρησεν.

Ὁ Ami Boué σημειοῖ χώματά τινα πέριξ τῆς Σοφίας, ἐν Βοσνία τε καὶ ἐν Ἀλβανία καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας χώραις· ἐξ οὗ ἔχει ἂν τις εἰκάσαι, ὅτι τὰ ἐπιτάφια χώματα ἦσαν κοινὸν ἔθος πρὸς νότον τοῦ Ἰστροῦ. Ἐνταῦθα ὑπάρχει λαμπρὸν πεδῖον ἐρευνῶν, ὃ ἀναμφιβόλως ἡ Εὐρώπη (θ) ἐξετάσαι

(θ) Καίρως, ἵνα αἱ κυβερνήσεις τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης ἢ οἱ ἐπιστημονικοὶ Σύλλογοι εἰδικὸς ἀποστείλωσιν ἄνδρας πρὸς ἀνασκαφὴν τῶν ἐν Θράξῃ χωμάτων· διότι φόβος μὴ ἡ σλαυομανία καὶ ταῦτα δολερώσῃται· ἀφ' οὗ αὕτη πρὶ ἡμάτων προϊστορικῆς δὴθεν ἐποχῆς παρ' ἀνθρώποις ἀνεῦρεν ἀμαθεστάτοις, οἵτινες πλέον ἢ τετρακισχίλια ἔτη (!) ἠδυνήθησαν ἀπὸ μνήμης διασῶσαι αὐτὰ, οὐκ ἔστιν ἰκανὴ καὶ ἐν τοῖς χώμασι σλαυικὰ καὶ βουλγαρικὰ σκευὴ καὶ ὄπλα τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς ἀνακαλύψαι; Πολλοὶ τῶν πανοσλαυστῶν ἀθυμοῦντες ἐπὶ τῇ ταπεινώσει, ὅτι οὐδὲν ἡ σλαυικὴ φυλὴ ἔχει ἀρχαῖον φιλολογικὸν μνημεῖον, οὐδὲν ἄλλο εὖρον ἐθνικώτερον καὶ τιμωτέρον, ὑπ' ἀκαίρου φιλοτιμίας παρεξυμνόμενοι, καὶ ἐπὶ σαθεῶν ἐρεϊδόμενοι ἐπιχειρημάτων, ἢ τῶν ἄλλοτρίων ὡς ἰδίων ἀντιποιοῖσθαι, τοῦ Ὁ-

ποτὲ βουλήσεται. Τὰ χῶματα μάλιστα τῆς Θράξης τὴν πρώτην τῆς χώρας ταύτης ἱστορίαν περιέχουσιν.

Χαρακτηριστικὰ δὲ τῶν ἡθῶν τῶν Θραξῶν καὶ ὅσα παρὰ Μενάνδρῳ Γέτης τὸ γένος λέγει παρὰ τοῦ Στράβωνος (σελ. 297) ἀναφερόμενα. «Πάντες μὲν οἱ Θραῖκες, μάλιστα δ' οἱ Γέται ἡμεῖς ἀπάντων οὐ σφόδ' ἐγκρατεῖς ἐσμέν· γαμῆ γὰρ ἡμῶν οὐδὲ εἰς εἰμὴ δέξ' ἢ ἔνδεκα γυναῖκας δώδεκά τ' ἢ πλείονάς τινας· ἂν τέτταρας δ' ἢ πέντε γεγαμηκῶς τύχῃ καταστροφῆς τις, ἀνυμέναιος, ἄθλιος, ἀνυμφος οὗτος ἐπικαλεῖτ' ἐν τοῖς ἐκεῖ».

Περὶ δὲ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῶν ἐπ' αὐτοῦ Θραξῶν τὸν λόγον ποιούμενος ὁ Στράβων (σελ. 330) λέγει τάδε· «Ἔστι δ' ἡ Θράκη σύμπασα ἐκ δυεῖν καὶ εἴκοσι ἐθνῶν συνεστῶσα, δύναται δὲ στέλλειν καίπερ οὕσα περισσῶς ἐκπεπονημένη μυρίους καὶ πεντακισχιλίους ἰππέας, πεζῶν δὲ καὶ εἴκοσι μυριάδας». Εἰ δ' ἡ περισσῶς ἐκπεπονημένη Θράκη τοσοῦτον ἠδύνατο στέλλειν στρατὸν, ἡλίκον ἄρ' ἔστειλεν, ὅτε ἤχημαζεν!

Ἐκ τῶν μέχρι τούδε εἰρημένων ἐξάγεται, ὅτι τρεῖς

μήρου, τῆς Ζενδαβέστας, τῶν Τυρρητικῶν ἐπιγραφῶν καὶ λοιπῶν· οὐδὲν ὅμως ἐπῆλθε τῶ νῦν, ἵνα ποιήματα ἐν σλαυικῇ τινι διαλέκτῳ προυνιάσῃ πρεσβύτερα μὴ μόνον τῆς Ζενδαβέστας, καὶ τῶν ὀμηρικῶν ποιημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν Βαιδῶν καὶ τοῦ Κρόνου αὐτοῦ. Τοῦτο ἀπέκειτο τῶ κλεινῷ Βέρκοβιτις, ὅς διὰ τοῦ π ο μ α κ ε ἰ ο υ ε ὄ ρ ῆ μ α τ ο ς ἀπαλλάξας τὴν σλαυικὴν φυλὴν τῆς ταπεινώσεως, περιπυστον ἐπίζηλόν τε τοῖς ἄλλοις λαοῖς περιποίησατο αὐτῇ τιμὴν καὶ δόξαν. Ἄλλ' οἱ ἄλλοι λαοὶ καίπερ νῦν ἐλαττούμενοι, οὐκ ἀθυμοῦσι παραμυθοῦμενοι, ὅτι τοῦλάχιστον διατηρήσουσι τὰ ἑαυτῶν ἀνέπαφα, οὐδ' ἐκπλαγῆσονται τοῦ λοιποῦ μανθάνοντες ὅτε μὲν ὅτι ὁ Ὀμηρος ἀπέπτη ἀπὸ τῶν ἐλληνίδων Μουσῶν γενόμενος σλαυὸς αἰοῖδος, ὅτε δὲ οἱ Βαῖται καὶ ἄλλοτε ἄλλο τι.

κλάδοι ἐκ τοῦ Ἀρίου ἀποσχισθέντες στελέχους κατέσχον τὴν Θράκην, ὁ Θρακοπελασγικός, ὁ Φρύγιος, καὶ ὁ Γετοθρακικός· καὶ οἱ μὲν λαοὶ τοῦ Θρακοπελασγικοῦ ὑπὸ τῶν Φρυγίων λαῶν πιεσθέντες, τῶν Μυσῶν καὶ Τευκρῶν καὶ Παιόνων, ἠναγκάσθησαν ἢ τὴν χώραν καταλιπεῖν, ἢ εἰς ὄρεινά καὶ ἀπρόσιτα καταφυγεῖν μέρη· οἱ δὲ τοῦ Φρυγίου διεσπάσθησαν καὶ τῆδε κάκεισε διεσπάρησαν ὑπὸ τοῦ Γετοθρακικοῦ πολυπληθεστεροῦ ὄντος καὶ ἰσχυροτέρου. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ τούτου οἱ λαοὶ οὐχ ὠμοφρόνουν, κατὰ τὴν ὁρθὴν τοῦ Ἡροδότου παρατήρησιν, ἀλλ' αἰεὶ πρὸς ἀλλήλους ἤριζον καὶ ἐμάχοντο, οὔτε πολιτικῶς ἴσχυσαν, οὔτε μέγα τι διεπράξαντο στρατιωτικὸν κατόρθωμα, ἀλλ' οὐδ' ἐν τοῖς γράμμασι παρήγαγον καρπούς τινάς, οὐδ' ἐν ταῖς τέχναις καὶ ἐπιστήμαις διέπρεψαν.

Οὐδόλως ἄρα παράδοξον εἰ οἱ ἐν Θράκῃ ἐναπολειφθέντες λαοὶ τοῦ Διακοῦ γένους ἦτοι τοῦ Θρακοπελασγικοῦ κλάδου, καίπερ μουσηγέται καὶ πρῶτοι τὰ τοῦ πολιτισμοῦ σπέρματα μεταδόντες τοῖς Ἕλλησι, πολὺν ἔμως χρόνον ἀπ' αὐτῶν ἀποκεχωρισμένοι, καὶ τοσοῦτοις ἀλλοφύλοις λαοῖς συζῶντες καὶ ἀναστρεφόμενοι, πολὺ τῶν συγγενῶν αὐτοῖς λαῶν ὑπελείφθησαν, βάρβαροί τε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐθεωρήθησαν, οὐδὲν κοινὸν αὐτοῖς ἔχοντες· διότι ἅμα τοῖς ἦθεσι καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν τραχυτέρα ἀπέβη καὶ βαρβαρόφωνος. Ἄλλ' ἄντις βαθύτερον τὰ πράγματα ἐξετάσῃ, εὐρήσει, ὅτι οἱ Ἕλληνες πολλὰς καὶ μεγάλας ὀφείλουσι τοῖς τοῦ Διακοῦ γένους Θραξὶ τὰς χάριτας, οὐ μόνον διότι παρ' αὐτῶν τὰ πρῶτα τοῦ πολιτισμοῦ παρέλαβον σπέρματα, ἀλλὰ καὶ διότι οἱ λαοὶ οὗτοι καὶ οἱ ἐν Μακεδονίᾳ προπύργιον ἑαυτοὺς προβαλλόμενοι καὶ ἀντι-

στάμενοι ὅση δύναμις πρὸς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἐξ ἑω καὶ τῶν ἐξ ἄρκτου ἐπερχομένων ἐκώλυον αὐτοὺς, ἵνα εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσβάλλωσι, καὶ πᾶσαν παρέχοντες ἄδειαν τοῖς Ἕλλησιν ἐπὶ τῷ ἀσφαλῶς καὶ ἀνέτως καλλιιεργεῖν τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, οὐ μικρὸν συνετέλουν εἰς τὴν ἀτάραχον ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Τοῦτο ὁμολογεῖ μὲν ὁ Ἄβελ ἐν τῇ σπουδαίᾳ αὐτοῦ ἱστορίᾳ τῶν μέχρι Φιλίππου Μακεδόνων, ὃς ἔμως οὐκ ὀρθῶς καθ' ἡμᾶς τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐεργεσίαν ταύτην ἀναφέρει εἰς τοὺς Φρυγίους λαοὺς λέγων (σ. 11)· «Οὐχ ἦττον ἐπίσημοὶ εἰσιν οἷτε Παιόνες καὶ οἱ εὐρωπαϊκοὶ Φρύγες, οἵτινες μόλις μνημονεύονται παρὰ τῶν ὑπερηφάνων Ἑλλήνων, τούτους ἔμως τοὺς βαρβάρους πρέπει νὰ εὐχαριστώσιν ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἑλλάς, διότι ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας δὲν ἐκωλύθησαν ἐν τῇ ἀναπτύξει αὐτῶν ὑπὸ ἀγρίων ἐπιδρομῶν βορείων ἔθνων, μέχρις οὗ διὰ τὸν προορισμὸν αὐτῶν ἐγένοντο ἀκμαῖοι. Τὸ ἔργον τῶν Παιόνων ἦν νὰ μένωσι πάντοτε οἱ ἐξωτερικοὶ φύλακες τῆς ἑλληνικῆς διαπλάσεως καὶ τῆς νέας ἐπιμακεδονικῆς δυνάμεως, χωρὶς νὰ γινώσκωσι τίνα θησαυρὸν ἐφύλασσον· αὐτοὶ κατέλυσαν τὴν φοβερὰν ἐπιδρομὴν τῶν Θρακῶν, αὐτοὶ ἀπέκρουσαν τὰ Ἰλλυρικὰ ἔθνη, ἅπερ αἰεὶποτε πρὸς μεσημβρίαν κατεπίεζον· αὐτοὶ ἦσαν ἱκανῶς πολεμικοὶ, ἵνα προβάλλωσιν ἀντίστασιν τούτοις τοῖς ἔθνεσι, καὶ οὕτως ἀπέδειξαν τὴν Φρυγικὴν φύσιν αὐτῶν, ὅτι οὐδέποτε ἀπὸ τῆς μεταναστεύσεως αὐτῶν ἕκαμον ἐπιθεσὶν τίνα κατὰ τῶν γειτόνων Μακεδόνων, ἀλλὰ πάντοτε εἰρηνικοὶ γείτονες ἔμειναν, καὶ ἐπαλξίν τίνα κατὰ τῶν κλυδῶνων τοῦ Βορρᾶ ἀπετέλουν». Ἄλλὰ ταῦτα ἐν

πολλοῖς (ι) ἐξελέγχονται ἡμαρτημένα· ὁμολογεῖ δὲ καὶ ὁ Giseke ἐν τῇ περὶ τῶν Θρακοπελασγικῶν φυλῶν διατριβῇ (σελ. 29) λέγων· «Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐν τῇ ἄνω Θράκῃ τῇ πρὸς βορρᾶν εὐρεῖται ἀπώλεσε χώραν, ἀλλ', ὡς εἴκειν, ἐκ τῶν ἐκεῖ κατ' ἀνάγκην κινήσεων ἐξεγερεθὲν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν, ἐν ἣ τοσαῦτα ἔμελλεν ὠραῖα δρέψασθαι ἄνθη». Τοῦτο δὲ ἐπιμαρτυροῦσι καὶ αἱ εἰς Ἑλλάδα γενόμεναι ἐπιδρομαὶ τῶν Γαλατῶν καὶ τοσοῦτων ἄλλων ὕστερον βαρβάρων ἔθνων, ὅτε τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας κατεστραμμένων ἐν πολλῇ ἀδείᾳ ἐπῆρχοντο κατὰ τῆς Ἑλλάδος οὐδενὸς ἀνθισταμένου.

Κατ' ἐκείνους ὅμως τοὺς χρόνους εὐτυχέστεροι τῶν ἐν Θράκῃ λαῶν τοῦ Διακοῦ γένους ἐγένοντο οἱ Μακεδόνες· διότι καὶ οὗτοι πολλὰ μὲν καὶ δεινὰ ὑπὸ τῶν Φρυγίων ἐπιδρομῶν ἔπαθον· οἱ μὲν αὐτῶν παντελῶς κατεστράφησαν ἢ συνεχωρεύθησαν, οἱ δ' ἐκβληθέντες

(ι) Πρῶτον μὲν αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Φρυγίων φυλῶν εἰς Θράκην καὶ Μακεδονίαν οὐ μικρὸν τοὺς λαοὺς τοῦ Θρακοπελασγικοῦ γένους ἐβλαψαν τὴν ἐνότητά καὶ τὸν κοινὸν αὐτῶν διασπίσασαι σύνδεσμον· ἔπειτα οὐχ οἱ Φρύγες τὴν δύναμιν τῶν νέων Θρακῶν κατέλυσαν, ἀλλὰ μᾶλλον οὗτοι τὴν ἐκείνων· ἐξ οὗ εὐκαιρίαν εὐρόντες οἱ ἐκ τῆς Ὀρεστίδος Μακεδόνες εἰς τὴν πεδινὴν κατήλθον Μακεδονίαν καὶ ταύτην κατέλαβον ὑποτάξαντες τοὺς Φρύγας, πλὴν τῶν Πιζίωνων, οὓς οὐκ ἠδυνήθησαν· ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς οὐκ ἐπαύσαντο διηγερεῖς ἔχοντες ἀψιμαχίας καὶ πολέμους μέχρι Φλίππου· ὥστε οὐκ ὀρθὸν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀβελ λεγόμενον, ὅτι εὐδέποτε οἱ Παῖονες ἀπὸ τῆς μεταναστεύσεως αὐτῶν ἔκαστοι ἐπιδρομὰς ἐποιεῖντο εὐκαιρίας ἐπιλομβανόμενοι. Διόπερ ἡμεῖς δικαιοτέρον νομίζομεν τὴν πρὸς τοὺς Ἑλληνας εὐεργεσίαν ἀναγράφειν ὡς ἔργον μᾶλλον τῶν Θρακῶν τοῦ Διακοῦ γένους, ὅγ' ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ εἰς τὰ ὄρεϊνά προσφυγόντες μέρη καὶ ὅπερ τῆς ἐαυτῶν αὐτονομίας ἀγωνιζόμενοι οὐδὲν ἦτιον καὶ ὅπερ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἡσυχίας καὶ εὐπραγίας ἐμάχοντο.

τῆς χώρας πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς προσέφυγον, οἱ δὲ πρὸς τὰ ὄρεϊνά τῆς χώρας ἀπεχώρησαν κατὰ τὴν Ὀρεστίδα γειτνιαζόντες πρὸς τοὺς ὁμοφύλους Δωριοεῖς κατέχοντας τότε τὰ περὶ τὸν Πίνδον(ια). Ἄλλ' ὅτε ἡ ἰσχύς τῶν Φρυγίων λαῶν ὑπὸ τῶν βορείων Θρακῶν κατελύθη, οἱ ἐξ Ὀρεστίδος Μακεδνοὶ ἐπιτυγχόντες καταλλήλου εὐκαιρίας κατήλθον μετὰ τῶν ἐξ Ἰλλυρίας εἰς τὴν πεδινὴν χώραν τὴν Ἡμαθίαν καλουμένην καὶ τὰς Αἰγὰς κατέλαβον ἤτοι τὴν Ἐδεσσαν ἀποδιώξαντες ἐξ αὐτῆς τοὺς Φρύγας (ιβ), καὶ κατὰ μικρὸν προβαίνοντες καὶ αἰεὶ τι προσκτώμενοι, καὶ τοὺς μὲν Φρύγας ὑποτάσσοντες καὶ συγχωνεύοντες, μετὰ δὲ τῶν ὁμοφύλων συμμαχοῦντες καὶ συνενούμενοι, τῆς πλείστης Μακεδονίας ἐγένοντο κύριοι, ἀνακτησάμενοι αὐτὴν αὐθις τῷ ἑλληνικῷ γένει, ἣν αἱ ἐπερχόμεναι τῶν γενναίων Μακεδόνων γενεαὶ ἔμελλον τὸ τελεσιουργό-

(ια) Τὸ πάλαι Μακεδὸν καὶ Δωριοεῖς ἔν ἦσαν γένος, κατέχοντες τὸν Πίνδον καὶ τὴν Ὀρεστίδα, ἀποχωρισθέντες δ' ὕστερον οἱ μὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσῆλσαν Δωριοεῖς ἀποτονομασθέντες, οἱ δ' αὐτοῦ παρέμειναν τὸ ἀρχαῖον διατηρήσαντες ὄνομα, ὡς ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας (Α', 56) μαρτυρεῖ· «Βκ δὲ τῆς Ἰστιάητιδος ὡς ἐξαιετή (τὸ Δωρικὸν γένος) ὑπὸ Καδμείων, οἴκειν ἐν Πίνδῳ Μακεδὸν καλεούμενον· ἐνθεῦτεν δ' αὐτὶς ἐς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτω ἐς Πελοπόννησον ἔλθον Δωρικὸν ἐκλήθη»· ἀλλαχοῦ δὲ (Η', 43) ἀπαριθμῶν τοὺς στρατευσαμένους ἐκ Πελοποννήσου κατὰ τῶν Περσῶν λέγει· «Ἐόντες οὗτοι πλὴν Ἑρμιονέων Δωρικὸν τε καὶ Μακεδὸν ἔθνος». Τοῦτο δὲ τὸ Δωρικὸν καὶ Μακεδὸν ἔθνος καλεῖ γνήσιον Ἑλληνικόν, τὸ δὲ Ἰωνικὸν Πελασγικόν· ὥστε αἱ ἀξιώσεις τῶν περὶ τὸν Βέρκοβιτε, ὡς οἱ Σλαυοπῆμακοὶ πναρχατοὶ τῆς Μακεδονίας οἰκῆτορες, οὐδὲν ἄλλο ἢ πλατὺν κινήσουσι γέλωτα ἀναπᾶσαν τὴν Εὐρώπην, κἂν μυρία ἀνακαλύψωσι Πομάκια ἄμματα.

(ιβ) Ωκεῖτο δὲ τὸ παλαιὸν ἡ Ἐδεσσα ὑπὸ Φρυγῶν. Σχολ. Κλήμ. Ἀλεξαν. Αἱ Δίγαλ, ὀνομασθεῖσαι οὕτως ὡς χώρα πηγῶν καὶ καταρρακτῶν, μετανομάσθη ὑπὸ τῶν Φρυγῶν Ἐδεσσα, ὅπερ σημαίνει τὸ αὐτό.

τατον καταστήσειν ὄργανον πρὸς διασπορὰν καὶ ἐξά-
 πλωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Τίς δύναται καὶ
 νοῆσαι μόνον, εἰμὴ τυγχάνει ὦν ἡλίθιος, ὅτι ἡ πανευ-
 κλεῆς αὕτη χώρα, ἡ πατρίς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ
 μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καταδεχθήσεται ποτε βουλγα-
 ρικὴ λέγεσθαι καὶ ἀκούειν; Εἰς μάτην ἀγωνίζεται
 ὁ Βέρκοβιτς γραῶδεις πλάττων Δαφηνεῖους μύθους
 καὶ Πομάκεια ἄσματα τῆς προϊστορικῆς δῆθεν ἐπο-
 χῆς πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι Σλαυοβούλγαροι ἐξ ἀρχαιο-
 τάτων χρόνων οἰκοῦσι τὴν χώραν ταύτην! Εἰς μά-
 τήν οἱ πανσλαυισταὶ τοὺς Μακεδόνας προσκαλοῦσιν ὡς
 ἀδελφοὺς αὐτῶν· οἱ Μακεδόνες καλῶς γνωρίζουσι τίνας
 ἀπ' αἰῶνων ἔχουσιν ἀδελφοὺς ὁμαίμονας καὶ ὁμοφύ-
 λους· ἢ τάχα φρονοῦσιν, ὅτι οἱ Πομάκοι εἰσιν οὐ μόνον
 γνήσιοι Θράκες ἀλλὰ καὶ Μακεδόνες; Ἀλλὰ τότε
 ποῖαν φωνὴν οὐ ῥήξει ἀγανακτήσεως καὶ περιφρονήσεως
 ὁ ἥρως Μακεδῶν, εἶποτ' ἐκ τοῦ τάφου ἀναστάς ἀκού-
 σειε Μακεδόνας προσαγορεύεσθαι τοὺς Βουλγαροπομά-
 κους! Εἰ δὲ ἀκούσειε καὶ τὰ συρφετώδη ἄσματα τῆς
 Πομακίδος μούσης αὐτὸς ὁ μεθ' ἑαυτοῦ αἰεὶ φέρων ὡς
 ἀχώριστον φίλον τὴν Ἰλιάδα!

Ἄλλ' ἐπανεβλῶμεν εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς Θράκης
 ἱστορίαν. Εἰ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους οἱ ἐν Ἑλλάδι
 ἡσυχίαν ἄγοντες οὐδόλως προσεῖχον τὸν νοῦν οὐδ' ἰσχυ-
 ροποιοῦν τὸν ἑλληνισμόν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ,
 πάντως ὑπέκυπτεν οὗτος ἐκεῖ καὶ παντελῶς κατεστρέ-
 φετο τῶν διηγεσῶν ἕνεκα προσβολῶν καὶ ἐπιδρομῶν τῶν
 βαρβάρων. Ἄλλ' εὐτυχῶς οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ ἐγδῶου
 π. Χ. αἰῶνος ἀρξάμενοι οὐκ ἔπαυον ἀποικίας ἀποστέλ-
 λοντες οὐ μόνον κατὰ τὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου πελά-
 γους τε καὶ τῆς Προποντίδος, τοῦ Βοσπόρου τε καὶ

τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μεσογαίας χώ-
 ρας τῆς τε κυρίως Θράκης καὶ τῆς ὕστερον κληθείσης
 Μοισίας τῆς νῦν Βουλγαρίας. Τῆς Ἑλληνικῆς τῶν
 χωρῶν τούτων ἀποικίσεως καὶ ἐπιρροῆς μυρία ἔσα
 κατελείφθησαν ἴχνη καὶ μαρτύρια, τὰ Ἑλληνικὰ ὡς
 πλείστων πόλεων ὀνόματα, αἱ πολλαχοῦ τῆς Θράκης
 ἀνευρισκόμεναι Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ, τὰ Ἑλληνικὰ
 μετάλλια, τὰ τῆς χώρας νομίσματα ἑλληνικοῖς σεση-
 μασμένα γράμμασι, τὰ ἐν τοῖς ἐπιταφίοις χώμασι τε-
 θαμμένα ἑλληνικὰ σκεύη, οἱ ναοὶ τοῖς τῆς Ἑλλάδος
 καθιερωμένοι Θεοῖς, αἱ ἑλληνικῶ τῶ τρόπῳ ἐπιτάφιοι
 εὐωχίαι, τὰ λείψανα Ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ
 γλυπτικῆς, αἱ πανηγύρεις τε καὶ ἀγῶνες καὶ οἱ χάριν
 αὐτῶν προσφερόμενοι στέφανοι, ἔθος ἑλληνικώτατον,
 καὶ τελευταῖον αὐτὸς ὁ μέχρι τοῦ νῦν ἐν Θράκῃ
 περισωζόμενος ἑλληνόφωνος λαὸς, γενναίως τὸν
 κατὰ τῆς σκυθικῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος
 ἀγωνιζόμενος ἀγῶνα.

Οἱ Ἕλληνες τὸν Ἑλληνικὸν εἰς Θράκην εἰσάγον-
 τες πολιτισμὸν οὐ μᾶλλον διὰ τῶν ἐπιδρομῶν, τῶν
 πολέμων, τῶν μαχῶν καὶ καταστροφῶν, ἀλλ' ἢ διὰ
 τοῦ ἐμπορίου, τῶν τεχνῶν καὶ γραμμμάτων ἐξημέρου
 καὶ ἐξηθρῶπιζον τοὺς ἐνοικοῦντας λαοὺς τοὺς τε περι-
 σωθέντας ὁμοφύλους τοῦ Διακοῦ γένους καὶ τοὺς τοῦ
 Γετοβρακικοῦ. Οὐ μόνον δ' ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Μα-
 κεδονικῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρ-
 χίας ὁ πολιτισμὸς ἑλληνικὸς ἦν. Τοῦτο μαρτυρεῖ μὲν ὁ
 Ὀβίδιος ἐν τῇ πρὸς τὸν βασιλέα Κότυν (ιγ) τὸν Ε' ἐπι-

(ιγ) Ὁ μουστραφῆς οὗτος Κότυς καὶ γυναῖκα ἔσχεν ἑλληνίδα
 τὴν Τρύφαιναν θυγατέρα τοῦ Εὐπάτορος βασιλέως τοῦ Βοσπόρου, ἢ

στολή, ἐπαινῶν καὶ θαυμάζων τὰ Ἑλληνικά αὐτοῦ ποιήματα, ἃ εἰ μὴ ἔφερον τὸ τοῦ Κότους ὄνομα οὐδέ πο-
τ' ἂν ἐπίστευσεν, ὅτι ταῦτα ὑπὸ Θρακὸς ἐποιήθησαν.

Carmina testantur; quæ, si tua nomina demas,
Threicium juvenem composuisse negem
Neve sub hoc tractu vates foret unicus Orpheus;
Bistonis ingenio terra superba tuo est.

τρανώτατα δὲ διαθεβαιοῖ καὶ λόγιος ἀνὴρ καὶ ἀπρο-
κατάληπτος τῆς ἀληθείας φίλος, ὁ νεωστὶ (τῷ 1868)
τὴν Θράκην ἐπισκεψάμενος καὶ μετὰ μεγάλης προσο-
χῆς καὶ ἀκριβείας τὰς ἐν αὐτῇ ἀρχαιότητος ἐξετά-
σας, ὁ Γαλάτης Dumont, οὗ τὸ ὄσον οὕτω ἐκδοθη-
σόμενον περὶ Θράκης σύγγραμμα ἔσται ἀναντιρρήτως
τὸ πάντων κάλλιστον καὶ σπουδαιότατον, ἂν τις
ἐκ τῆς πρὸς τὸν ἐν Γαλλίᾳ Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας
ἐκθέσειως αὐτοῦ εἰκάσῃ. Ἴδου δὲ τί λέγει ἐν ταύτῃ
τῇ ἐκθέσει (σελ. 472) περὶ τοῦ ἐν Θράκῃ κατὰ τὴν
Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. «Ἡ
Ῥωμαϊκὴ περίοδος, κατέλιπεν ἡμῖν, εἰ μὴ μνημεῖα,
τοῦλάχιστον ἐπιγραφὰς καὶ ἀνάγλυφα πολυαριθμότερα
ἢ τὰ τῆς προτέρας περιόδου. Ἐξετάζων δέ τις τὰ λεί-
ψανα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἰς τὰ ἐξῆς καταλήγει τρία
συμπεράσματα ἀντιφάσκοντα ἴσως, μάλιστα τὰ δύο
πρῶτα, πρὸς τὰς γνώμας, ἃς ὁ περιηγητὴς ἔχει ἐκ
τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἀρχαίων βιβλίων συλλαβῶν
πρὶν ἢ τὴν Θράκην διέλθῃ.

μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Κότους ὑπὸ Ῥασκουπόριδος εἰς Κόζικον
μετὰ τῶν υἱῶν κατέφυγεν. Οἱ δὲ Κόζικηνοὶ μεγάλας πρὸς αὐτὴν
τε καὶ τοὺς υἱοὺς προσήνεγκον τιμὰς, ὡς μαρτυρεῖ ψήφισμά τι
νεωστὶ ἐκ μαρμάρου ἀντιγραφὸν ἐν τινὶ χωρίῳ παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ
Κόζικῳ κειμένῳ καὶ ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ κυρίου Ἰουλλοῦ Μιλλιγγεν ἐν
τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ ἀναγνωσθέν.

α) Ὁ πολιτισμὸς ἦν λίαν ἐν Θράκῃ διακεχυμένος
καὶ κατὰ τὰ ἀπωτάτω μέρη, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὰ
πεδινά.

β) Ὁ πολιτισμὸς οὗτος ἦν Ἑλληνικὸς μᾶλλον
ἢ Ῥωμαϊκός.

γ) Ὁ ἀρχέγονος ὅμως ἐθνικὸς χαρακτήρ οὐ τελέως
ἐξηλείφθη, ἀλλὰ τὸναντίον πολλαὶ παραδόσεις ἀρ-
χαῖαι διετηρήθησαν. . . » Καὶ μετὰ μικρὸν τὸν λόγον
αὐθις περὶ τῶν λειψάνων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ποιού-
μενος προστίθῃσι (σελ. 473). «Ταῦτα καὶ ἄλλα
πολλὰ παρόμοια δεικνύουσι πόσον ὁ πολιτισμὸς ἦν ἐν
τοῖς ἀπωτάτω τῆς Θράκης μέρεσι προωδευμένος».

» Ἡ πολιτικὴ διοργάνωσις ἦν Ἑλληνική· ὁ ἀρχων
τῶν κωμῶν ἐκαλεῖτο κωμάρχης, ὡς ὁ τῶν δήμων ἐν
Ἀθήναις δήμαρχος· πολλαὶ δὲ κῶμαι ἀπετέλουν τὸ
γένος, ὡς ἐν Ἀθήναις· τὰ δὲ γένη ἑμοῦ τὸ κοινὸν
τῶν Θρακῶν, πολλάκις ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς μνημο-
νεύμενον. Ἐν ταῖς πόλεσιν ἡ ἀγωγή τῶν παιδῶν καὶ
παίδευσίς ἦν ὅλως Ἑλληνική· τούτου δ' ἀναμφισβήτητα
μαρτύριά εἰσιν ἡ σύστασις ἐν Θράκῃ πολλῶν Συλλό-
γων τῶν ἐφήβων καὶ ἡ προθυμία τῶν εὐπορούντων
Θρακῶν, ὅπως τοὺς ἑαυτῶν παιδᾶς εἰς τὴν ἐστίαν τῶν
ἐλληνικῶν γραμμάτων πέμπωσιν, εἰς τὰς κλεινὰς
Ἀθήνας, πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν. Τούτων ἕνεκα
ἐν τοῖς περισωθεῖσι καταλόγοις τοῦ ἐν Ἀθήναις μεγά-
λου Συλλόγου τῶν ἐφήβων τσαυτὰ νέων ἐκ Θράκης
ὀνόματα ἀπαντῶσιν» (αὐτόθ. σελ. 476).

«Γλῶσσα τῆς χώρας ἦν ἡ Ἑλληνική· αἱ Λατινικαὶ
ἐπιγραφαὶ εἰσι σπάνιαι, σχεδὸν πᾶσαι ἐν μνημείοις τῶν
λεγεῶνων» ἀπαντῶσαι. Πολλάκις, ὅτε Ῥωμαῖος ἐν
Θράκῃ θανὼν ἐπισήμῳ τινὶ ἀνήκεν οἶκῳ, μετὰ τοῦ λα-

τινικοῦ ἐπιγράμματός ἐστι καὶ ἑλληνικὸν κείμενον· πᾶσαι δὲ αἱ εἰς Θρακίας ἰδίᾳ ἀναφερόμεναι ἐπιγραφαὶ ἑλληνιστί εἰσι γεγραμμέναι, καὶ αὐταὶ αἱ βαρβαρικώταται, καὶ αὐταὶ αἱ προφανῆ φέρουσαι ἀγροῖκον χαρακτῆρα· αἱ προσφερόμεναι τιμαὶ τοῖς διοικηταῖς τῆς ἐπαρχίας εἰσὶν ὡσαύτως ἑλληνιστί γεγραμμέναι· καὶ λίθος τὰ τῆς ὁδοῦ δεικνύων διαστήματα πλησίον εὑρεθεῖς τῶν ἀρχαίων Βησσαπάρων (Ταταρπαζαρτζικ) ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν φέρει· ὁ δὲ δημόσιος λίθος, ὃς ἔμελλε τὴν τῶν τειχῶν τῆς Φιλιππουπόλεως ἀνεγερσιν διαιωνίσειν, λατινιστί καὶ ἑλληνιστί ἐστὶν ἐπιγεγραμμένος» (αὐτίθ. σελ. 474).

Τηλικαύτη ἦν ἡ ἐπιρροή τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῶν ἐν Θράκῃ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ διασημότετος Σλαυιστὴς Miklosich πρεσβεύων, ὅτι ὁ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην πολυπλόκτος τῶν Τσιγγάνων λαὸς οὐκ ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἀλλ' ἐκ τῆς Θράκῃς ὠρμήθη, φέρει πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ οὐκ ὀλίγαι διασώζονται Ἑλληνικαὶ λέξεις, ἅς εἰ μὴ ἐκ Θράκῃς ἀδύνατον ἦν ἄλλοθεν πορίσασθαι.

Ἄλλ' ἡ ἐξάπλωσις αὕτη τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατὰ τὸν κ. Dumont, ἦν μὲν γενικὴ ἀνὰ πᾶσαν τὴν πεδινὴν χώραν, ἐντὸς ἕως τῶν ὄρεων φαίνεται οὐκ εἰσχωρήσασα. «Ἐπὶ τῶν πρώτων, φησί, τῆς Ῥοδόπης βορείων προπόδων ἔχνη τινὰ εὔρηται, ἀλλ' εἰς μάτην ἂν ζητήσῃ τις ἐν τῷ εὐρεῖ τῆς Ῥοδόπης ὄροπέδιον. Ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ ὡς πρὸς ἄρκτον ἐν τῷ Αἴμῳ οὐδὲν ἄλλο εὐρίσκει τις πλὴν ὀλίγων ἐπιγραφῶν λατινιστί ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων γεγραμμένων· ἡ ἀντίθεσις τῆς πεδινῆς καὶ ὄρεινῆς χώρας πρὸς ἀλλήλας προφανῆς ἐστίν· ἐπὶ ταύτης δὲ τῆς σπουδαιότη-

της ἀντιθέσεως στηριζόμενοι οἱ νεήλυδες τῶν βουλγαριστῶν αἰρεσιάρχαι, πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἐρίζοντες, διατείνονται, ἄνευ ἕως ἐπιστημονικῆς τινος κριτικῆς, ὅτι οἱ Σλαῦοι ἐν παντὶ χρόνῳ τὸ κέντρον τῆς Θράκῃς κατώκησαν».

Ταῦτα γράφων ὁ πολυμαθὴς Γαλάτης ὑπαινίσσεται ἀναμφιβόλως καὶ πάλιν τὰς ἀστείας τοῦ Βέρκοβιτς ἀξιώσεις δισχυριζόμενου, ὅτι τὰ ποιητικὰ τῆς Πομακίδος μούσης ἀποκυήματα παναρχαῖά εἰσιν, ὡς οἱ Βαῖδαι, τί λέγω; καὶ αὐτῶν τῶν Βαιδῶν πρεσβύτερα, μέχρι τῆς λιθίνης ἐποχῆς ἀνερχόμενα· ἐξ ὧν πειρᾶται (καὶ τί οὐ πειρᾶται ὁ γεννάδας;) καταδειξαι, ὅτι πρῶτοι τῆς Θράκῃς καὶ τῆς Μακεδονίας οἰκῆτορες εἰσιν οἱ Σλαῦοι καὶ οἱ Βουλγαροπόμακοι· διότι περὶ τούτου(ιδ) ὁ πᾶς ἀγών· ὁ Βέρκοβιτς τερατευόμενος ἔλεγεν ἐσχάτως πρὸς φίλον ἐν Μακεδονίᾳ «ἠτύχησα τοιαύτην ἀρχαιότητα ἀνευρεῖν, ἣτις δημοσιευθεῖσα καταπλήξει τὴν Εὐρώπην ἅπασαν!» Ἄλλ' αἱ τερατολογίαι αὐταὶ ὑπο-

(ιδ) Τὸν καλὸν τοῦτον καὶ περίδοξον σλαυοβουλγαρικὸν ἀγῶνα ἀγωνίζονται καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ τῆς Ῥακόβσκης, περὶ οὗ ἡμεῖς τε κατωτέρω ποιούμεθα λόγον (σελ. 39), καὶ ὁ κ. Dumont μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ λόγου ἐν τῷ «Νεολόγῳ» γράφει τὰ ἑξῆς. «Ὁ Ῥακόβσκης ἐν τῷ συγγράμματι νεωστὶ ἐν Ὀδησσῷ ἐπὶ προσηλυτισμῷ ἐκδοθέντι ἰδέας ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν ὅλως πρωτοτύπους ἐκφέρει· διότι σπουδάζων ἀποδείξει βούλεται, ὅτι ἐκ τῶν παναρχαίων χρόνων οἱ Βούλγαροι τὴν τοῦ Αἴμου κατέχον χερσὸν ἔσονται τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιότεροι, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι οὐδὲν γεωγραφικὸν ὄνομα, ὃ οὐ μὴ βουλγαρικόν ἐστι. Τὸ βιβλίον τοῦτο μεστὸν ἐστὶ παραδοξολογιῶν, ἐν αἷς οὐδὲν ἄλλο εὐρίσκει τις ἢ σταθερὰν ὀλιγωρίαν καὶ λήθην πάντων τῶν ἱστορικῶν νόμων καὶ αὐτῶν τῶν στοιχειωδεστάτων τῆς φιλολογίας κανόνων, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ σελίδι βαθεῖα τις καταφαίνεται κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὀργῆ καὶ μεγάλῃ ἀντιπάθειᾳ τῶν Σλαύων τοῦ Αἴμου κατὰ τῶν Ἑλλήνων» (Rev. des Deux Mondes pag 696, 1re Décembre 1872).

θέσεις εἰσὶν ἀνυπόστατοι, ὧν ὁ σκοπὸς λίαν προφανής· αὐταὶ δὲ ἄρδην ἀνατρέπονται, ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ἡ ἀντίθεσις τῶν ὄρειων πρὸς τοὺς πεδινούς ἐφ' ἧς στηρίζονται, πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὑπάρχει, ἀλλ' οὐδαμῶς διαφορὰν δείκνυσι φυλετικῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἐκ τοῦ κλίματος διαφορὰν βίου καὶ ἠθῶν καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως· εἶτα ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Θουκυδίδης ἰστοροῦντες τὰ περὶ Δίων καὶ Σατρῶν οἱ τὰς ὄρεινὰς τῆς Θράκης κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους κατεῖχον χώρας, συγγενεῖς δ' ἦσαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας πλησιέστατοι, ὡς ἀνωτέρω τρανώτατα ἀποδέδεικται, οὐδὲν λέγουσιν οὔτε περὶ Σλαῶν οὔτε περὶ Πομάκων. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Τάκιτος καίπερ πολλὰς ὕστερον ἑκατονταετηρίδας γράψας, τῶν Θρακίων ἔθνῶν μνημονεύων τῶν ἀραμένων κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὄπλα, *Coelelae Odrusæque et Dii, validæ nationes* (Annal. III, 38) οὐδένα Σλαυοπόμακον οἶδε λαόν.

Ἀλλ' οἱ Βουλγαροσλαυισταὶ αἰρεσιάρχαι τὸ ἰσχυρότατον καθ' ἡμῶν ἐπισείουσι καὶ ἀκαταμαχητότατον ὄπλον καὶ ἐπιχείρημα, ἧγουν τὸ ἐθνικώτατον καὶ χαρακτηριστικώτατον τῆς Σκυθικῆς φυλῆς γνώρισμα, τὴν ἀπαιδευσίαν καὶ βαρβαρότητα· ἐπειδὴ οἱ μὲν ἄλλοι Θράκες τὸ πάλαι ἐξεπαιδεύθησαν καὶ τῶν καλῶν ἐγεύσαντο τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, οἱ δὲ ὄρεινοὶ τῆς Ῥοδόπης ἔμειναν ἀγροῖκοι καὶ βάρβαροι, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἑλλειψὶς ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων μνημείων, ἄρα ἦσαν Σλαῦοι. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι οὐδὲν ἔχομεν πρὸς τοιοῦτον ἀκαταγώνιστον ἐπιχείρημα ἀντιτάξαι, διότι ἀναγνωρίζομεν, ὅτι ἴδιον Σκυθῶν ἡ ἀμουσία καὶ ἀπαιδευσία, οἷγε τὸν μόνον αὐτῶν φιλόσοφον ἐφόνευσαν, διότι ἐτόλμησεν, ὡ τῆς αὐθαδείας!

ἔρωτι παιδείας φερόμενος εἰς Ἑλλάδα ἐλθεῖν καὶ σθέσαι τὴν δίψαν αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν διαιγεστάτων πίνων τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας ναμάτων. Ἡ ἀπαιδευσία καὶ βαρβαρότης ἔχουσιν, ὡς εἶοικε, παρ' αὐτοῖς μέγα τι γόητρον· διότι καὶ Ῥακόβσκη τις, παιδεύμα, ὡς καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ὁμοφύλων αὐτῷ, τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, δημοσιεύων ἐν Βελιγραδίῳ ἐφημερίδα «Κύκνον τοῦ Δουνάβεως» καλουμένην, καὶ πᾶν ὅτι Ἑλληνικὸν ἐκφραυρίζων ἐν αὐτῇ καὶ ψέγων, ἐν τινι ἄρθρῳ ἐρμηνεύων τὸ χωρίον τοῦ Πλατωνικοῦ Κρατύλου, ἐνθα λέγεται, ὅτι πολλὰς οἱ Ἕλληνας λέξεις παρὰ τῶν γειτόνων βαρβάρων ἔλαβον, «παρὰ βαρβάρων τινῶν αὐτὰ παρελήφραμεν, εἰσὶ δὲ ἡμῶν ἀρχαιότεροι οἱ βάρβαροι» καὶ «πολλὰ οἱ Ἕλληνας ὀνόματα ἄλλως τε καὶ οἱ ὑπὸ τοῖς βαρβάροις οἰκοῦντες παρὰ τῶν βαρβάρων εἰλήφρασαν», ἐπέμενε δισχυρίζομενος, ὅτι οἱ βάρβαροι οὗτοι ἦσαν Σλαῦοι, ὡς εἰ μηδεὶς τις ἄλλος τῶν ἀρχαίων λαῶν εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ εἶναι βάρβαρος. Ἀλλ' εἰ ἡ ἀπαιδευσία καὶ βαρβαρότης σύνοικος αὐτοῖς, τότε τί παθόντες καταστυχοφαντοῦσιν ἄλλους ὡς αἰτίους τῆς ἀγροικου αὐτῶν ἀβελτηρίας;

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι οἱ ὄρεινοὶ τῆς Θράκης ἀπολίτευτοι ἔμειναν. Ἀλλ' ἄρα γε οἱ ὄρεινοὶ οἵτε τοῦ Διακοῦ γένους καὶ οἱ μετ' αὐτούς τὴν Ῥοδόπην καταλαβόντες πολὺ πρότερον τῶν Σλαυοπομάκων ἦσαν πάντες ἀδαεῖς καὶ ἄγευστοι Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὡς φαίνεται παραδεχόμενος καὶ ὁ κ. Dumont; Περὶ τούτου ἐξέστω ἐπέχειν μέχρι νεωτέρων ἐρευνῶν, διότι ὁ εὐπαιδευτος τοῦ ἐν Σέρβαις Μακεδονικοῦ Συλλόγου γενικὸς γραμματεὺς, ὁ κ. Κ. Χόνδρος, ἐπιστέλλει μοι, ὅτι «ὁ τὴν Ῥοδόπην περιηγηθῆσόμενος δὲν θ' ἀναλάβῃ

ἔργον ἀχάριστον. Μεταξὺ ἄλλων θὰ εὕρη καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ λείψανα. Σώζονται ὡς πληροφόρομαι, ἐν Ῥοδόπῃ καὶ ναῶν καὶ μοναστηρίων ἐρείπια καὶ ἐπιγραφαὶ μακεδονικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς». Ὁ δὲ κ. Βλ. Σκορδέλλης σχολάρχης τῆς ἐν Φιλιππουπόλει ἑλληνικῆς σχολῆς περὶ τῶν σημερινῶν Ῥοδοπαίων, κατὰ παραφθορὰν Ῥούπτων καλουμένων, τὸν λόγον ποιούμενος γράφει μοι, ὅτι «οἱ Ῥούπτοι οὗτοι γινώσκουσι καὶ τὴν Ἑλληνικὴν, πολλὰ δὲ λέξεις Ἑλληνικαὶ ἢ Ἑλληνικῶν ῥιζῶν ἀπαντῶσιν ἐν τῇ διαλέκτῳ αὐτῶν, ὡς κρομύτ (κρόμμυον), διλάβ (διλάβιον ἢ πυράγρα), ζώνιτσα (ἢ ἴρις), ἀργάτης (ἐργάτης) κτλ. κτλ.». Πόθεν δὲ καὶ διὰ τί κατωτέρω ῥηθῆσεται.

Τὸν δὲ Θρακικὸν χαρακτήρα, ὃν πολλάκις ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ὑπεδύσατο, δηλοῖ μάλιστα ὁ Θραξ ἦρωας, ὁ κύριος ἦρωας ἐπικαλούμενος, ὁ Περσεύς, ἢ ὁ Ἡρακλῆς ἐν πολλαῖς τῶν ἐν Θράκῃ Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν λατρευόμενος, ἀλλ' ἔφιπτος διὰ τὴν τῶν Θρακῶν φιλιππίαν, ὡς εἴ ἦν ὁ Περσεύς αὐτὸς, ἴσως δὲ καὶ ὁ ἦρωας Μακεδῶν καὶ ἐν Θράκῃ ἀπὸ Λυσιμάχου λατρευόμενος. Περὶ τούτου ὁ κ. Dumont (αὐτόθ. σελ. 476) λέγει τὰ ἑξῆς. «Πλήθος ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν μέγα φῶς ἡμῖν διαχέει, ὅπως ζήτημα ἰδιοφυέστερον καὶ ἐπαγωγότερον ἢ τὸ τῆς διοικήσεως τῶν μητροπόλεων διευκρινήσωμεν εἰς τὰς ἐθνικὰς τῆς χώρας ἀναφερόμενον λατρείας. Ὁ κύριος θεὸς, ὃς ὑπὸ τῆς Θρακῶν ἐλατρεύετο εὐλαβείας, μάλιστα ὑπὸ τῆς τῶν χωρικῶν, ἐστὶν ἵππεὺς τις αἰεὶ σχεδὸν ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ἀπεικονιζόμενος, καὶ τοὶ πάμπολλα τὰ μνημεῖα, ἃ αὐτῷ καθιέρωται. Ἐπὶ πλακὸς μαρμαρίνης ἐχούσης δὲ περίπου ὕψος καὶ πλάτος δεκατημόριον μέτρου καὶ ἡ-

μισυ ἵππεὺς ἀπεικάζεται φέρων κατὰ σάρκα ἀκριβῶς ἐφηρμοσμένον χιτῶνα μέχρι τῆς ὀσφύος, ἐπὶ δὲ τῶν ὤμων χλαμύδα, τρέχει δὲ πρὸς τὰ δεξιά· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ ἦρωας οὗτος κρατεῖ χονδρὴν τινα λόγχην, εἰδὸς τι ῥοπάλου, δι' οὗ τύπτει ζῶον φαντασιώδες, ἐν ᾧ ὅμως ἔστιν ὅτε διακρίνει τις κάπρον· ἡ ἀφιερωτικὴ ἐπιγραφὴ τὰς λέξεις φέρει τὰς δε, ΚΥΡΙΩΙ ΗΡΩΙ, ἢ ἀπλῶς ΚΥΡΙΩΙ, καὶ τοὶ οὐδὲν μέχρι τοῦ δε ἔχνος ὑπέδειξεν ἡμῖν τίς ὁ ἡμίθεος οὗτος ὁ τοσοῦτον λατρευόμενος· ἀκολουθεῖ ὕστερον τὸ τοῦ ἀφιερῶντος ὄνομα, ἢ δ' ἐπιγραφὴ τελευτᾷ ἐν τῇ λέξει ΕΥΧΗΝ. Ἡ ὀνομασία Κύριος κοινοτάτη ἐν τοῖς Θρακίοις μαρμαρίοις προηγούμενη τοῦ ὀνόματος τῶν μεγάλων θεῶν, ΚΥΡΙΩΙ ΔΙΙ, ΚΥΡΙΑΙ ΗΡΑΙ, ΚΥΡΙΩΙ ΑΠΟΛΛΩΝΙ.

» Τὰ ἀφιερῶματα ταῦτα, πάντα ὅμοια, προεπεξεργασμένα ἀναντιρρήτως, ὡς αἰ καθ' ἑκάστην ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἀφιερῶμεναι βυζαντιναὶ εἰκόνες, ἀναφέρονται εἰς θεὸν, οὗ τὸ ὄνομα περιττὸν ἦν χαραχθῆναι, πασίγνωστον ὄν. Πλησίον τοῦ Βατκοῦμ ἐρείπια ἀνεκαλύφθησαν οἰκοδομῆς καὶ ἀφιερῶματά τινα πρὸς τοὺς μεγάλους θεοὺς καὶ οὐκ ὀλίγα ἀπεικασματα τοῦ Θρακικοῦ ἦρωος· καὶ οἱ μὲν θεοί, Ζεὺς, Ἡρα, Ἄρτεμις τὰ ἑαυτῶν φέρουσιν ὀνόματα, ὁ δὲ ἦρωας οὐδὲν ἄλλο ἢ ΚΥΡΙΟΣ.

» Ὁ ἦρωας οὗτος μέχρι τοῦ νῦν λατρευόμενος διατελεῖ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὄνομα· διότι ἢ πρὸς τὸν ἅγιον ὁμοιότης αὐτοῦ προφανῆς, ὡς μάλιστα ὁ ἅγιος ἀπεικονίζεται ὑπὸ τῆς τανῦν στερεοτύπου Βυζαντινῆς ζωγραφικῆς. Ἐν τῇ ἀρμενικῇ τῆς Φιλιππουπόλεως Ἐκκλησίᾳ ὁ Θραξ ἦρωας ἐπιτίμιον κατέχει θέσιν, πρὸς ὃν, ὡς ἐνώπιον ἁγίας εἰκόνας, κηρία ἀνάπτουσιν. Ἐν

πολλαῖς δ' ἐκκλησίαις ὁ Θράξ ἵππευς διὰ μόνου σταυροῦ καθηγιασθῆ τὴν ἐθνικὴν ἀφιέρωσιν διασώζων ἀθικτον. Ἐν Τιριστάσει (τῇ κοινῶς καλουμένη Περιζάσει) ναῖσκος τις ἐν μέσῳ κτισθεὶς ἀρχαίων ἐρειπίων, ἐνθα μάρμαρον εὐρέθη τὸν ἐθνικὸν ἡμίθειον παρισῶν, ὠνομάσθη διὰ τοῦτο ναὸς τοῦ ἁγ. Γεωργίου. Ὡστε ἀνύσιμος ἂν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης εἴη ἡ γυνῶσις τίς ἡ ἐπιρροή τῆς ἀπεικονίσεως ταύτης ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τύπου τοῦ ἁγ. Γεωργίου, ὃς ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ χριστιανισμοῦ αἰῶνων φαίνεται καθιερωθεὶς ἢ ὁμοίότητος εὐδιάγνωστος».

Τίς ἐξ ἡμῶν ἐφαντάζετο ποτε, ὅτι καθιεροῦντες τὴν τοῦ Συλλόγου καθίδρουσιν ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐορτῇ ἐτησίως πανηγυρίζειν, ἐλανθάνομεν προστάτην αὐτὸν τὸν τῆς Θράκης ἥρωα ἔχοντες;

Ταῦτα δὲ ἡμᾶς φυσικῶς εἰς τὴν ἔρευναν ἄγουσι περὶ τῆς εἰς Θράκην τοῦ χριστιανισμοῦ εὐσαγωγῆς· αὕτη λίαν πρωίμως ἐγένετο, διότι ἡ χώρα καλῶς ἦν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ παρεσκευασμένη· τὸ χριστιανικὸν θρήσκευμα τὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης πανοπλίαν περιβεβλημένον ἀνά παῖσαν τὴν Θράκην ἐξηπλοῦτο ἄνευ πολλῆς ἀντιστάσεως. Πλησίον τῆς Φιλιππουπόλεως νεωστὶ τάφος ἀνεκαλύφθη δύο φέρων ἐπιγραφὰς, ὧν ἡ μὲν ἀρχαιότερα ἐθνικὴ, ἡ δὲ ὀλίγη μεταγενεστέρα χριστιανικὴ· ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ ἔζων εἰρηνικῶς δύο γυναῖκες, ἡ μὲν ἐθνικὴ, ἡ δὲ χριστιανὴ, ἀλλ' ἄμφω Ἑλληνικὴν ἔχουσαι ἀγωγὴν. Οὕτω τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ διετέλει καὶ ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐπὶ μακρὸν διαφωτίζον καὶ εὐεργετοῦν τὴν Θράκην.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν τετάρτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἐν τινι περιβλέπτῳ τῆς Θράκης καὶ καθόλου εἰπεῖν πάσης τῆς οἰκουμένης γωνίᾳ προώριστο, ἵνα μεγάλη τε καὶ μεγαλοπρεπῆς κτισθῇ πόλις, μητρόπολις τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἔδρα τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Τὰ κάλλη καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς πόλεως καὶ τῶν δημοσίων αὐτῆς οἰκοδομῶν παρὰ πολλῶν ἐξυμνήθησαν ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, ἀλλ' ἡμῖν ἀρκοῦσιν ὅσα περὶ αὐτῶν ἐν παρόδῳ παρὰ τοῦ ἱεροῦ λέγονται Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζινοῦ (Λόγ. ΛΔ, ς'—ζ') «τείχη καὶ θέατρα, καὶ στάδια, καὶ ἵππικὰ, καὶ βασιλεία, καὶ κάλλη στοῶν, καὶ μεγέθη, καὶ τὸ ἄπιστον τοῦτο ἔργον, ὁ ὑποχθόνιος καὶ ἀέριος ποταμὸς, καὶ ὁ λαμπρὸς στύλος οὐτοσί καὶ ἀπόβλεπτος, καὶ ἀγορὰ πλήθουσα, καὶ ἀνδρῶν εὐγενῶν συνέδριον ἐπαινούμενον, καὶ λουτρῶν χάριτες καὶ λαμπρότητες, καὶ μαρμάρων πολυτέλειαι, καὶ γραφαὶ καὶ κεντήσεις χρυσαυγεῖς τε καὶ πολυειδεῖς μικροῦ μιμούμεναι τὴν φύσιν. Πῶς δ' οὐ λέγεις καὶ θέσεως εὐκαιρίαν, καὶ γῆν καὶ θάλασσαν, ὥσπερ ἀμιλλωμένας, ποτέρας ἂν εἴη μᾶλλον ἢ πόλις, καὶ τοῖς παρ' ἑαυτῶν ἀγαθοῖς τὴν βασιλίδα δεξιουμένας;» Ἄλλαχού δὲ (Λόγ. ΜΒ, ι) τὴν περικαλλῆ τοῦ Κωνσταντίνου πόλιν καλεῖ «πρώτην ἐν πόλεσι, τῆς οἰκουμένης ὀφθαλμὸν, γῆς καὶ θαλάττης ὅτι κράτιστον, ἕως τε καὶ ἐσπερίου λήξεως οἶον σύνδεσμον, εἰς ὃν τὰ πανταχόθεν ἄκρα συντρέχει, καὶ ὅθεν ἀρχεται, ὡς ἀπὸ ἐμπορίου κοινοῦ τῆς πίστεως».

Τοιαύτη ἡ ὑπὸ Κωνσταντίνου ἀνεγερθεῖσα μεγαλόπολις, ἐφ' ἣ δικαίως ἡ Θράκη ὑπερήφανος ἦν καὶ ἐσημνύετο. Ἡ νέα μητρόπολις πράγματι ἐν τῷ μέσῳ

ἐκεῖτο τοῦ κράτους, ὡς κέντρον καὶ καρδιά ἐξ ἧς εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς ἀρτηρίας αἱ ζωοποιοὶ μετωχτεύοντο δυνάμεις· ὡς ἐστία ἐξ ἧς ἀφθόνως τὰ φῶτα προεχέοντο τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων· ὡς προπύργιον τοῦ πολιτισμοῦ ὀχυρώτατον, ἐξ οὗ ἡ ἐπίβλεψις τῶν κύκλω αὐτοῦ συμπεπικνωμένων ἐπαρχιῶν εὐκολος, καὶ ἡ ἀποστολὴ ἐπικουριῶν εὐχερῆς καὶ ταχεῖα. Ἀλλὰ διὰ τί ἡ μεγαλόπολις αὕτη, καίπερ περικαλλῆς καὶ ὑπέρλαμπρος καὶ ἰσχυρὰ, καίπερ ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ὑπαρξίν καὶ αὐτονομίαν παρατείνασα, καίπερ οὐ μικρὸν εἰς τὴν τῆς ὀρθοδοξίας παγίωσιν συντελέσασα, ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἕμως, ἐν τῇ ποιήσει, ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἐν τῇ μουσικῇ, ἐν τῇ γλυπτικῇ, ἐν τῇ ζωγραφικῇ οὐδὲν παρήγαγεν ἔργον μέγα καὶ ὑψηλόν, ἄξιον πρὸς τὰ ἀπαράμιλλα ἐκεῖνα τῆς μεγαλοφυΐας δημιουργήματα παραβληθῆναι, ἐφ' οἷς ἡ κλεινὴ τῆς Παλλάδος σεμνύνεται πόλις; Διὰ τί οὐκ ἠδυνήθη τὴν ἀντίπαλον ταύτην, ἧς τὸ μεγαλεῖον ὁ δαιμόνιος Ῥαφαὴλ μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας ἐν τῇ τῶν Ἀθηνῶν Σχολῇ ἀπεικόνισεν, ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τῶν γραμμάτων τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐκθρονίσαι θρόνον καὶ ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῆς ἀφαρπάσαι τὸ τῆς μεγαλοφυΐας σκῆπτρον;

Πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τὰ αἷτια, ἀλλὰ τὰ κυριώτερα εἰσι τὰ ἐξῆς, περὶ ὧν ἐναυθῆα βραχεῖα τινὰ λέγω παραπέμπων τὸν βουλόμενον πλαυτέραν ἀναγνῶναι ἔρμηγειαν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου ἱστορίαν.

Α') Ἐλείπεν ἐν τῇ πόλει τοῦ Κωνσταντίνου τὸ πάντων κάλλιστον καὶ τιμιώτατον καὶ ἐρασιμώτατον, ὃ οὐδ' αὐτὸς ὁ μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς ἐντελῶς ἐκέ-

κτητο, τὸ ζωογόνον τῆς ἐλευθερίας πνεῦμα, ἐξ οὗ πάντα γεννῶνται τὰ μεγάλα φρονήματα καὶ αἱ γενναῖαι πράξεις, ὡς ὀρθῶς ὁ μεγαλόφρων Λογγίνος (1ε) ἀποφαίνεται.

Β') Ἡ πάλῃ καὶ ἡ σύγκρουσις τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ Ἑλληνισμοῦ, ἕπερ παράδοξον μὲν φαίνεται λεγέ-

(1ε) α' Ἐκεῖνο μὲν τοι λοιπὸν ἕνεκα τῆς σῆς χρηστομαθείας οὐκ ὀκνήσομεν ἐπιπροσθεῖναι καὶ διασαφῆσαι, Τερεντιανὲ φίλτατε, ἕπερ ἐξητησέ τις τῶν φιλοσόφων προσεναγγος, θαυμά μ' ἔχει λέγων, ὡς ἀμέλει καὶ ἐτέρους πολλούς, πῶς ποτε κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα πιθάναι μὲν ἐπ' ἄκρον καὶ πολιτικά, δριμυεῖα τε καὶ ἐντρέχεις, καὶ μάλιστα πρὸς ἠδονὰς λόγων εὐφοροί, ὑψηλαὶ δὲ λῖαν καὶ ὑπερμεγέθεις, πλὴν εἰ μὴ σπάνιον, οὐκέτι γίνονται φύσεις. Τοσαύτη λόγων κοσμικὴ τις ἐπέχει τὸν βίον ἀφορᾷ! Ἡ, νῆ Δι' ἔφη, πιστευτέον ἐκείνω τῷ θρυλουμένῳ, ὡς ἡ δημοκρατία τῶν μεγάλων ἀγαθῆ τυθηνός, ἧ μόνῃ σχεδὸν καὶ συνήκμασαν οἱ περὶ λόγους δεινοὶ καὶ συναπέθανον; θρέψαι τε γάρ, φησὶν, ἱκανὴ τὰ φρονήματα τῶν μεγαλοφρονῶν ἡ ἐλευθερία καὶ ἐπελπίσαι, καὶ ἅμα διελεθεῖν τὸ πρόθετον τῆς πρὸς ἀλλήλους ἔριδος καὶ τῆς περὶ τὰ πρῶτα φιλοτιμίας· ἔτι γε μὴν διὰ τὰ προκειμένα ἐν ταῖς πολιτείαις ἔπαθλα ἐκάστοτε τὰ ψυχικὰ προτερήματα τῶν ῥητόρων μελετώμενα ἀκονᾷται καὶ οἷον ἐκτρέβεται καὶ τοῖς πράγμασι κατὰ τὸ εἶδος ἐλεύθερα συνεκλάμπει. Οἱ ἐν νῦν ἰοίκαμεν, ἔφη, παιδομαθεῖτε εἶναι δουλείας δι-καλας, τοῖς αὐτῆς ἔθεσι καὶ ἐπιτηδεύμασιν ἐξ ἀπαλῶν ἔτι φρονημάτων μονοουκὸν ἐνεσπαργανωμένοι, καὶ ἀγευστοὶ καλλίστου καὶ γουμωτάτου λόγων νάματος, τὴν ἐλευθερίαν, ἔφη, λέγω· διόπερ οὐδὲν δεῖ μὴ κλόακες ἐκβαλομεν μεγαλοφυεῖς. Διὰ τοῦτο τὰς μὲν ἄλλας ἔξῃς καὶ εἰς οἰκίας πίπτειν ἔφασκε, δοῦλον δὲ μηδένα γίνεσθαι ῥήτορα· εὐθύς γάρ ἀναξεί τὸ ἀπαρρησάστον καὶ οἷον ἔμφρουρον ὑπὸ συναρθείας αἰεὶ κεκονδυλισμένον· ἡμῖσι γὰρ τ' ἀρετῆς, κατὰ τὸν Ὀμηρον, ἀποαίνονται δοῦλιον ἦμαρ. Ὡσπερ οὖν εἰ γε, φησὶ, τοῦτο πιστὸν ἀκούω, τὰ γλωττοκόμματα, ἐν οἷς οἱ πυγμαῖοι καλούμενοι τρέφονται, οὐ μόνον κωλύει τῶν ἔγκλεισμένων τὰς ἀξήσεις, ἀλλὰ καὶ συναρπεί διὰ τὸν περιελεῖμενον τοῖς σώμασι δεσμὸν, οὕτως ἔπασαν δουλείαν, καὶ ἡ δικαιοσύνη, ψυχῆς γλωττοκόμον καὶ κοινὸν δὴ τις ἀποφθάναιτο δεσμοτήριον. Ταῦτα τοῦ ὑψηλόφρονος Λογγίνου τὰ γνωματεύματα οὐ μόνον ἐπὶ τῶν λόγων ἐφαρμύζονται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου.

μενον και ακουόμενον, ἔστιν ἕμως ἀληθές. Πάντες γινώσκομεν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, σαφής, εὐκρινής, ἀνθηρὰ, ζωηρὰ, χαρίεσσα, παναρμόνιος, τεχνικωτάτη, τελειοτάτη, ἐπιτηδειοτάτη πρὸς ἐρμηνείαν τῶν ὑψίστων ἐννοιῶν καὶ ἀληθειῶν, φιλολογωτάτη, ὅ,τι κράτιστον ἐν τῇ ποιήσει, ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, ἐν τῇ ῥητορείᾳ, ἐν τῇ ἱστορίᾳ περιέχουσα, πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης διαδόδομένη πρότερον μὲν διὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ὕστερον δὲ διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ἐν Ἀσίᾳ ἀπὸ τῆς Ἑλλάσσορος Ἀσίας, τῆς Συρίας καὶ Ἀραβίας μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τῶν Σηρικῶν (σινικῶν) ὀρίων, ἐν Λιβύῃ ἀπὸ τῆς κάτω Αἰγύπτου καὶ τῆς Κυρηναϊκῆς Πενταπόλεως μέχρι τῆς Αἰθιοπίας καὶ Νουβίας, ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ μὲν τῆς Σικελίας καὶ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ μεγάλης Ἑλλάδος μέχρι τῶν παραλίων τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀδριατικοῦ καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους μέχρι τοῦ Ἰστροῦ καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου, ἡ ἑλληνικὴ, φημί, γλῶσσα τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν πλείστων κυβερνήσεων, ἐνὶ λόγῳ πασῶν τῶν εὐγενεστάτων κοινωνικῶν σχέσεων, δικαίως ἦν ἄνωθεν προωρισμένη, ἵνα πρὸς διδασκαλίαν καὶ διάδοσιν τῶν ὑψηλῶν τοῦ χριστιανισμοῦ ἀληθειῶν τὸ τελειουργότατον γέννηται ὄργανον. Τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τρίτης ἑκατονταετηριδος αὕτη μόνη ἦν ἱερόν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἐπίσημον πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν (15) ὄργανον τῆς

(15) Μαθῆσαν οἱ ἐν πυχυλῇ ἀγνοίᾳ παινόμενοι διὰ τί οἱ λόγοι τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης τὸν λόγον περὶ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς

τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως; Πάντες ὡσαύτως γινώσκομεν, ὅτι καὶ ὁ χριστιανισμὸς χάριν ἀντὶ χάριτος ἀποδίδους, ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐποχούμενος γλώσσης καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης περιτρέχων μετὰ τῶν ὑψηλῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἀληθειῶν καὶ τὴν γνῶσιν αὐτῆς διέσπειρε. Γινώσκομεν δὲ, ὅτι καὶ οἱ φωστῆρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ Βασίλειοι, οἱ Γρηγόριοι, οἱ Χρυσόστομοι πάντων κάλλιστα εἰδότες τὰ ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ καὶ τῆς συνενώσεως ἀγαθὰ, στενωτέρον ἐπειράθησαν τὸν σύνδεσμον τοῦτον τοῦ χριστιανισμοῦ μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν συγγραφέων αὐτῆς ἐπιστέφαι· ἀλλ' ἦν τι, ἧ, ὃ τὴν ἁρμονίαν καὶ σύμπνοιαν αὐτῶν ἐτάραττε καὶ διέλυε. Τί τοῦτο; Ἐνθεν μὲν τὸ ἀποκεκαλυμμένον δόγμα δεσπύζον καὶ ἄνευ ὄρων ἐπιβαλλόμενον, ἔνθεν δὲ αὐτὸ τοῦτο τὸ τῆς ἐλευθερίας πνεῦμα, ἡ ψυχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰς ὃ οὗτος μὲν πάντα ὡς εἰς Λυδίαν λίθον καθυπέβαλλε πρὸς κρίσιν καὶ δοκιμασίαν, ἡ δ' Ἐκκλησία ὡς πηγὴν τῶν πολλῶν αἱρέσεων ἐμίσει καὶ ἀπέκρουε. Διὰ τοῦτο οὐδεμίᾳ πρὸς συνδιαλλαγὴν ἀπόπειρα ἐπέτυχεν, ἕως οὗ τῆς ἐλευθεροφροσύνης ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φιλοσοφίᾳ ἐκπνευσάσης, ὃ Ἑλληνισμὸς ἐταπεινώθη καὶ ὑποχείριος ἐγένετο. Ἀλλὰ τότε τὸ πολυθρύλητον ἐκεῖνο ἐπῆλθε, κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὃ δὲ νικῆσας ἀπόλωλε· διότι ἐκ ταύτης τῆς νίκης προῆλθεν εἰς τὸ μέσον τῆς κοινωνίας καὶ ἐπεκράτησε τὸ μοναχικὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, ὃ πᾶσαν ἀπεμάρανε γενναιοφροσύνην, πᾶσα δὲ πολιτικὴ ἀρετὴ περιεφρονήθη τε καὶ ἐξουδενώθη, καὶ μάλιστα

Ἐκκλησίας ποιούμενοι καλοῦσιν αὐτὴν συνήθως Ἑλληνικὴν, διὰ τὴν δὲ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀχώριστος καὶ ἀναπόσπαστός ἐστι τῆς ὀρθοδόξου συντροφοῦς.

ἡ φιλοπατρία, ἡ Ἑλληνικωτάτη τῶν ἀρετῶν. Οὕτως οὖν ἐχόντων τῶν πραγμάτων καὶ τῶν πνευμάτων ποῖόν τι φιλολογίας εἶδος ἠδύνατο ἀναβλαστῆσαι καὶ γενναίους παραγαγεῖν καρπούς;

Γ') Ἡ φιλοτιμία καὶ ἀξιώσις τῶν βασιλέων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι γνήσιοι τῶν Ῥωμαίων αυτοκρατόρων διάδοχοί εἰσιν, οὗ ἕνεκα τὸν Ῥωμαϊκὸν βουλόμενοι διασώζειν ὄγκον καὶ ἀξίωμα ἐπέμενον ἐν τῇ νομοθεσίᾳ καὶ ἐν τῇ διοικήσει τῇ λατινικῇ χρῆσθαι γλώσσει, καίπερ ὅλως οὔση ἀκαταλήπτω τοῖς λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς. Ἐντεῦθεν ἐδιχάζετο καὶ διεσπᾶτο ἡ ἐθνικὴ ἐνότης τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους ἐν τῇ γλώσσῃ, ἡ δ' Ἑλληνικὴ ἐν πολλαῖς μαραινόμενῃ χώραις ταῖς τῶν βαρβάρων ὑπεχώρει γλώσσαις.

Δ') Ἡ συρροὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπιμιξία βαρβάρων ἀλλοφύλων, ἐν τῷ στρατῷ καὶ μάλιστα ἐν τῇ βασιλικῇ φρουρᾷ κατατασσομένων, ἐξ ὧν πολλοὶ καὶ εἰς τὰ ἀνώτατα ἀνέβαινον ἀξιώματα.

Ε') Αἱ διηνεκεῖς πολλῶν βαρβάρων ἐθνῶν ἐπιδρομαὶ τρομερώτεραι καὶ καταστρεπτικώτεραι τῶν παλαιῶν ἐκείνων τοῦ Φρυγίου καὶ τοῦ Γετοθρακικοῦ κλάδου, καθ' ὧν οὐ μόνον αἱ ἐπαρχίαι, ἀλλὰ καὶ ἡ μητρόπολις τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀγωνιζομένη ἀγῶνα, οὔτε καιρὸν εἶχεν οὔτε νοῦν ἤσυχον, ὅπως εἰς τὴν τῶν γραμμῶν καὶ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐπιδοθῆ καλλιέργειαν.

Τοιαῦται μὲν αἱ αἰτίαι τῆς παρακμῆς τῶν Ἑλληνικῶν φρονημάτων καὶ γραμμῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἡ δὲ δυστυχὴς Θράκη ἰδοῦ καὶ αὖθις ἀληθῶς λεία Μοισῶν καθίσταται καὶ Σκυθικὴ ἔρημία· οἱ νέοι λαοὶ θυελλωδῶς ἤρχοντο καὶ παρήρχοντο, ὡς τῆς μαινομένης θαλάσσης τὰ ἄγρια κύματα, πᾶν τὸ

προστυχὸν καταστρέφοντες. Πόσαι πόλεις Ἑλληνικαὶ τότε οὐ κατεστράφησαν ἐν Θράκῃ; πόσαι δ' ἐν Μοισίαι; πόσαι δ' ἐν Ἰλλυρίαι; Πόσοι λαοὶ οὐκ ἐξηφανίσθησαν, ὧν τὴν χώραν ἄλλοι ἐπήλυδες κατέλαβον; πόσοι δὲ οὐκ ἠχμαλωτεύθησαν (ιζ); Ἡλικὴ φθορὰ καὶ καταστροφή ἐγένετο, μανθάνομεν ἀναλογιζόμενοι, ὅτι πρὸ τῶν ἐπιδρομῶν τούτων ὁ πληθυσμὸς τῶν λαῶν, ὅσοι ἐξ Ἑλλήνων ἢ τὴν Ἑλληνικὴν ἐφθέγγοντο γλώσσαν, ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν ἦν ἑκατομμύρια.

Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδρομεῦσιν ἦν καὶ τὸ ξανθὸν γένος τῶν Σλαύων, καὶ οἱ μεθ' ὧν συνεχωνεύθησαν, οἱ ἐκ τοῦ Βόλγα, τὸ πρῶτον εἰς Θράκην τῷ 499 μ. Χ. εἰσβαλόντες, πᾶσαν τε τὴν χώραν ἄγοντες καὶ φέροντες, καὶ τί κακὸν ἢ τί δεινὸν οὐ πράττοντες; Ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Σλαυικῶν φύλων ἐπὶ Ἡρακλείου τῷ 620 ἐντὸς τοῦ Ἰστροῦ καταλαβόντων τῇ συναινέσει αὐτοῦ ὡς ὑποτελῶν μέρος τε τῆς Ἰλλυρίας τῆς νῦν Δαλματίας, καὶ τὴν τότε μὲν ὀνομαζομένην ἄνω Μοισίαν καὶ Δαρδανίαν, νῦν δὲ Σερβίαν καὶ Βοσνίαν, καὶ πᾶσαν τὴν πρὸς μεσημβρίαν τῆς Σερβίας καὶ Βοσνίας χώραν, καὶ ἐκ τῆς τῶν Βουλγάρων ἐπὶ Κωνσταντίου τοῦ Πωγωνάτου ἐν τῇ εὐρείᾳ χώρᾳ τῇ μεταξὺ Ἰστροῦ

(ιζ) Οὐδεμία τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῶν ἐγένετο, καθ' ἣν νικῶντες οὐκ ἐπανήρχοντο εἰς τὰ ἴδια πολλοὺς μεθ' ἑαυτῶν φέροντες αἰχμαλώτους. Ὁ Βασιλεὺς ἡγεμὸν τῶν Ἀβάρων πρὸς ἔνδειξιν φιλίας «πολλὰς αἰχμαλώτων μυριάδας ἐκ τῆς Ῥωμαίων γῆς Σκλαβηνοῖς δεδουλωμένον ἐλευθέρως αὐτοῖς Ῥωμαίοις ἀπέδωκεν». Ἀλλὰ μετὰ τινα ἔτη ὁ χάνης τῶν Ἀβάρων εἰσβαλὼν εἰς τὴν Θράκην καὶ διαρπάσας τὴν χώραν μέχρι τῶν περὶ τῆς μητροπόλεως ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια ἄγων ἐπὶ μυριάδας αἰχμαλώτων (ἴδ. Χόρπ οἱ Σλαῦοι ἐν Ἑλλάδι σελ. 5. 14). Ἐκ τούτων κατανοεῖ τις τὸ μέγεθος τῶν καταστροφῶν ἐν ἐκάστῃ τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῶν.

τε καὶ Αἴμου καὶ Εὐξείνου πόντου καὶ Ἰλλυρίας τῇ ἀπ' αὐτῶν ἔκτοτε μετονομασθεῖση Βουλγαρία ὁ Ἑλλητισμός ὄλεθριώτατον ὑπέστη ἀκρωτηριασμόν, διότι οὐ μόνον αἱ ἐπαρχίαι αὐταὶ διὰ παντός ἀπωλέσθησαν, αἱ δ' ἐν αὐταῖς Ἑλληνικαὶ (ιη) ἀποικίαι καὶ οἱ ἐξε-

(ιη) Ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων Ἑλληνικοὶ λαοὶ ἐν Ἰλλυρίᾳ ἐγκατέστησαν, ἐξ ὧν οἱ Ὑλλεῖς καὶ Ἐγγέλεις ἐκβαρβαρωθέντες τῷ χρόνῳ· ἀλλὰ τελεσιουργὸν ἐπέρρωσαν τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον εἰληφέν ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ ἐξ οὗ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἤρξαντο ἐν αὐτῇ ἐγκαθιδρῦσθαι, ὧν προεξήρχον ἡ Ἐπίδαμνος καὶ ἡ Ἀπολλωνία· οὐ μικρὸν δὲ εἰς τὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπίδοσιν ἐν Ἰλλυρίᾳ συνετέλεσε καὶ ἡ ἐπικρατήσις τῶν Μακεδόνων ἐν αὐτῇ, ἀφ' οὗ χρόνου ὁ Φίλιππος τὴν δυνάμειν κατέστρεψε τῶν Ἰλλυριῶν. Διὰ τοῦτο ἐν τῇ χώρῳ, ἥτις ἐκ τῆς ἐν Δρίλωνι κειμένης πόλεως Δισσοῦ μέχρι τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ ἐκτείνεται, πολλὰ ἔθνη κατὰ Στράβωνα (Ζ. σελ. 327) ἦσαν δίγλωσσα τουτέστιν ἐλάλουν τὴν Ἰλλυρικὴν καὶ Ἑλληνικὴν. Περὶ τῶν ἐν Ἰλλυρικαῖς χώραις Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν λέγει καὶ ὁ κ. Dumont· «Ἡ Ἑλλάς ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ (Δαλματικῷ) ἀρχιπελάγει οὐκ ὀλίγας ἴδρυσεν ἀποικίας, ἐξ ὧν ὁ Φάρος, τὸ Δελμίνιον, ἡ μέλαινα Κέρκυρα, ἡ Ἡράκλεια· αἱ πόλεις δ' αὐταὶ, καίτοι πόρρω τῆς ἑαυτῶν μητροπόλεως ἀφικισμένοι, καὶ, ὡς αἱ τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἀπολεχωρισμένοι, διήγον ὅμοις βίον ἐνεργόν, εἰς τὸ ἐμπόριον ἀσχολούμεναι σφόδρα καὶ τὰς καλὰς φιλοῦσαι τέχνας. Κατέλιπον ἡμῖν μετὰλλιά τε καὶ ἀνάγλυφα καὶ ἐπιγραφὰς, αἱ οἱ ἀρχαιολόγοι συλλέγειν ἤρξαντο· ἡ ἱστορία αὐτῆ μόλις ἀρξασμένη ἀπὸ τοῦ σκότους ἐξέρχεσθαι ἴσαν σπουδαία ἐστίν, ὡς πᾶν, ὅτι ἡμῖν βοηθήσει κάλλιον τὸ Ἑλληνικὸν κατανοῆσαι πνεῦμα» (Souvenirs de l'Adriatique par A. Dumont, Rev. des Deux Mondes 4^e octobre 1872). Εὐχῆς ἔργον, ἵνα καὶ τούτων τῶν ἀποικιῶν τὴν ἱστορίαν ἐν τῷ ἑαυτοῦ συγγράμματι συμπεριλάβῃ ὁ πλουμαθὴς Γαλάτης, ἐφ' ᾧ οὐ μόνον ἡ ἐπιστήμη, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος αὐτῷ τηρήσει τὴν εὐγνωμοσύνην. Ὁ δὲ Χόπφ (αὐτ. σελ. 49—20) παρατηρεῖ ὅτι «ὅλα τὰ περὶ τὸν Δούναβιον κατελήφθησαν βεβημῶδὸν ὑπὸ τῶν Σλαβῶν· μόνον αἱ παραθαλάσσιαι πόλεις τῆς Δαλματίας, Ραγούσα, ἦν κατὰ τὸ λεγόμενον ὠκεοδόμησαν κατὰ τὴν πέμπτην ἑκατοστατηρίδα· οἱ ἀπὸ τῶν Σέρβων φερόμενοι Ἐπιδαυριοὶ, Σπάλατον, Τραγοῦρ, Διαδώρα (Ζάρα), καὶ αἱ νῆσοι Ἀρβη, Βέλια καὶ Ὄσερος ἔμειναν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, καὶ μόνον

λημισθέντες λαοὶ ἢ κατεστράφησαν ἢ συνεχωνεύθησαν τοῖς νικηταῖς βαρβάρους, ἀλλ' οὗτοι ἐντεῦθεν ὀρμώμενοι καὶ πρὸς τὴν Θράκην ἐξηπλοῦντο καὶ Μακεδονίαν καὶ Ἡπειρον, περὶ ὧν ἄλλοι τε πολλοὶ μαρτυροῦσι καὶ Θεοφύλακτος ὁ Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος λέγων· «Ἐκποδῶν γενομένου τούτου τοῦ ἔθνους (τῶν Ἀδάρων) ἕτερον ἐπεισῆλθεν ἀνομώτατον καὶ ὀμώτατον, οἱ λεγόμενοι Βούλγαροι, ἐκ τῶν Σκυθίας μερῶν, ποταμὸν Ἰστρον οὕτω λεγόμενον διαπεράσαντες, καὶ βαρεῖα μαστίγι παρὰ Θεοῦ ἀφεθὲν τοῖς τῆς Δύσεως μέρεσιν, οἱ Χριστοῦ μὲν ὄνομα οὐδ' εἶδον, σκυθικῇ δὲ ἀφροσύνῃ δουλεύοντες, ἠλίψ τε καὶ σελήνη καὶ τοῖς λοιποῖς ἀστροῖς. Ἐπεὶ δὲ πᾶσαν τὴν Ἰλλυρίδα χώραν, τὴν τε παλαιὰν Μακεδονίαν ἄχρι τῆς Θεσσαλονικέων πόλεως, τὰ τε τῆς παλαιᾶς Θράκης, τὰ περὶ Βερόνην, φημί, καὶ Φιλιππούπολιν, τὰ τε ἀνώτερα ὑφ' ἑαυτοὺς ἐποιήσαντο, κατέσχον μὲν τὰς χώρας ὡς οἰκήτορες βέβαιοι (ιβ), ἡμεῖον δὲ τοὺς ἐκάστης

ἐπὶ Βασιλεῖ οὗ τοῦ Α' ἤρχισαν νὰ δασμοφροῦσιν εἰς τοὺς πλησίον Σλαβούς». Ἀλλὰ καὶ ταῦτα συνεχωνεύθησαν ὑστέρων τοῖς Σλαβοῖς, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον περὶ τὸ τέλος ἐξέλιπε.

(ιβ) Κατὰ τοῦτο οἱ Βούλγαροι οὐτε κεφαλὴν οὔτε γνῶμην μετήλλαξαν· διότι ὡς τὸ πάλαι οὕτω καὶ νῦν τῶν ἀλλοτρῶν ὡς ἰσίων ἀντιποιοῦνται, καὶ τῶν ξένων χωρῶν ἑαυτοὺς βεβαιοὺς οἰκήτορας νομίζουσι βᾶ καὶ δυναστεῖα χρώμενοι, ὡς οἱ πρόγονοι αὐτῶν, εἴτινες κατασχόντες τὰς χώρας, τοὺς ἀρχαίους οἰκήτορας ἡμεῖον, τοὺς μὲν τῶν κριωτέρων πόλεως τὰς ἀνωτέρω μεταοικίζοντες, τοὺς τούτων δὲ πάλιν εἰς ἐκεῖνας μεταγόντες, ὅπως διασπάσῃσι τὸ ἰθαγενὲς στοιχεῖον, ἐξασθενίσῃσι καὶ συγχωνεύσῃσι αὐτὸ εὐκολώτερον, ἀλλ' εἰς μάτην. Το ἰθαγενὲς στοιχεῖον, καίπερ κολοβωθὲν καὶ πολλὰ δεινὰ παθὼν περιεσῶθη καὶ μέχρι τοῦ νῦν ζῆ τὴν πατρίαν καθ' ἑαυτὴν πῆστιν κατέχον καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Εὐαγγελίου μεταχειριζόμενον, ἐν ταῖς ἐκάστοτε ὀμιλίαις

οικήτορας, τοὺς μὲν τῶν κατωτέρω πόλεων εἰς τὰς ἀνωτέρω μεταοικίζοντες, τοὺς τούτων δὲ πάλιν εἰς ἐκείνας μετάγοντες. Ἄλλ' οἷγε ὑπὸ τούτους χριστιανοὶ τὴν πατρῴαν καθαρωτάτην πίστιν κατέχοντες, ἐν ταῖς ἐκάστοτε πρὸς αὐτοὺς ἐμιλίαις τὸ κατὰ Χριστὸν παρεισήγαγον δόγμα καὶ τὸ τοῦ Εὐαγγελίου φῶς, ὡς ἐντὴν αὐτοῖς, ἀπεκάλυπτον· ἐκεῖνοι δὲ ἐκάμμυσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τοῖς ὡσὶν αὐτῶν βαρέως ἤκουσαν» κτλ.

Τοιαῦται αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Σλαυοβουλγάρων καὶ καταστροφαὶ, ὧν ἡ ἐποχὴ ἀκριβῶς ὠρισμένη, οὐχὶ βεβαίως ἢ λιθίνη, ἣν ὁ πτωχὸς ὀνειρεύεται Βέρκοβιτς, δε καὶ τοὺς εἰσβαλόντας ἀγωνίζεται παραστῆσαι ἀγγέλους καὶ ἄκακα ἀρνία, πρότυπα ἀρετῆς καὶ διδασκάλους (κ) τῆς γεωργίας καὶ τῶν ἄλλων εἰρηνικῶν

τὸ κατὰ Χριστὸν παρεισάγον δόγμα καὶ τὸ τοῦ Εὐαγγελίου φῶς ἀποκαλύπτουν· ἀλλ' οἱ Βούλγαροι, ὡς οἱ αὐτῶν πρόγονοι, καμμύουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τοῖς ὡσὶν αὐτῶν βαρέως ἀκούουσι.

(κ) Ὁ κ. Dumont ἐν τινι παραρτήματι προσαρτηθέντι εἰς τὴν πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας ἔκθεσιν (σελ. 509) τὴν ἐξῆς ποιεῖται σύνοψιν τῶν Πομακεῶν ποιημάτων, καθ' ἃς ἔδωκεν αὐτῷ πληροφορίας ὁ ἐν Βελιγραδίῳ Schafarik. «Αἱ ἐπιδρομαὶ ἀπετηρίαν εἶχον βόρειόν τινα χώραν, ἐνθα ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαλλόντως ἠῤῥησεν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Δουνάβειος ζοφῶδει τινὲς συνήντησαν δράκοντι, ὃν τῆ τῶν θεῶν βοήθεια φονεύσαντες διήλθον ἐπὶ τοῦ πάγου τὸν ποταμόν· οἱ δὲ λαοὶ, καθ' ὧν ἐπῆλθον, ἐν ἄντροις ὄκουν καὶ λίθινα μετεχειρίζοντο ὄπλα [ἀπόδειξις τρανωτάτη, ὅτι τὰ ποιήματα εἰς τὴν λιθίνην ἀνάγονται ἐποχῆν!], ἥσθιον τοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἠγνόουν τὴν τῆς γῆς καλλιέργειαν. Διόπερ τοὺς κατακτητὰς αὐτῶν ὡς εὐεργέτας ἐθεώρησαν καὶ ὡς θεοὺς ἐλάτρευσαν. Ὁ κατακτητὴς βασιλεὺς ἐν τοῖς πρώτοις τέσσαρσιν ἡμέραις, ἃ δικαίως ὁ Βέρκοβιτς τιτλοφορεῖ ἄφιξις τῶν ἐπιδρομῶν ἐπὶ τὸν Δούναβιν, εἰσὶ δὲ ἐπανάληψις τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως μετὰ περιέργων ποικιλιῶν, ὧπως τὴν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ διεγείρη ἀνδρείαν, πολὺ εἰς τὴν τῶν φυλῶν

τεχνῶν, ὡς ἄλλους Τριπτολέμους, τοὺς δὲ προτέρους

ἐπιμένει βαρβαρότητα, ἃς μέλει ὑποτάξειν. «Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, φησὶν, ἀγνοοῦσι τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ὀφείλομεν αὐτοὺς διδάξει τὴν φυτεῖαν τῶν ὄρων δένδρων, αἱ γυναῖκες ἡμῶν δώσουσιν αὐτοῖς τὸ παράδειγμα· κλαίουσι σήμερον, ἀθμοῦσι, διότι τὰς ἑαυτῶν καταλείπουσι μητέρας, ἀλλ' οἱ λαοὶ λατρεύουσιν αὐτὰς ὡς θεὰς εὐεργετικάς» [ταῦτα τὰ ποιήματα τὰ ἐξυμνοῦντα τὰς εὐεργεσίας τῶν Πομακεῶν καὶ τὴν εἰς αὐτὰς λατρείαν εἰσέτι οὐχ ἐδρέθησαν· εὐχρηθῶμεν ὅπως ἡ μνήμη τῆς Δαφήνας καὶ ταῦτα διασώζη].

«Ὅταν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν Δούναβιν ἀφικνῆται, οἱ βάρβαροι ἐξέρχονται τῶν ἄντρων καὶ πειρῶνται ἀντιμάχεσθαι τοῖς λιθίνοις αὐτῶν ὄπλοις· ἀλλὰ ταῦτα ἀνίσχυρά εἰσι κατὰ ἐχθροῦ γινώσκοντος βέλη δηλητηριώδη τοξεύειν, ὥστε ἡ μάχη βραχεῖα ἀποβαίνει. Ἡ λαμπρὰ τῶν ἐπιδρομῶν ὑπεροχὴ ἀναγκάζει τοὺς ὑπ' ἀνοίας ἀντιστῆναι τολμησαντας εἰς ταχεῖαν ὑποταγὴν».

Et c'est comme ça qu' on fabrique l' histoire Slavo-bulgare des temps préhistoriques! Ἐῤῥε κὺρ Βέρκοβιτς! σὺ τοὺς ἀνομωτάτους καὶ ὠμοτάτους τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ Θεοφυλάκτου κατάρθρωσας εἰς ἄκακα καὶ ἀθῶα μεταβαλεῖν ἀρνία. Τί δύναται πρὸς σὲ ἡ Ἀθηνᾶ ποιούσα τὸν Ὀδυσσεά

ἄλλοτε μὲν πτωχῶ ἐναλίγιον, ἄλλοτε δ' αὖτε

ἀδρι νέφ κκι καλὰ περὶ χρὸι εἴματα ἔχοντι;

Αἱ σλαυικαὶ φυλαὶ οὐ λίθινον ἀλλὰ χρυσοῦν ὀφείλουσι στήσαι σοι ἀνδριάντα, καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ τινες τῶν σῶν ὁμοφύλων καὶ ὁμοφρόνων, οἷος ὁ ἐν Φιλιππουπόλει βῶσσοις πρόξενος Νάϊδεν Γκέρωφ, ἀμφιβάλουσι περὶ τῆς γνησιότητος καὶ ἀληθείας τῶν ἐρημνείων σου. «Ὁ ἀνὴρ (ὁ Ν. Γκέρωφ), ἔγραφέ μοι περ τινῶν μνημῶν περισπούδαστός μοι ἐκ Φιλιππουπόλεως φίλος, καὶ περ ὁπαδὸς τοῦ πανσλαβισμοῦ, ὀφείλω ν' ἀποδώσω αὐτῷ πᾶσαν δικαιοσύνην, μοι εἶπεν ἀνεπιφυλάκτως ὅτι τοιαῦτα ἔξματα αὐτὸς ἀγνοεῖ, πιστεύει δὲ ὅτι ὁ κ. Βέρκοβιτς ἢ ἐξ ὑπερβάλλοντος ζήλου ἢ κατὰ παρενόησιν τινα ἠπατήθη ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἡμετέρων καὶ ἐτι μᾶλλον ὡς πρὸς τὸ ὄνομα (τὸ τοῦ Ὀρφέως), ὅπερ ἄγνωστον ἐν τοῖς βουλγαρικῶς ἔξμασιν».

Ὁ κ. Γκέρωφ, νηπύτιος ὡς, φρονεῖ καὶ φθέγγεται περὶ Βέρκοβιτς, ἀγνοῶν, ὡς ἔοικεν, ὅτι ὁ ἀνὴρ πρὸς δόξαν τῆς σλαυικῆς φιλολογίας οὐ τῶν κοινῶν καὶ τετριμμένων πατεῖ ὁδόν, ἀλλ' ἑτέραν ἄγνωστον καὶ ἀπρόσιτον τοῖς πολλοῖς· Οὐ γὰρ παντὸς εἰς Πομάκουσ πορεύεσθαι. Ἡ Συλλογὴ τῶν δημοτικῶν ἡμετέρων

τῆς χώρας οἰκήτορας ἀγρίους καὶ βαρβάρους, καίτοι

των περιεῖχε μέχρι τοῦ 1868 κατὰ τὸν κ. Dumont 13, 817 στίχους, ἀλλ' ἔκτοτε ὁ ἀριθμὸς ἠξήθη μέχρι 80,000· εἰ δ' ἡ αὔξησις κατὰ ταύτην τὴν ἀναλογίαν βραίνει, μετ' ὀλίγα ἔτη ἑκατὸν ἔξομεν μυριάδας Πομακίων στίχων! Ἀλλὰ τίς ἀναδοχθήσεται τὸν ἡράκλειον ἄθλον, ἵνα ἐξακριβώσῃ τίνες γνήσιοι, καὶ τίνες παρερμηνεύμενοι χάριν τῶν γνωστῶν σκοπῶν; Τίς δὲ καὶ τὰς παρερμηνεύσεις καὶ παρανοήσεις καὶ παρερμηνείας ἐπανορθώσαι βουλήσεται;

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀνωτέρω ἐν τῷ «Νεολόγῳ» ὁ κ. Dumont ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων» (1 δεκεμβρίου 1872) καὶ αὖθις εἰς τὰ Πομάκεια ἐπανερχόμενος ἄσματα τὰ ἐξῆς γράφει, ἃ καλὸν ἐκρίναμεν πρὸς γνῶσιν τῶν ἡμετέρων ἐπιπροσθεῖται. «Γνωστὸν ὅτι τῷ 1868 αἱ ἐφημερίδες τῆς Σερβίας καὶ τῆς Ῥωσσίας τὴν ἀνακάλυψιν ἀνήγγειλαν ἐν Μακεδονίᾳ ποιημάτων παναρχαίων, καλουμένων ἄσματων τῆς Ῥοδόπης, καί τοι ἡ ὀνομασία αὕτη οὐ πᾶν ἀκριβὴς ἐστίν· Ὅσοι ἢ περὶ τούτων τῶν ἀνακαλύψεων συζητήσις σπουδαίωτά τινα εἴληφεν, ἡ «Ἐπιθεωρήσις» περὶ αὐτῶν λόγον ἐποίησατο, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης συστολής, οὐδὲν περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῶν ἀποφραμένῃ. Ἡ μόνη ὅμως πρᾶξις, ὅπως προσοχὴ τις τούτοις τοῖς ἄσμασι δοθῆ, ζωηρὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐξήγειρεν ἐπικρίσεις. Ἡ δὲ Γερμανία τὸ κατ' ἀρχὰς ἀπατηλὸν τέχνασμα τὸ πρᾶγμα ὑπέλαβε, καὶ ἀπαρβησις τοῦ μακροῦ καταλόγου τῶν ἀπατῶν ἐγένετο, ὡν ἀπὸ πενήκοντα ἐτῶν ἡ ἱστορία τῆς δημοτικῆς ποιήσεως γέμει. Μόνον δὲ σχεδὸν αἱ Ἄγγλοι μετ' ἡμῶν ἀπήτησαν, ὅπως ἀμερλήτως τις σλαυιστὴς τὸ ζήτημα λύσῃ. Ἡ ἀνάκρισις ἐγένετο, τὰ δὲ πρῶτα ἀποτελέσματα αὐτῆς γνωστὰ ἤδη εἰσὶ, διότι ἡ ἔκθεσις τοῦ κ. Αὐγούστου Dozon ἀρκούντως δηλοῖ τί εἰσι τὰ τῆς Ῥοδόπης ἄσματα.

«Ἐπειδὴ τὰ βουλγαρικὰ ταῦτα ἄσματα ὁ κ. Βέρκοβιτς ὑπὸ τοῦ δημοδιδασκάλου Ἰωάν. Καλογάνοφ βοηθούμενος συνέλεξε, ὁ κ. Dozon τούτους τοὺς συλλογεῖς ἄμ' εἰς Μακεδονίαν ἀφίχθεις ἐπεσκέψατο, ἐκ δὲ τῶν μετ' αὐτῶν συνεντεύξεων ἐπέστη, ὅτι οὐδεμία ἀπάτη πιθανὴ ἐστίν· ἀλλ' ἡ μόνη βεβαία ἀπόδειξις ἦν εἰς τοὺς Πομάκους αὐτοῦ πορεύσασθαι, καὶ τούτων τοῖς τυχοῦσιν ἐν τοῖς ὄρεσι συναντήσαι καὶ καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτῶν γράφαι, τὰ δὲ γραφέντα ὑστερον ἐν τοῖς τοῦ Βέρκοβιτς χειρογράφοις ἀναζητήσαι· τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο, ἐξ οὗ δυνάμεθα νῦν μετὰ βεβαιότητος εἰπεῖν, ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ ἐστὶ τις ὑπάρχει δημοτικῶν ποιήσεων, ἀγνωστῶν μὲν μέχρι τοῦδε, ἀλλ' ἐς τοσοῦτον ἀφθόνων, ὥστ' ἐν ὀλίγοις ἔτισι πλείω

ἡ ἱστορία διαρρήθην ἀποφαίνεται, ὅτι οἱ πρὸ αὐτῶν τὴν χώραν κατέχοντες ἦσαν χριστιανοὶ δηλ. Ἑλλη- νες (κα), οὔτινες ὑπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ χειμάρρου κατακλυθέντες ἠγωνίζοντο οἱ τάλανες πρὸς ἀπολύτρωσιν

ἢ ἑνεακισμῦριοι συνέλεγθον στίχοι. Τὴν δυσπιστίαν τῶν ἐν Εὐρώπῃ πρὸς τὰ τῆς Ῥοδόπης ἄσματα δικαίαν τὸ κατ' ἀρχὰς καθίστα ἔσθην μὲν ὁ θερμὸς τῶν Σλαύων τῆς Σερβίας ἐθουσισμός, ὁσάκις περὶ αὐτῶν λόγον ἐποιούνοτο, ἔσθην δὲ αἱ ἀξιώσεις, ὅτι ἐν αὐτοῖς εὐρίσκουσιν, ὃ οὐδέποθ' ὑπῆρχεν, ἀλλ' οὐδ' ἠδύνατο ὑπάρχειν. Ὁ κ. Βέρκοβιτς μάλιστα πανταχοῦ ἐν τοῖς ἄσμασι τούτοις παραδόσεις ἀνεύρισκε κατ' εὐθείαν ἄνευ μεταβολῆς τινος ἐκ τῆς Ἰνδικῆς προερχόμενας· ὁ ἀνὴρ οὐκ ἐτεκταίνετο μὲν τὰ κεῖμενα, ἀλλ' ὅμως παρεμύρρου τὴν ἔνοιαν αὐτῶν. Τὰ ποιήματα ταῦτα οὐκ ἔχουσιν ἦν σπουδαίωτητα ἀπένεμεν ὁ ἀνακαλύψας αὐτὰ, ἀλλ' ἄλλην, ἣς ἐκεῖνος φαίνεται ὅπως καταφρονήσας· διότι πολιτισμὸν ἀπεικονίζουσιν ἀρχέγονον, καὶ ὑπὸ σλαυικῆς ἐμπνεύσεως μυθολογίας ἐν πολλοῖς ἰδιοφυοῦς εὐσης· ἐνὶ λόγῳ τὰ μόνον εἰσὶ λείψανα, ἃ κατέχομεν, ὅπως τὸ παρελθὸν φυλῆς ἐκ τῶν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ πολυαριθμοτάτων ἐξετάσωμεν.

Ἐκ τούτων τινὰ οὐ δυνάμεθα ἐν σιγῇ παρελθεῖν· καὶ πρῶτον μὲν ὅτι «ἡ μόνη πρᾶξις, ὅπως προσοχὴ τις τοῖς ἄσμασι τούτοις δοθῆ ζωηρὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐξήγειρεν ἐπικρίσεις». Οὐ τοῦτο τὰς ἡμετέρας ἐξήγειρεν ἐπικρίσεις, ἀλλ' αἱ ἀξιώσεις, ὅτι ταῦτα παναρχαῖα καὶ προϊστορικῆς ὄντα ἐπαχθῆς μαρτυροῦσιν, ὅτι οἱ Σλαυοτόμακοι οἱ πρῶτοί εἰσι τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας οἰκήτορες· ἡμεῖς οὐ τὴν ὑπαρξίν διαμφισθητούμεν Πομακίων ἄσματων, ἀλλὰ τὴν παναρχαίαν καὶ προϊστορικὴν αὐτῶν καταγωγὴν καὶ τὰς παρανοήσεις καὶ παρερμηνείας τῶν περὶ Βέρκοβιτς, ἐξ ὧν καὶ δίκαιαι γεννιῶνται ὑπόνοιαι, ὅτι καὶ στίχων πολλῶν παρεμβολαὶ ἐγένοντο καὶ διασκευαὶ ἐπὶ σκοπῷ· ἀλλὰ ταῦτα ὁ χρόνος ἐξελέγξει· ἔπειτα καὶ ὁ ἀρχέγονος πολιτισμὸς, ὃν τὰ Πομάκεια ποιήματα κατὰ τὸν κ. Dumont ἀπεικονίζουσι, συγκρινόμενος πρὸς τὸν τῶν ἀρχαίων ἔθνων, νέος καὶ ὑστερογενὴς ἐξελέγχεται, μόνον δὲ σχετικῶς πρὸς τὴν τῶν Σλαύων ἱστορίαν δύναται τις καλεῖν αὐτὸν ἀρχαῖον, ὅπερ εἶδει καθ' ἡμᾶς σαφέστερον ἐξενεχθῆναι, ἵνα μὴ πικρανόησις τις καὶ περὶ τούτου ἐπέλθῃ.

(κα) Ἰωάννης ὁ Λυδὸς ὁμιλῶν περὶ τῶν κατοίκων τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους κατὰ τὴν ἑκτὴν ἑκατονταετηρίδα λέγει αὐτοὺς «Ἑλληνας ἐκ τοῦ πλείονος ὄντας».

ἐαυτῶν ἵνα εἰς τὴν ζοφώδη τῶν εἰσβαλόντων ψυχὴν τὸ τοῦ Εὐαγγελίου ἀποκαλύψωσι φῶς καὶ τὴν ἀπεσκληρυμένην ἐκείνων καρδίαν τιθασεύσωσιν.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπολέσας καὶ αὐτίς, ὡς ἐπὶ τῶν κατακτήσεων τοῦ Φρυγίου καὶ Γετοθρακικοῦ κλάδου, πολλὰ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας μέρη, εἰς νέους ἡναγκάσθη εἰσελθεῖν ἀγῶνας καὶ δοκιμασίας. Ἡ πάλῃ ὑπῆρξε σφοδρὰ, μακροχρόνιος, καταστρεπτικὴ, τρομερὰ, φρικαλέα. Οἱ αὐτοκράτορες πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ βαρβαρικοῦ τούτου κατακλισμοῦ, τοῦ σφοδρῶς ἐπερχομένου καὶ χώρας αὐτάνδρους εἰς τὴν βαρβαρότητα καταθυβίζοντος, καθ' οὗ οὔτε πύργοι ὄχυροὶ ἐπήρουν, οὔτε τείχη, οὔτε φρούρια (κβ) πολλαχοῦ τῆς

(κβ) «Συνήθως ὑπολαμβάνουσιν, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ τῆς τρισκαίδεκάτης ἑκατονητηρίδος οὐδὲν ἄλλο ἢ βασιλεῖς ἦσαν χαυνοὶ τε καὶ ὀκνηροί, ἐξ ἀνάγκης μὲν ἐπιχειμένων κινδύνων τὰς προσβολὰς καὶ ἐπιθέσεις ἀποκρούοντες, ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ὥρων τούτων τῆς ἀναγκαστικῆς ἐνεργείας τὸ ἐπιλοιοῦν τοῦ χρόνου ἀργοὶ διάγοντες καὶ ἀμέριμοι καὶ ἀπρονοήτοι· ἀλλ' ἡ ἱστορία καλῶς ἐννοουμένη τὴν ἡμαρτημένην ταύτην ἐπανορθοῖ γνῶμην, τὰ δὲ στρατιωτικὰ ἐν Θράκῃ μνημεῖα τὴν τῆς ἱστορίας μαρτυρίαν ἐπιβεβαιοῦσιν. Ἡ Θράκη γέμει ἀκροπόλεων καὶ φρουρῶν, ὧν τὰ πλεῖστα εἰ μὴ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς πρώτης αὐτῶν ἀνεγέρσεως, τοῦλάχιστον τὴν μᾶλλον πρόσφατον τὴν τῆς ἐπισκευῆς καὶ ἀνακαινίσεως αὐτῶν διατηροῦσι. Πολλὰ τῶν ἀκροπόλεων τούτων κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν καλὴν θέαν παρόμοιαι ταῖς ἐν τῇ Δύσει τῶν μέσων αἰῶνων εἰσίν. Ἀλλὰ καὶ κατώτεραί εἴπερ ἦσαν τῶν μνημείων τῆς στρατιωτικῆς ἡμῶν ἀρχιτεκτονικῆς, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀρκούντως μαρτυρεῖ τὸ τῶν ἡγεμόνων, οἳ ταύτας ἔκτισαν, δραστήριον καὶ ἐνεργόν. Ἐν τῇ τῆς Φιλιππουπόλεως ἐπαρχίᾳ πᾶσα κοιλὰς ἐκ τῆς Ῥοδόπης προβάλλουσα ἔχει ἢ ἔσχεν ἄλλοτε τὸ ἐαυτῆς φρούριον. Ἡ κάτω τοῦ Ἐβρου κοιλὰς ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως μέχρις Ἀΐμου ὡσαύτως ὑπὸ σειρᾶς προστατεύεται φρουρῶν, ἃ τὸ ἐμπόριον κατὰ ταύτην τὴν μεγάλην τῆς συγκοινωνίας ὁδὸν ἐξησφάλισον. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἐκάστη τῶν μεγάλων πόλεων ὑπὸ ἀκροπόλεως ἢ φρουρίου προεφυλάσσετο, ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον

Θράκης μετὰ στρατηγικῆς περινοίας ἐπὶ ὑψηλῶν θέσεων ἀνεγερμένα, στενωτέρον τινα καὶ στερρότερον τῶν περιωζομένων ἐπαρχιῶν ἐπιζητοῦντες σύνδεσμον εὔρον αὐτὸν ἐν τῇ τῆς πίστεως ἐνότητι, ὅ ἐστιν ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ, καὶ ἐν τῇ τῆς γλώσσης δηλ. ἐν τῇ Ἑλληνικῇ. Διόπερ ἔνθεν μὲν πρὸς ἐκρίζωσιν καὶ ἀποκοπὴν τῶν αἱρέσεων, αἱ τὸ κράτος ἐλυμαίνοντο, ἐγκυκλίου ἐξέδωκαν ἐνωτικὰ κληθείσας δι' ἣν ἐποιοῦντο ἀπόπειραν ἐπὶ τῷ συνδιαλλάξαι καὶ συνενῶσαι τοὺς διαφωνοῦντας καὶ διαφερομένους, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνάτος τὴν ἔκτην συνεκάλεσεν οἰκουμένην Σύνοδον, ἐν ἣ κατεδικάσθησαν μὲν αἱ αἱρέσεις τῶν μονοφυσιτῶν καὶ μονοθελητῶν, ἀνεκηρύχθη δὲ ἡ ὀρθοδοξία καὶ ἠνωρθώθη ἡ θρησκευτικὴ τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους ἐνότης, ἔνθεν δὲ ἀποβαλόντες ἀπὸ τῆς αὐτῆς τὴν μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἐπικρατοῦσαν λατινικὴν ἀντ' αὐτῆς πανταχοῦ τὴν ἑλληνικὴν εἰσήγαγον, «ἐλληνίζοντες καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶτταν ἀποβαλόντες», λέγει καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος.

Ἡ ἐνότης αὕτη τῆς πίστεως καὶ τῆς γλώσσης, ἐφ' ἧς ἡ βασιλεία τὴν ἑαυτῆς ἰσχὺν καὶ τὴν ὑπαρξίν ἐστήριξε, φρονιμώτατον ἦν καὶ πολιτικώτατον ἔργον, καὶ πολλὰ δυνάμενον κατορθῶσαι καὶ αὐτὴν ἴσως τὴν

σωζόμενον ἔτι οὐκ ἀπόλεσε τὸ ἐξουτοῦ ὄνομα. Τὸ γενικὸν τῆς ἀμύνης ἐν Θράκῃ σύστημα συνελήφθη ἐν μεγαλοουργίᾳ καὶ ἐτελέσθη μετὰ περινοίας, κτλ.». Dumont "Ἐκθ. σελ. 486. Περὶ τῆς Βυζαντινῆς περιόδου ἐν Θράκῃ, ἢ ἐγὼ συντομίας χάριν παρέδραμον, πολλὰ δύναται τις παρὰ τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Dumont μαθεῖν περὶ τῶν ἐκκλησιῶν, στρατιωτικῶν ὄχυρωμάτων, ἀναγλύφων, ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων διαφόρων μνημείων. Τούτου ἔτι μεταφρασθεῖσα ὡς ἐράνισμα ἐν τῷ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Περιοδικῷ πλήρως καταχωρισθῆσεται.

παντελή τοῦ κράτους κατάλυσιν προλαβεῖν, εἰ συνυπῆργε καὶ τὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ φιλοπατρίας πνεῦμα· ἀλλὰ δυστυχῶς οὔτε οἱ αὐτοκράτορες τῆ Ἑλληνικῆ ἐλευθεροφροσύνη διηλλάγησαν, φιλοτιμούμενοι ἑαυτοὺς μὲν αἰεὶ καλεῖν Ῥωμαίων αὐτοκράτορας, τὸ δὲ ὑπήκοον Ῥωμαίους, οὐχὶ Ἕλληνας, οὔτε ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἀλλὰ τούναντίον, καίπερ ἐν μεγάλῃ ἔχουσα τιμῇ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὡς ὄργανον αὐτῆς ἐπίσημον ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων, καίπερ στεροῦς καὶ ἀρρήκτοις δεσμοῖς τούτου ἔνεκα μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς συνδεδεμένη καὶ ἐν μετ' αὐτῆς ἀποτελοῦσα σῶμα, πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ὁμῶς πνεῦμα καὶ δὴ καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα δυσμενῶς εἶχε λίαν, τοὺς μὲν εἰς Χριστὸν πιστεύοντας καὶ τῆς ὀρθοδοξίας ἀντεχομένους χριστιανούς καλοῦσα καὶ ἀδελφούς, τοὺς δ' ἐθνικούς καὶ εἰδωλολάτραις Ἕλληνας, καὶ εἰ ἐτύγχανον ὄντες ἐκ πολλῶν καὶ ἄλλοθρόων φυλῶν. Μὴ καὶ αὐτὸς ὁ Φώτιος οὕτως οὐ μεταχειρίζεται τὸ ὄνομα Ἕλληνας; ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος οὐ λέγει, ὅτι οἱ Μανιάται ἐκαλοῦντο Ἕλληνας, διότι εἰδωλολάτραι ἦσαν; «Ἰστέον, φησὶν, ὅτι οἱ τοῦ κάστρου Μαίνης οἰκήτορες οὐκ εἰσὶν ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῶν Σλαύων, ἀλλ' ἐκ τῶν παλαιότερων Ῥωμαίων, οἱ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τῶν ἐντοπίων Ἕλληνας προσαγορεύονται, διὰ τὸ ἐν τοῖς προπαλαιοῖς χρόνοις εἰδωλολάτραι εἶναι καὶ προσκυνητὰς τῶν εἰδώλων κατὰ τοὺς παλαιούς Ἕλληνας». Ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τοιούτων ἐμπορουμένη φρονημάτων οὐδενὶ λαῷ ἠδύνατο τὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκμάθησιν ἐπὶ τούτῳ ἐπιβαλεῖν, ὅπως ἐξελληνίσῃ αὐτὸν, ὡς ὅλως ἀντικείμενον ταῖς ἀρχαῖς καὶ τοῖς φρονήμασιν αὐτῆς, οὐδ' ἐπειράθη ποτὲ τοιοῦτόν τι

πράξαι (κγ), οὐδ' ἡ ἱστορία ἀναφέρει πού φυλὴν ἢ ἔ-

(κγ) Ψευδεστάτη ἄρα καὶ ἀδικωτάτη ἡ καθ' ἑκάστην κατὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐκτοξευομένη συκοφαντία καὶ διαβολή, ὅτι δῆθεν ἐκράτει τὸν βουλγαρικὸν λαὸν ἐν τῇ ἀμαθείᾳ καὶ ἐξήτει νὰ τὸν ἐξελληνίσῃ. Ταῦτα καὶ ἀφ' ἑαυτῶν ψευδῆ ἐξελέγχονται ἀντιφάσκοντα πρὸς ἄλληλα· διότι εἰ μὲν ὄντως ἡ Ἐκκλησία ἐκράτει τὸν βουλγαρικὸν λαὸν ἐν τῇ ἀμαθείᾳ, οὐκ ἐξήτει αὐτὸν ἐξελληνίσαι· εἰ δ' ἐξελληνίσαι ἐπειράτο, οὐκ ἐκράτει ἐν τῇ ἀμαθείᾳ· διότι ἐξελληνίσαι ἐστὶ τὸ βίβραρον τινα ὄντα καὶ ἀπαίδευτον καὶ ἀπελέκτον διὰ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐκπαιδεῖν καὶ ἐξανθρωπίζειν· τοιαύτη γὰρ ἡ δύναμις τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ὡς πολλὰ μαρτυροῦσιν ἔθνη ὑπ' αὐτῶν ἐξημερωθέντα ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ ἐν τε τῇ Λυβίᾳ καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ· εἰ δ' οὖν ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἐκπολιτευτικὴν ταύτην τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων δύναμιν γινώσκουσα, τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὸ ἀπ' αἰῶνων ὄργανον τοῦ χριστιανισμοῦ μεταχειριζομένη πρὸς ὑποστήριξιν καὶ ἐν Βουλγαρίᾳ τῆς ὀρθοδοξίας, συνεβούλευε καὶ ἐνήργει τὴν σύστασιν Ἑλληνικῶν σχολείων ἐν καιροῖς χαλεπωτάτοις, τοῦτο ἀξίον ἔστιν μομφῶν καὶ κατηγοριῶν, ἢ ἐποίνων πολλῶν καὶ αἰδίου εὐγνωμοσύνης, ὅτι ἐν τοιοῦτοις καιροῖς διὰ τῶν Ἑλληνικῶν φώτων ἀνεξέσπυρετο ἡ χριστιανικὴ πίστις καὶ μετ' αὐτῆς ἡ συναίσθησις τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως; Τί ἄλλο ἔπραττεν ἡ Ἐκκλησία διὰ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας διαφωτίζουσα τοὺς ἐν βαθύτατῳ σκότει, ἢ ὅτι οἱ πεπολιτισμένοι τῆς Εὐρώπης λαοὶ, κρηπίδα τῆς τῶν νέων παιδείσεως τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀνομολογοῦντες καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς περὶ πολλοῦ ποιοῦμενοι; Μὴ καὶ οὗτοι βούλονται ἑαυτοὺς ἐξελληνίσαι;

Ἄλλὰ τοὺς πλείστους τῶν Βουλγάρων οὐ κατώρθωσεν ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς παχυλῆς ἀπαλλάξαι ἀμαθείας. Τοῦτου ὁμῶς αἰτία ἄλλη, πρῶτον μὲν αἱ καιρικαὶ περιστάσεις τῶν παρελθόντων χρόνων, καὶ ἂς ἐν τῇ Ανατολῇ οὐ μόνον οἱ Βούλγαροι, ἀλλὰ καὶ οἱ Βλάχοι καὶ οἱ Σέρβοι, καὶ οἱ Ἄρμενιοι, καὶ οἱ Ἄλβανοί, καὶ οἱ Ὀθωμανοί, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν Ἑλλήνων οἱ πλείστοι μέχρι χθὲς καὶ πρῆν ἐν βαθύτατῳ ἐκυλλοντο σκότει· ἔπειτα αὐτῇ ἡ φύσις τοῦ Βουλγαρικοῦ λαοῦ ἀκατέργαστος καὶ δυσμαθῆς οὖσα· διότι ἐξ οὗ χρόνου ἐγκατέστη ἐν Μοισίᾳ, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους μ. Χ. αἰῶνος μέχρι σήμερον, οὐδέποτε προθυμίαν τινὰ ἢ ζήλον πρὸς τὴν παιδείαν ἐπέδειξατο, ὅπως τὴν ξηφώδη αὐτοῦ διάνοιαν διαφωτίσῃ. Ὡς τὰ ἄγρια δένδρα ἐγκεντριζόμενα γίνονται ἡμέρα καὶ εὐχόμενος ἀποφέρουσι

Θνος βία ἢ ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐξελληνισθῆν,

καρπούς, οὕτω καὶ εἰ ἀγροίκου καὶ ἀπαιδεύτου τυχόντες φύσεως τῆ Ἑλληνικῆ παιδείᾳ ἐγκεντρ ζόμενοι ἐξημεροῦνται καὶ κεδνὰ δι' αὐτὰς φρενῶν γεννώσι νοήματα· ἀλλ' οἱ Βουλγάροι ἐξάφρουν ποιουνται, εἰς μάτην ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη συζώντες τοῖς Ἑλλησι καὶ τῷ τοῦ Εὐαγγελίου θεῷ φωτὶ καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἐλλαμπόμενοι. Πρὸς Θεοῦ παθεῖ εἰς τοῦτο ἡ Ἐκκλησία ἢ τὸ Ἑλληνικὸν Γένος· Ἀλλὰ καὶ νῦν, ὅτε αἱ ἐκπαιδευτικαὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀρεταὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην διασαλπίζονται, καὶ οἱ μὲν λόγιοι τῆς Γαλλίας συμβουλευόντες τὴν σύντονον καλλιέργειαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐπιφέρουσι τοιάδε μεταξὺ ἄλλων. «Δοθῆτωσαν τοῖς μαθηταῖς τῶν Λυκείων ἡμῶν ὡς πρῶτιστοι διδάσκαλοι ὁ Ὁμηρος καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Αἰσχύλος καὶ ὁ Εὐριπίδης, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Δημοσθένης. Γινώσκωμεν τί δύνανται πράξει οἱ διδάσκαλοι οὗτοι· ἀπαξ αὐτοῖς ἐμπιστευόμενοι ἐξασφαλίζομεν τὸ μέλλον τῆς Γαλλίας» (ἴδ. Νεολόγ. ἀρ. 1133), οἱ δὲ φιλόλογοι τῆς Ἀγγλίας ἐνώπιον ἐκλεκτοῦ ἀριστοκρατικοῦ ἀκρατηρίου διακηρύττουσιν, ὅτι «ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσά ἐστιν ἡ μόνη ζῶσα γέφυρα μεταξὺ τῆς διανοίας τοῦ ἐνεστώτος καὶ τοῦ παρελθόντος» (Νεολ. ἀρ. 1135), ὁ δ' ἐν Ῥωσίᾳ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας θερμῶς ἐντινὶ ἐγκυκλίῳ παραινῶν τὴν μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης λέγει, ὅτι «ἰσχυρότατόν ἐστιν ὄργανον πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ» (Annuaire de l'association pour l'encouragement des études grecques etc 6e année pag. 200), τί πράττουσιν οἱ πρῶκριτοὶ τῶν Βουλγάρων; κηρύσσουν ἀσπονδοτάτον πόλεμον κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, κλείουσι τὰ ἐν Βουλγαρίᾳ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, καταστρέφουσι τὰ Ἑλληνικὰ βιβλία, καταδιώκουσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, φόβῳ μὴ οἱ ὁμόφυλοι αὐτοῖς ἐξελληνισθῶσι! καὶ τοῦτον τίνες; αὐτοὶ οἱ χάριν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῶν ἐκπαιδεύσεως διαφέροντες τῶν ἄλλων ὁμοφύλων καὶ διαπρέποντες, οἱ Ἰαρίωνες, καὶ Πανάρετοι καὶ Τσομακῶφ, τὰ παιδεύματα τῶν Ἑλληνικῶν γυμνασίων, τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου! Τί δ' ἂν εἴποιμι καὶ περὶ τοῦ Βεζάρου τῶν Βουλγάρων, ὃν ἄλλοτε καθηγητὴς ὢν ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ αὐτὸς ἔσμον μαθητῆν; οὐ μνημονεύει ὁ γεννάδας, ὅτι διὰ τῶν ἐμῶν συστάσεων ὑπότροφος γενόμενος τῆς Σχολῆς ἠδυνήθη ἐν ἀνάσει τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἀποπερατώσαι; ἀλλ' ἀντὶ τούτων οἶζον νῦν ἐγγνωμοσύνη ἀποδίδωσι τῇ γεραρᾷ Σχολῇ καὶ τῷ Ἑλληνικῷ Γένει, ὅπερ φιλοστόργως ἐξέπαιδευσεν αὐτὸν, ἐξυβρίζων καὶ βλασφημῶν κατ' αὐτοῦ!

οὔτε ἐκ τῶν τὰ ἀπωτάτω τῆς Θράκης οἰκούντων οὔτε ἐκ τῶν εἰς αὐτάς τὰς τῆς Ἑλλάδος χώρας παρεισδυσάντων, οὔτε ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, οὔτε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτε οὐ χαλεπὸν ἦν αὐτῇ, πάντων τῶν ὀρθοδόξων ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτῆς σκέπην καὶ προστασίαν διατελούντων, καὶ ἐν φερόντων ὄνομα καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν κρατούντων ἀνεγνωρισμένον, Ῥωμαιοὺν ἔθνος, ῥοὺμ-μ-ι-λ-ε-τ, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ γλώσσης. Ἡ Ἐκκλησία ἐν τοῖς χαλεποῖς τούτοις καιροῖς πάντα τὰ τῆς ὀρθοδοξίας τέκνα, καίπερ ἐκ διαφόρων φυλῶν καταγόμενα, ὀρθῶς καὶ εὐαγγελικῶς ἀδελφὰ θεωροῦσα καὶ μίαν ἀποτελοῦντα ποιήσασα, περὶ πάντων ἐμερίμνα, ὅπως τὴν πίστιν ἀλώβητον καὶ ἀπαρασάλευτον τηρῶσιν, οὐδὲν περιττότερον ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους πράττουσα, καίτοι τὸ πλεῖστον τῶν ἑαυτῆς δυνάμεων ἐξ αὐτοῦ ἀρυομένη· τοῦναντίον ὅπου οἱ ἄλλοι λαοὶ πολυπληθέστεροι ἦσαν, οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοῦς ὀφθαλμοῦς τῆς Ἐκκλησίας οὐδεμίαν προσοχὴν πρὸς τοῦτο παρεχούσης συνεχωνεύοντο τούτοις, κατὰ μικρὸν τὴν Ἑλληνικὴν ἀπομανθάνοντες, καὶ ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ὅτε οὐκ ὀλίγοι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους μετ' ἄλλοφύλων ἐν τοῖς χωρίοις μάλιστα τῶν ἐπαρχιῶν ἀναμειγμένοι καὶ συζώντες, καὶ διὰ τὸν τῶν κατακτητῶν φόβον τὴν ἑαυτῶν κρύπτοντες καταγωγὴν, τὴν μὲν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπέφευγον μεταχειρίζεσθαι, ἐχρῶντο δὲ τῇ τῶν ἄλλοφύλων. Οὕτω δὲ πολλοὶ ἐν τῇ τοῦ Νικαίας καὶ τῇ τοῦ Νικομηδείας ἐπαρχίᾳ ἀπομαθόντες τὴν Ἑλληνικὴν ὀμιλοῦσι καὶ γράφουσιν ἔτι καὶ νῦν ἀρμενιστί

Χαϊχορούμιδες καλούμενοι ἦτοι ἄρμενορωμαῖοι (κδ)· ἄλλοι δ' ἐν Ἡπειρῷ ἀλθανιστὶ Ἑλληνες ὄντες τὸ γένος· ὡς δὲ παρ' ἀνδρὸς καλῶς τὰ τῆς Ἀλθανίας ἐπισταμένου ἦκουσα, χωρία τινὰ ἐν Ἡπειρῷ πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν ἑλλητιστὶ ἔτι ἠμιλοῦντα νῦν μόνον τὴν Ἀλθανικὴν γινώσκουσι. Τοιοῦτον δὲ τι ἀπὸ τινος ἤρξατο καὶ ἐν τῇ τοῦ Ἰκονίου ἐπαρχίᾳ κατὰ τὰ χωρία τῆς Μαλακοπίας συμβαίνειν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο πρότερον καὶ τοῖς τῆν' Ῥοδόπην οἰκοῦσιν Ἑλλησι συνέβη, ὡς ἔτι μαρτυρεῖ ἡ βουλγαρικὴ τῶν Ῥούπτων (Ῥοδοπαίων) γλῶσσα, πλείστας ἕσας διατηροῦσα Ἑλληνικὰς λέξεις, ἀς ἔλωσ οἱ λοιποὶ Βούλγαροι ἀγνοοῦσι.

Καὶ ἡμεῖς μὲν μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῇ ἀκαταμάχητῳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δυνάμει φανταζόμεθα, ὅτι μόνον τὰ τοῦ Ἡροδότου (Α', 58) ἀληθῶς ἔχουσιν, ὅτι δηλ. αἰεὶ ξένα ἔθνη προσεκτησάμεθα καὶ συνεχωνεύσαμεν οὐδεμίαν ὑποστάντες ἀπώλειαν. «Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν γλῶσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένετο αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ διαχρᾶται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι· ἀποσχισθὲν μέντοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, ἐὼν ἀσθενὲς ἀπὸ σμικροῦ τέο τὴν ἀρχὴν ὀρμεόμενον αὐξήται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνῶν πολλῶν, μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων ἐθνῶν βαρβάρων συχνῶν». Ἀλλὰ τὰ πράγματα οὐχ οὕτως ἔχουσι· διότι καὶ πολλοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους λαοὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀποδέδεικται, μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ καὶ Λιβύῃ καὶ

(κδ) Οἱ πρόγονοι τούτων οὐ μόνον Ἀρμένιοι ἦσαν τῇ τῶν Ἑλλήνων ἐπιμέτῃ ἐξελληνισθέντες, ἀλλ' ἀναντιρρήτως καὶ γνήσιοι Ἑλληνες ἀπομαθόντες μετὰ τὴν ἄλωσιν τὴν Ἱητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, ἐπικρατησάσης δι' οὓς εἴπομεν λόγους τῆς Ἀρμενικῆς.

Εὐρώπῃ ἀπωλέσθησαν τοῖς ἀλλοφύλοις συγχωνευθέντες, ὧν ἡ ἱστορία περιέργον ἅμα τε καὶ ἀναγκαῖον ἔσται συμπλήρωμα τῆς τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Αἰτία δὲ τῶν ἀπωλειῶν τούτων καὶ καταστροφῶν ἐκείνη ἐστίν, ἣν σαφῶς δηλοῖ Δίων ὁ Χρυσόστομος ἐν οἷς λέγει περὶ τῆς τῶν Βορυσθενιτῶν πόλεως καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τοῖς παραλίαις τοῦ Εὐξείνου πόντου ἑλληνικῶν ἀποικιῶν. «Ἡ δὲ πόλις ἡ τῶν Βορυσθενιτῶν τὸ μέγεθός ἐστιν οὐ πρὸς τὴν παλαιὰν δόξαν, διὰ τὰς συνεχεῖς ἀλώσεις καὶ τοὺς πολέμους· ἅτε γὰρ ἐν μέσοις οἰκοῦσα τοῖς βαρβάροις τοσοῦτον ἤδη χρόνον καὶ τούτοις σχεδὸν τοῖς πολεμικωτάτοις αἰεὶ μὲν πολεμεῖται, πολλάκις δὲ καὶ ἐάλωκε· τὴν δὲ τελευταίαν καὶ μεγίστην ἄλωσιν οὐ πρὸ πλείονων ἢ πενήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐτῶν γενέσθαι. Εἶλον δὲ καὶ ταύτην Γέται καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τοῦ πόντου πόλεις μέχρι Ἀπολωνίας· ὅθεν δὴ καὶ σφόδρα ταπεινὰ τὰ πράγματα κατέστη τῶν ταύτῃ Ἑλλήνων, τῶν μὲν οὐκέτι συνοικισθεῖσων πόλεων, τῶν δὲ φαύλως, καὶ τῶν πλείστων βαρβάρων εἰς αὐτὰς συρρυσθέντων· πολλὰ γὰρ δὴ τινες ἀλώσεις κατὰ πολλὰ μέρη γεγόνασι τῆς Ἑλλάδος, ἅτε ἐν πολλοῖς τόποις διεσπαρμένης». Ἡ πρώτη ἄρα καὶ κυρία αἰτία τῆς ἐξασθενήσεως, τῆς παρακμῆς, τῶν δυστυχιῶν, τῶν καταστροφῶν καὶ τῆς ἐκβαρβαρώσεως τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ὑπῆρξεν ἡ ἐν πολλοῖς τόποις διασπορὰ αὐτῆς, «ἅτε ἐν πολλοῖς τόποις διεσπαρμένης». Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ αἰτία αὕτη καὶ νῦν ἔτι ὑφίσταται· διότι καὶ σήμερον πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἄνευ κοινοῦ τινος συνδέσμου διεσπαρμένα

εἰσι, πανταχοῦ πολλά τὰ μεταξύ αὐτῶν οὐρεά τε σκιδόεντα θάλασσά τε ἡγήεσσα. Ὡστε καὶ νῦν κινδυνεύομεν τὰς αὐτὰς παθεῖν καταστροφάς, καὶ ἤδη τὸ κακὸν ἤρξατο ἐν τισι τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ χωρεῖ εἰς αὐξήσιν ταχέως.

Τί οὖν ποιητέον πρὸς ἀποσόβησιν τῶν κακῶν τῶν ἐκ τῆς μεγάλης διασπορᾶς καὶ ἀποχωρίσεως τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς; Ποία τις ὑπάρχει θεραπεία; Ὅτε τὸ τῶν ἀρχαίων ἀποικιῶν ἱερὸν πῦρ, ὅπερ ἔδει ἄσβεστον ἐν τῷ πρυτανείῳ φυλάσσεσθαι ὡς σύμβολον ὄρατὸν καὶ αἰζῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τυχὸν ἀπεσβέννυτο, αἱ ἀποικίαι ἐκ τῆς μητροπόλεως νέον αὐθις μετεκομίζοντο ἱερὸν πῦρ. Τοῦτο ἄρα καὶ αἱ νῦν ὀφείλουσι πράττειν Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἡμέτερον Γένος δύοῦχει φαινὰς ἐστίας τοῦ ἱεροῦ πυρὸς, ὡς πολλὰ ἡλιακὰ συστήματα δύο ἡλίους, τὴν μὲν φύλακα ἄγρυπνον τοῦ θεοῦ φῶτος, τὴν δὲ ἔδραν καὶ μητρόπολιν τῶν Ἑλληνικῶν φώτων, πρὸς ταύτας ἀτενίζέτω ἐκάστη ἀποικία, παρὰ τούτων λαμβανέτω τὸ ἱερὸν πῦρ καὶ θερμαινέσθω, παρὰ τούτων τὸ θεῖον φῶς καὶ φωτιζέσθω, παρὰ τούτων ἱερεῖς καὶ διδασκάλους, ταύτας πᾶς τις σεβέσθω ὡς τροφούς καὶ μητέρας, ταύτας θεραπευέτω, πρὸς ταύτας χεῖρ ἄρωγόν τεινέτω, εὐεῖδως, ὅτι, «καλῶς μὲν φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἤσσον ξυναπόλλυται, κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούσῃ πολλῶ μᾶλλον διασώζεται», ὡς ἀποφαίνεται ὁ μέγας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος πολίτης (Θουκυδ. Β, 60). Πανταχοῦ ἄρα ἔπου Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, ἐγειρέσθωσαν πρυτανεῖα ἄσβεστον τὸ ἱερὸν πῦρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ φυλάσσοντα, πανταχοῦ Ἑλληνικαὶ ἐκκλησίαι, πανταχοῦ Ἑλληνικὰ σχολεῖα τῶν ἀρρένων καὶ τῶν θη-

λέων, πανταχοῦ Ἑλληνικοὶ σύλλογοι στενωῶς πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένοι, καὶ περιοδικὰς κατὰ τριετίαν συνάγοντες συνόδους πρὸς ἐξέτασιν καὶ διευκρίνησιν φιλολογικῶν, ἀρχαιολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων εἰς τὰς ἡμετέρας χώρας ἀναφερομένων.

Καὶ ὁ Θρακικὸς δὲ οὗτος Σύλλογος ἐπὶ τοιοῦτῳ συνέστη σκοπῷ, οὐχὶ πρὸς καταπίεσιν ἢ κατάκτησιν ἢ συγχώνευσιν τῶν ἀλλοθρόων, ἀλλὰ πρὸς ὑποστήριξιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ἡμετέρων ἐκπαιδευτηρίων ἐν Θράκῃ. διότι μετὰ τρισχίλια ἔτη νέοι πάλιν ἀγῶνες ἐπὶ τῶν χωρῶν τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας ἠγέρθησαν, νέαι θύελλαι ζοφῶδεις ἐκ βορρᾶ πνέουσαι συνταράσσουσι πάντα καὶ πρόρριζον τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐπαπειλοῦσιν ἀνατροπὴν· καθ' ὧν ἡμεῖς οὔτε νῆας ἔχομεν ποντοπόρους ἀντιτάξαι, οὔτε στρατοὺς, οὔτε τείχη καὶ φρούρια ὀχυρὰ, ἀλλὰ τὴν πανοπλίαν ἐκείνην, ἣτις καὶ ἄλλοτε ἀντετάχθη κατὰ τοῦ βαρβαρικοῦ χειμάρρου, τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ τὴν τῆς γλώσσης, ἐπὶ τῆς ἐξαπλώσεως στηριζομένην τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, τῆς συστάσεως δημοτικῶν σχολείων καὶ τῆς μετὰ ζήλου καλλιέργειας τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ὧν τὴν σύντονον σπουδὴν καὶ μελέτην πολλοὶ τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης λόγοι συμβουλευούσιν ὡς ἀλεξιφάρμακον τῶν δεινοτάτων δυστυχημάτων.

Ὁ Σύλλογος οὐκ ἀγνοεῖ τοὺς μεγάλους ἀγῶνας, οὓς ἀναδέχεται, οὐδὲ τὰς πολλὰς δυσκολίας, πρὸς ἃς μέλλει ἀντιπαλαίσειν· ἀλλ' οὐχ Ἑλληνικὸν τὸ ὑποχωρεῖν καὶ ἀποφεύγειν τοὺς μὀχθους, διότι πόνῳ τὰ καλὰ κτῶνται, οὐδ' ἔαν τὴν χώραν ἡμῶν γενέσθαι

καὶ πάλιν λείαν Μοισῶν, λείαν τῆς Σκυθικῆς ἀπαιδευσίας καὶ βαρβαρότητος· οὐδ' οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες οἱ ἐν Θράκῃ ὑπεχώρησαν, ἀλλὰ γενναίως ὑπερμαχήσαντες κατώρωσαν τὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἀγαθὰ καὶ ἐπὶ ταύτην τὴν χώραν ἐπιδαφιλεύσασθαι. Ἀναλογισθῆτω ὁ Σύλλογος, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ, ἣν Ἕλληνικὸν κληρονόμημα κατέλιπον ἡμῖν οἱ πρόγονοι, ἀπὸ τρισχιλίων ἐτῶν μυρίουσ ὁ Ἕλλην ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ ὑπέστη ἀγῶνας, ἀφθονον ἐχύθη αἷμα καὶ ἀφθονοὶ ἰδρωῖτες ἤρδευσαν τὴν γῆν ταύτην, ὅπως γενναίους παραγάγῃ καρπούς. Ἐν Θράκῃ —περίεργος ἡ τύχη τῆς Θράκης κατὰ τε τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς μέσους αἰῶνας— ἐν Θράκῃ τὸ πάλαι ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐστία τῶν Ἑλληνίδων Μουσῶν, τὸ Λειβήθρον τῆς Πιερίας, ἐν Θράκῃ καὶ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἡ νέα ἐστία τῶν Ἑλληνίδων Μουσῶν, ἡ περίβλεπτος τοῦ Κωνσταντίνου μεγαλόπολις, εἰς ἣν οὗτος οἰονεὶ συνενῶν τὰς δύο ἐστίας τῆς Θράκης μετέγαγεν ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος τὰ τῶν Πιερίδων Μουσῶν ἀγάλματα. Ἐν Θράκῃ, ἐν τῷ Λειβήθρῳ τῆς Πιερίας, διευτυπώθησαν τὸ πρῶτον οἱ σταθεροὶ χαρακτῆρες τῶν Ὀλυμπίων Θεῶν καὶ οἱ τῶν Μουσῶν, ἐν αὐτῇ ἐποιήθησαν τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀοιδῶν αἱ μάχαι τῶν θεῶν τοῦ φωτὸς κατὰ τῶν θεῶν τοῦ σκότους, ἐν Θράκῃ, ἐν τῇ μητροπόλει αὐτῆς, καὶ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας διευτυπώθησαν τὰ τῆς νέας θρησκείας δόγματα καὶ κατετροπώθησαν αἱ αἰρέσεις. Ἐκ τῆς Πιερίας τῆς Θράκης φυγάδες γενόμενοι οἱ Θράκες ἀοιδοὶ τῶν Φρυγιῶν ἕνεκα ἐπιδρομῶν καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διασπαρέντες μετέδωσαν τὰ δῶρα τῶν Μουσῶν, ἐκ τῆς Θρακίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ λόγοι τοῦ ἡμετέρου Γένους

τῶν Ὀθωμανικῶν ἕνεκα κατακτήσεων φυγάδες καὶ ἀλῆται ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην διασκεδασθέντες, μετέδωσαν τὰ φῶτα τῶν Ἑλληνίδων Μουσῶν καὶ ἐγένοντο τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμᾶτων παραιτιοί. Τίνας ἐκ τούτων τῶν στοχασμῶν οὐκ ἀρύσεται δυνάμεις ὁ Σύλλογος ἔδραν ἔχων αὐτὴν τὴν τοῦ Κωνσταντίνου μεγαλόπολιν; Ἐπειτα ὁ Σύλλογος τηλικαύτας ἄμα τῇ συστάσει αὐτοῦ εἴληφεν ἐνδείξεις εὐνοίας καὶ ὑποστηρίξεως, ὥστε ἀπὸ τοῦδε ἐσμὲν βέβαιο ὅτι ἐξῆλθε τῶν σπαργάνων καὶ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, καὶ ἤδη προβαίνει ἀνδρωθεὶς πρὸς τὴν ταχείαν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ, δι' ὃν συνέστη. Ὅταν ἀναλογισθῶ, ὅτι ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ ἐτησία τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου πρόσδος μόλις ἑκατὸν ἦσαν ὀθωμανικαὶ λίραι, ὁ δὲ Θρακικὸς Σύλλογος ἄμα συστάς καὶ πρὶν ἢ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ ποιήσῃται καὶ ἐκλέξῃ τὸ διοικητικὸν Συμβούλιον, περὶ τὰς χιλίας ἔχει λίρας, ἕξαλλος γίνομαι ὑπὸ χαρᾶς καὶ εὐλογῶ τὸ ὄνομα τοῦ Ὑψίστου, ὅτι εὐδοκεῖ, ἵνα ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν ζῶσιν ὁμογενεῖς, φιλόμουσοι, φιλογενεῖς, φίλοι τῶν καλῶν καὶ ζηλωταὶ τῆς προγονικῆς εὐκλείας.

Τοιοῦτος καὶ ὁμέγας τοῦ Θρακικοῦ Συλλόγου εὐεργέτης ὁ Γ. Ζαρίφης. Ὅτε τῇ ἕκτη Αὐγούστου τὸν κανονισμόν ἐνεχείρισα αὐτῷ, ὅπως ἐν τοῖς ἰδρυταῖς ἐγγραφῇ, ἄσμενος ποιησάμενος τοῦτο ἑξακοσίας ὠρίσε λίρας τῷ Συλλόγῳ δωρεάν καὶ ἑκατὸν ἐτησίαν συνδρομῆν, διὰ τῶν γενναίων τούτων χορηγιῶν τὴν τοῦ Συλλόγου ἰδρυσιν παναίως εὐθύς. Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, περίεργως σύμπτωσις, ἦν ἐγὼ ἄριστον ἐβέβρωσα οἰωνόν, ἐπιτετραμμένος ἤμην, ἵνα παρὰ τῶν Προυσαέων, ὧν ἡ καταγωγή ἐκ Θράκης, ὡς εἴρηται, ἐγχειρίσω αὐτῷ ἐπι-

στολήν δεομένων, ὅπως αὐτός τε καὶ ὁ γενναιοδωρος Χρ. Ζωγράφος ἀποδημῶν τότε ἐν Εὐρώπῃ τὴν προστασίαν τῆς ἐν Προύσῃ ἀρτισυστάτου Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος ἀναδεχθῶσι, τῆς Βιθυνίας. Ὁ κ. Ζαρίφης προθύμως καὶ τοῦτο ἀνεδέξατο ἐν ταῖς εὐεργεσίαις αὐτοῦ τοὺς Θρακῆς συμπεριλαβὼν τῆς Θράκης καὶ τοὺς Θρακῆς τῆς Βιθυνίας. Ἐγὼ δὲ πολλάκις καὶ ἄλλοτε λαβὼν ἀφορμὴν, ἵνα τὴν τοῦ κ. Ζαρίφη θαυμάσω ἐλευθεριότητα, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἠγάσθην μάλιστα τὸν ἄνδρα τῆς προθυμίας ἕνεκα, καὶ ἀναχωρῶν ἀπεχαιρέτησα αὐτὸν ἐπιλέγων τοὺς Εὐριπίδου στίχους·

Τὰς χάριτας ὅσας εὐγενῶς χαρίζεται
ἡδίωτος ἐν βροτοῖσιν.

Τοιοῦτος δὲ καὶ ὁ μεγαλόδωρος Χρ. Ζωγράφος ὁ τοσοῦτων σχολείων καὶ Συλλόγων μέγας καὶ ἀκάματος εὐεργέτης, ὡς καὶ τοῦ ἡμετέρου, τοῦ Θρακικοῦ, χορηγῶν αὐτῶ ἑκατὸν λίρας κατ' ἔτος.

Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων ἰδρυτῶν μετ' ἀξιεπαίνου φιλοτιμίας ἐχορήγησαν οἱ ἑξῆς κύριοι·

Γ. Κορωνιός	λίρας	50	
Α. Βλαστός	»	20	
Α. Συγγρός	»	25	
Θ. Μαυροκορδάτος	»	20	
Κ. Καλλιάρχης	»	10	
Δ. Ἀριστάρχης	»	10	
Μ. Γκιμουσγκερδάνης	»	10	
Χρ. Κουϊμτζόγλου	»	10	
Ἀδελφοὶ Ἀντωνιάδαι	»	10	
Χ. Γ. Κωνσταντινίδης	»	10	ἐτησίως
Α. Εὐγενίδης	»	10	
	καὶ	2	ἐτησίως

Α. Σγούτας	λίρας	5	
Α. Νομικός	»	5	
	καὶ	1	ἐτησίως
Α. Ε. Ῥάλλης	»	3	
	καὶ	1	ἐτησίως
Α. Ψυχάρης	»	10	
	καὶ	1	ἐτησίως
Α. Ζωηρός	»	5	
	καὶ	1	ἐτησίως
Ἡρ. Βασιάδης	»	10	
Στέφ. Ῥάλλης	»	20	
	καὶ	1	ἐτησίως
Δ. Πασπαλλῆς	»	3	
	καὶ	1	ἐτησίως

Τί δὲ ὁ φιλόπατρις καὶ διάσημος τῆς Θράκης γόνος, ὁ κ. Κωνσταντῖνος Ξενοκράτης; Ὅσοι τὸν ἄνδρα ἐγνώρισαν καὶ τὰ φιλογενῆ αὐτοῦ φρονήματα, μεγάλα παρ' αὐτοῦ προσδοκῶσι, τὴν ἰδίους αὐτοῦ ἀναλώμασι συντήρησιν τοῦ Διδασκαλείου, ἔνθα μέλλουσιν ἐκπαιδεύεσθαι οἱ διδάσκαλοι καὶ αἱ διδασκάλισσαι τῶν δημοτικῶν τῆς Θράκης σχολείων τῶν ἀρρένων τε καὶ θηλέων.

Τοιοῦτους οὖν ἔχων ὁ Σύλλογος ἰδρυτὰς καὶ προστατάτας θαρρῶν δύναται προβῆναι εἰς τὰς ἐργασίας αὐτοῦ, καὶ τὴν τῶν ἀπανταχοῦ φιλοκάλων ὁμογενῶν ἐπικαλέσασθαι ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν συνδρομὴν. Ἐπὶ ταύταις ταῖς χρησταῖς ἐλπίσι καταπαύω τὸν λόγον, ἐπευχόμενος, ὅπως οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ μετ' ἐπιτυχίας στεφθῶσι καὶ ἀνά παῖσαν τὴν Θράκην ἀναλάμψη αὐθις τὸ φῶς τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν ἔθνους, ὃ καὶ ταλαιπω-

ρούμενον καὶ συκοφαντούμενον καὶ μυρία ὅσα πάσχον
δεινὰ ὑπὸ τῶν ἀμειλίχτων αὐτοῦ καὶ ἀπηνῶν ἐχθρῶν,
ὑπομένει ὅμως καρτεροψύχως, ὡς ὅτε ὁ προγεννήτωρ
αὐτοῦ Προμηθεὺς προσπεπατταλευμένος ἐπὶ τοῦ Καυ-
κάσου ἠνείχετο καθ' ἑκάστην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους
χάριν κατασπαρασσόμενος τὸ ἦπαρ ὑπὸ τοῦ γυπὸς,
καὶ εὐσταθῶς πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς βαίνει τῆς
ὑψηλῆς ἀποστολῆς, ἣτις ἀνωθεν αὐτῷ προώρισταί,
ἔστι δὲ ἡ διάδοσις κατὰ τὴν Ἀνατολὴν πα-
ρ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ τῶν γραμμάτων, τῶν
τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΔΙΩΡΘΩΣΙΣ.

Σελ.	27	στ.	28	ἀντὶ	περιποιήσατο	γράφε	περιποιήσατο
»	37		29	»	σταθερὰν	»	διηνεκῆ
»	42		16	»	εὐσαγωγῆς	»	εἰσαγωγῆς

ALBINO
BISMANOGLIO

✓

1/5

123 4 5 6 7 8 9